

Bonnie Jensen

Barn- domshjem eller børnehjem

**Grønlandske børn
anbragt uden for
hjemmet**

Aarhus Universitetsforlag

**Barn-
domshjem
eller børnehjem**

Bonnie Jensen

Barn- domshjem eller børnehjem

**Grønlandske børn
anbragt uden for
hjemmet**

Aarhus Universitetsforlag

Barndomshjem eller børnehjem

© Bonnie Jensen og Aarhus Universitetsforlag 2025

Forsideillustration: Naja Abelsen

Tilrettelægning og sats: Camilla Jørgensen, Trefold

Forlagsredaktion: Søren Hein Rasmussen

Bogen er sat med Chronicle text

Trykt på Munken White hos Scandinavian Book

Printed in the EU 2025

1. udgave, 1. oplag

ISBN 978 87 7645 006 9 (trykt bog)

ISBN 978 87 7645 007 6 (Open Access)

Aarhus Universitetsforlag

Helsingforsgade 25, 8200 Aarhus N

unipress@unipress.au.dk

unipress.dk

Bogen er udgivet med støtte fra Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet).

Denne bog er udgivet under en Creative Commons-licens: Kreditering-Ikkekommerciel-Deling på samme vilkår 4.0 International.

Indhold

Prolog

1. Introduktion 13

- Præsentation af anbringelsesområde 14
- Grønlandske døgninstitutioner 1920-2020 15
- Anbringelser 20
- Børnene i bogen 26
- Børnenes alder 28
- Randomisering og køn 30
- Anonymisering 30

2. Bag om børnenes perspektiver 33

- Den pædagogiske teori 33
- Det pædagogiske paradoks 42
- Den personlige position 45
- Etik i forskning generelt og med børn i særdeleshed 47

3. På vej til et nyt hjem 51

- Hulda, 17 år 52
- Simone, 17 år 57
- Ejnar, 16 år 61
- Kim, 17, næsten 18, år 64
- Hansine, 17 år 68
- Tematiseret analyse 73

4. Voksne, der var anbragte som børn 115

Irma Margit, 19 år 116

Lars, 40 år 118

Flemming, 39 år 121

Dante, 18 år 124

Olivia, 34 år 126

Tematiseret analyse 129

5. Samtaler med familiemedlemmer til børnene 139

Mette og Peter 140

Christine 144

Sofia 146

Jonatan 149

Tematiseret analyse 150

6. Fra børnehjem til barndomshjem 159

En kort skelen til Færøerne 162

Projekt Safeharbour Greenland 164

Næste skridt for anbringelsesområdet 164

Døgninstitutioner 165

Plejefamilier 166

Netværksanbringelser 167

Epilog: Bogens begrænsninger 171

Tak 175

Litteratur 176

Noter 185

Register 187

Prolog

Hvem ved, hvad det gør ved et menneske¹, selv et lille menneske, at skilles fra familie, venner og vante omgivelser? Det ved vel kun det enkelte menneske. Og hvert menneskes historie er unik og enestående, om end vi uendeligt mange gange har hørt den samme fortælling om børn, der fjernes fra familien.

Som samfund bestræber vi os på, at alle børn skal have de bedste muligheder og vilkår, men vi ved også, at for nogle børn er hverdagen vanskeligere end for andre. Og for enkelte endda vanskeligere, end noget menneske burde udholde. Fortællingerne om disse børn kommer fra forældre, sagsbehandlere, skolelærere og pædagoger over hele landet, fra voksne, der fortæller om børnene. Der er gode fortællinger om håb, drømme og muligheder, men der er også fortællinger om fortvivlelse, råhed og håbløshed. Denne bog giver børnene deres egen stemme og mulighed for at fortælle deres egen historie, mens den endnu udspiller sig, og udfaldet endnu ikke er kendt.

”Den største Sorg udi Verden her, Er dog at skilles fra den, Man har kjer.” Sådan slutter Steen Steensen Blicher sin novelle *Hosekræmmeren*, med en lidt anderledes tekst, end den begynd-

te med. For novellen begynder nemlig med de smukke ord, som vi kender så godt: ”Den største Sorg i Verden her, Er dog at miste den, Man har kjer.” Gennem fortællingen om Cecil, der ikke måtte få sin kæreste og dermed mistede sig selv og sin forstand, forstår vi ved novellens slutning, at døden er ingen herre over, og den sorg, vi føler, når vores elskede dør, er nok tung, men at *skilles* fra den, man elsker, kan være skæbnesvangert.

På samme måde har de fleste af de børn, der er interviewet til denne bog, givet udtryk for, at savn og sorg fylder en del i deres hverdag. Savn af forældre og søskende, og sorg over at være adskilt, er for nogle børn også med til at nedtone de forhold i familien, der i første omgang betød, at de ikke kunne bo hjemme. Børnene fortæller, at de ikke ved, hvorfor de er anbragt, selv om de voksne fortæller, at deres sagsbehandler har talt med dem og forklaret, hvor de skal bo og hvorfor. Denne diskrepans mellem det, børnene har fået oplyst, og det, de selv kan forklare om baggrunden for deres ophold på døgninstitutionen, bunder mange gange i, at børnene er skilt fra deres kære, og at deres sorg er ubearbejdet og måske endda skamfuld. For hvordan forklarer man savnet til den forælder, der har misbrugt én? Børnene ved godt, at meget af det, de har været udsat for, er socialt uacceptabelt, og derfor kan det være svært at retfærdiggøre, over for sig selv og andre, at ikke alt var dårligt, og i hvert fald ikke så dårligt, at man ikke kan savne barndomshjemmet.

Tommy og Tanne

Da jeg i sin tid tog min første uddannelse, det var til det, der dengang hed Pædagogisk Grunduddannelse, og som efter halvandet års kombineret praktik og skoleophold endte med retten til at kalde sig pædagogmedhjælper, vidste jeg med det samme, at jeg havde fundet min rette hylde. Og den oplevelse, der gav mig inspiration, og mange år senere mod, til at gå i gang med denne bog, stammer fra den tre måneder lange praktik i en nordsjællandsk børnehave, som var en del af studiet.

Det var en god børnehave med gode normeringer og masser af uddannede pædagoger; der var tid til det enkelte barn og generelt en god stemning i huset. Jeg havde en erfaren pædagog som vejleder og fandt mig hurtigt til rette på rød stue. Der var vel omkring 20 børn på stuen, men det var Tanne på tre år, der straks vandt mit hjerte. Tanne var et smukt og sødt barn, men hun var urimeligt bange for mørke. Når de andre børn ville lege mørkeleg og lukkede dørene i begge ender af gangen, så de kunne lege der, var hun så mørkeræd, at hun skreg af rædsel, selv om en voksen havde hende i favnen og løb de to-tre meter gennem gangen for at komme ind på stuen.

Tannes storebror, Tommy på fem år, gik på nabostuen, og han var en lille bandit. Han drillede, slog, spyttede, sparkede og kunne så mange skældsord, at selv Kaptajn Haddock ville være blevet imponeret. Men jeg fandt hurtigt sammen med Tommy,

Tegning fra Tommy på fem år

som jeg mange gange senere har gjort med børn af hans kaliber, og vi fik hurtigt en ganske fin relation. Tommy begyndte at plukke blomster og komme med tegninger til mig, mange tegninger, og altid af hans far i forskellige situationer i eller uden for deres hus. Faren havde for nyligt fået et polititilhold mod at nærme sig moren, men han havde stadig ret til at se sine børn. De tegninger, jeg fik, viste som regel en stor mand i midten af billedet, og hvis Mor, Tommy eller Tanne var med på tegningen, var de meget små og gerne i et af hjørnerne. Tommys far havde som regel meget skarpe tænder og fingre, der lignede knive, samt en meget stor tissemand.

Jeg spurgte min vejleder og de andre på et personalemøde om, hvad vi kunne lægge i tegningerne, og jeg fik at vide, at "den slags børn" altid havde en stor fantasi, og man ikke skulle lægge for meget i sådan nogle tegninger. Jeg behøvede ikke at spørge om, hvilke slags børn de mente, for Tommy og Tanne skilte sig ud fra de andre børn med deres påklædning og deres familieforhold. Desuden konkluderede de voksne på personalemødet, at børnene fik en masse voldelige input fra den japanske tegnefilm "Pokemon", der lige var kommet frem, og så var det klart, at det måtte give sig udslag i en tegning eller to.

Hen imod slutningen af min praktik, en fredag eftermiddag, skulle Tanne hentes af sin far og tilbringe weekenden der. Alle de andre børn, også Tommy, var blevet hentet, og kun jeg og en anden voksen var tilbage i børnehaven. Tanne havde flere gange i løbet af dagen givet udtryk for, at hun ikke ville holde weekend hos sin far, men da faren havde samværsret, var det ikke noget, hun selv kunne bestemme. Da faren kom for at hente den lille pige, kravlede hun ind under et bord og holdt fast i et af bordbenene, mens hun stædigt fastholdt, at hun ikke ville med faren hjem. Det var en lidt pinlig situation for os tre voksne, og pædagogen og jeg brugte al vores samlede voksne indflydelse på at få Tanne til at være rimelig og gå med sin far hjem. Vi brugte blandt andet argumenter som: "Far har glædet sig til at se dig",

”du skal jo hjem og have fredagsslik”, og ”børnehaven lukker nu, så du kan ikke være her”.

Endelig gav Tanne sig og kom ud fra sit skjul. Hun rettede sig op i sin fulde treårs højde og kiggede direkte på sin far, og sagde: ”O.k., så tager jeg med dig hjem, far ... men så skal du også love, at du ikke låser mig inde i skabet og slukker lyset igen.”

Da de to var gået ud ad døren, kiggede jeg på den anden voksne og spurgte, om vi ikke var nødt til at gøre noget. Hun kiggede lidt forlegent ned i gulvet og sagde, at de skam havde indberettet til kommunen, flere gange, og der var ikke mere at gøre ved det. Sagen var ude af børnehavens hænder, måtte jeg forstå, og nu var det kommunens problem. Og børnenes.

Kort tid efter skulle jeg tilbage på skolen, og jeg hørte aldrig mere fra, eller om, børnene, men jeg er aldrig holdt op med at tænke på dem. Hvem talte deres sag? Hvem troede på det, de fortalte? Hvem tog deres virkelighed alvorligt? Og hvem lyttede til dem? Det var ikke mig – og det er tungt at erkende – derfor er denne bog tilegnet Tommy og Tanne i alle de afskygninger, jeg har mødt dem på Grønlands kyster.

1. Introduktion

Anbringelse af børn uden for hjemmet er et komplekst socialt fænomen, der har vidtrækkende konsekvenser for både børn og deres familier. Denne bog bidrager til forskningen på området ved at dykke ned i de subjektive oplevelser fra grønlandske børn anbragt uden for hjemmet. Gennem en kvalitativ undersøgelse baseret på dybdeinterviews med børn i forskellige aldersgrupper undersøger jeg, hvordan de selv oplever at være anbragt, og hvilke betydninger det har for deres liv, identitet og fremtidige perspektiver.

Formålet er at forstå, hvordan anbringelsen påvirker børnenes selvopfattelse, deres relationer til andre og deres forståelse af verden omkring dem i en grønlandsk kontekst. Gennem semistrukturerede dybdeinterviews er der indsamlet et rigt datamateriale, som er blevet analyseret ved hjælp af tematisk analyse.

Resultaterne af undersøgelsen afdækker en mangfoldighed af oplevelser blandt de anbragte børn. Flere centrale temaer er dukket frem, herunder tab og sorg, identitetsdannelse, relationer, fremtidsdrømme og ønsker. Børnene udtrykker både positive og negative erfaringer, og deres fortællinger understreger

betydningen af at inddrage deres perspektiver i arbejdet med anbragte børn.

Bogen viser flere vigtige implikationer for både forskning og praksis. For det første understreger resultaterne behovet for en mere nuanceret forståelse af anbringelse som en kompleks proces, der påvirker børn på mange forskellige måder. For det andet peger undersøgelsen på vigtigheden af at inddrage børnene selv i beslutninger, der vedrører deres liv. Endelig understreger resultaterne behovet for at styrke samarbejdet mellem forskellige aktører, herunder børn, forældre, professionelle og det omkringliggende samfund.

Bogen bidrager med ny viden om anbragte børns oplevelser i Grønland og understreger behovet for mere og bedre inddragelse af børn og en mere nuanceret tilgang til anbringelser, hvor der tages hensyn til børnenes individuelle behov, kulturelle baggrund og ret til medbestemmelse. Ved at sætte børnenes perspektiver i centrum har undersøgelsen synliggjort de komplekse og ofte modstridende følelser, der er forbundet med at være anbragt.

Præsentation af anbringelsesområdet

Denne bog skal læses som et bidrag til at forstå, hvordan børn selv oplever at blive og være anbragt, og er altså ikke en evaluering af døgninstitutionerne. På overfladen er der intet nyt i bogen, forstået på den måde, at vi som samfund og som borgere – forskere, pædagoger, socialrådgivere, politikere, politibetjente og forældre – godt er klar over de udfordringer, vores anbragte børn står over for. Alligevel er bogens præmis og resultater unikt nyskabende, fordi der tages afsæt i børnenes egne udgangspunkter og oplevelser. Det er nyt i Grønlandsk forskning, idet det er første gang, at nogen systematisk spørger børnene, hvordan de selv oplever deres anbringelse på døgninstitutioner, omend der både er udarbejdet en del gode og informative rapporter og kortlægninger af området. Forskningen tager sit ud-

gangspunkt i Grønland, og i hvordan grønlandske børn oplever deres anbringelser i Grønland.

Selv om Grønland har en relativt lille befolkning, har befolkningstilvæksten været markant de sidste 300 år. I *Summary of statistical information regarding Greenland* (1942-1947) er der registreret en voldsom befolkningstilvækst, opgjort over tre perioder 1911-1921, 1921-1930 og 1930-1938. For de tre perioder var den gennemsnitlige årlige tilvækst, beregnet på befolkningstallet ved periodens begyndelse, henholdsvis 7,2 pct., 16,1 pct. og 13,2 pct. Denne befolkningstilvækst har, sammen med den præ-urbanisering fra bygd til by, der for alvor tog fat i 1960'erne (Arn-fjord 2016; Goldschmidt & Chemnitz 1964), haft betydning for befolkningens sammensætning og familiemønstrene. I et bredere globalt samfundsmæssigt perspektiv stemmer det overens med det, som Giddens (1996) kalder for det *senmoderne samfund*, Bauman for *den flydende modernitet* (1999), og Beck *risikosamfundet* (1997), men alle tre begreber hænger sammen med moderniseringen af samfundet. Den øgede globalisering og den livsstil, der følger med denne globalisering, har ifølge Giddens ført til en adskillelse af tid og rum (1996: 28), der påvirker vores liv. Tidligere havde mennesker primært deres sociale relationer med det umiddelbart omgivende samfund. De nye bevægelsesmuligheder, der er kommet med udbredelsen af teknologien, skaber mulighed for andre, og flere, former for sociale relationer og påvirker familiemønstrene, fx ved at der bliver flere enlige forældre. Denne ændring i familiemønstrene påvirker i sidste ende også anbringelsesområdet, idet børn fra ubrudte familier (kernefamilier) menes at være bedre stillet end børn fra brudte familier i forhold til anbringelser.

Grønlandske døgninstitutioner 1920-2020

Anbringelser på institution blev introduceret i Grønland i 1920'erne, hvor de første epidemier af tuberkulose gjorde mange børn forældreløse. Det første sanatorium² for tuberkulose-

ramte børn åbnede i Maniitsoq i 1925, og det næste i Uumman-naq i 1929, derefter fulgte et i Qaqortoq i 1949, et i Ilulissat i 1954 samt et i Ammassalik i 1957. Børnesanatorierne ændrede formål, efterhånden som tuberkuloseepidemierne ebbede ud, og efter 1950'erne udviklede de sig til børnehjem for forældreløse og socialt udsatte børn (Hoffmann 2012). Hjemmestyret overtog driften af alle institutionerne fra den danske stat i 1979 og begyndte derefter selv at oprette flere, og i 2003 blev det også muligt for kommunerne og private aktører at oprette døgninstitutioner (Landstingsforordning nr. 1 af 15. april). Historien om oprettelsen af børnehjem er således velkendt og dokumenteret, men fortællingerne om, hvordan det har været at bo på børnehjemmene, er ikke lige så velbeskrevne.

I de smukke gamle håndindbundne bøger på Rigsarkivet kan man læse om, hvordan livet levedes i Grønland for 100 år siden. I *Beretninger og Kundgørelser vedrørende Styrelsen af Grønland* står der omhyggeligt opført, hvad et rugbrød kostede, og hvor mange man måtte købe på en måned; det svingede nemlig, alt efter hvor stor ens husstand var. I en af dagsordnerne kan man også læse om *Forslag om Udrydning af Ravne og Ørne*, et forslag, der (heldigvis, vil de fleste nok mene i dag) blev nedstemt, på trods af at forslagsstilleren havde en meget detaljeret plan for udryddelsen: "(...) Der bør betales 10-20 Ø. til enhver, der til Kommuneraadet aflevere et Ravnehoved, og 1 á 2 Kr. for et Ørnehoved, da Fangeren uden Betaling næppe vilde ofre Krudt paa dem" (Kolonierne i Grønland 1928-1932).

Men på trods af alle disse mere eller mindre kuriøse optegnelser af, hvor mange der børn der blev født, hvor mange mennesker der døde, blev gift, blev syge, blev forældreløse, eller hvor mange sæler den enkelte fanger skød på et år, samt helt præcist hvor meget spæk, hval og fisk der blev indhandlet, står der ikke meget om de børn, som enten var forældreløse, eller som levede under kummerlige forhold med deres familie. Med til dette billede hører dog også, at beretningerne er skrevet af danske

mænd. Det er sandsynligt, at der ville være skrevet mere og andet, om familieliv og børn, hvis bøgerne var skrevet af grønlandske mænd, af danske kvinder eller af grønlandske kvinder (Ahmed 2018; Haraway 2018; Smith 2021).

Sundhedsstyrelsens beretning fra 1947 (Beretninger 1948-1950) når på sine 159 sider at beskæftige sig med alt, der har med sundhed at gøre i efterkrigstiden, herunder også forhold for børn. I beretningen står der blandt andet, at der på denne tid ikke fandtes børnehjem i landet, men kun to børnesanatorier. I en parentes bliver det dog bemærket, at sanatorierne er at betragte som børnehjem, selv om der officielt ikke findes børnehjem i Grønland (Beretninger 1949: 132). Disse to børnesanatorier findes så nyttige, at det anbefales, at de fortsat får offentlig støtte. Det var ”Foreningen til Hjælp til Grønlandske Børn”³ der ejede og drev de to børnesanatorier, og det beskrives, hvordan de i perioden havde ”stillet ret betydelige midler til rådighed for de grønlandske børn” (Beretninger 1949: 132).

Ud over de to sanatorier nævnes præsten Jens Chemnitz (1891-1966) i Lichtenau⁴ (Alluitsøq) i Julianehaab (Qaqortoq-distriktet), der i sit eget hjem havde et antal forældreløse børn boende. I Red Barnets årsberetning fra 1947, der gengives i Beretninger fra 1949, fremgår det, at der er anvendt 19.000 kroner til bispisning af grønlandske børn og til støtte til børnehjemmet i Lichtenau. Det fremgår ligeledes af årsberetningen, at der på dette tidspunkt er planer om at udvide dette hjem og overtage driften, ligesom muligheden for oprettelse af flere hjem for forældreløse grønlandske børn har været drøftet. Blandt andet beskrives det, hvordan det vil være formålstjenligt at samarbejde med de filantropiske institutioner: ”Der menes at være behov for flere børnehjem, men de grønlandske kasser findes at burde deltage i omkostningerne” (Beretninger 1949: 142). Under dagsordenspunkt 72 til landsrådets andet møde i 1952 fremførtes det, at der manglede endnu to til tre børnehjem for at dække behovet. I Egedesminde (Aasiaat) lægekreds alene var der såle-

des 80 børn, der manglede enten den ene eller begge forældre (Beretninger 1952: 288).

Forholdene for børnene måtte altså forbedres, og i 1951, den 26. september klokken 11.00, forsamledes Grønlands landsråd til sit første møde i Nuuk. Der var 82 punkter på dagsordenen, som 14 (danske og grønlandske mandlige) medlemmer af rådet skulle tage sig af. Landshøvding P.H. Lundsteen (1910-1988) åbnede mødet med hilsner til Deres Majestæter og derefter med ordene:

Grønlands landsråd i dag er med til at bære ansvaret for en fornuftig og lykkelig udvikling af forholdene i Grønland. Det gjorde de tidligere landsråd for så vidt også, men dels er der nu kun eet landsråd for hele Vestgrønland, dels er det nye landsråd en egentlig folkerepræsentation, valgt direkte af landets stemmeberettigede vælgere. Når landsrådet taler i dag, er det virkelige landets befolkninger, der taler (Beretninger 1951: 7).

Hvorefter seminarielærer og politiker Augo Lynge (1899-1959) tog ordet for en længere bemærkning, der også hylkede den "vigtige historiske begivenhed, der sker i dag. Grønlands repræsentanter, som for første gang er blevet valgt ved direkte valg (...)" (Beretninger 1951: 8). Et af de mange vigtige punkter, som blev diskuteret, var oprettelsen af Røde Kors Børnehjem som var ved at blive bygget, og som skulle stå færdigt i juni 1952. Børnehjemet skulle have plads til de 20 børn, som sommeren efter ville vende hjem efter deres ophold i Danmark på henholdsvis: "Et dejligt sted, nemlig et sted, der kaldes Fedgården" (Beretninger 1951: 18), og forskellige private hjem. Landsrådet førte til referat, at: "Det må håbes, at man på denne måde har givet disse forældrelose og i reglen vanskeligt stillede børn en god start i livet" (Beretninger 1951: 18).

Men fortællingen om Røde Kors Børnehjem og de børn, der skulle bo der, startede allerede flere år før. I sommeren 1950 udarbejdede arkitekterne Groth-Hansen og Himmelstrup planerne for det nye børnehjem, som skulle ligge i Nuuk, og som Dansk Røde Kors' hovedbestyrelse tidligere enstemmigt havde vedtaget opførelsen af. Planerne blev godkendt af Grønlandsdepartementet og Sundhedsstyrelsen og formuleredes således i referatet:

Børnehjemmet skal optage børn i alderen fra 2 til 14 år, som er forældreløse eller uden forsørgere. I hjemmet skal der være plads til 20 børn. Det skal ledes af en dansk forstanderinde. Opdragelsen skal være så dansk som mulig, idet der dog skal tages hensyn til de særlige grønlandske forhold. Hjemmet vil stå under tilsyn af distriktslægen. Driften vil blive ledet af Dansk Røde Kors. (...) Arbejdet med opførelsen af børnehjemmet er påbegyndt i 1951, og det forventes færdigt senest i september 1952 (Beretninger 1952: 69).

Mens der lægges stor vægt på, at opdragelsen på børnehjemmet skal være så dansk som muligt, samt at forstanderinden skal være dansk, står der i referatet ikke noget om, at det er de børn, der har været i Danmark, der skal flytte ind. Helene Thiesen fortæller i sin erindringsbog *For flid og god opførsel*, at familierne til børnene først fik dette at vide, længe efter at de var udvalgt og sendt afsted (Thiesen 2011: 20). Nogen har dog vidst det, for i beretningerne for Red Barnets virksomhed i Grønland i 1951 står der følgende:

I samarbejde med grønlandsdepartementet tog ”Red Barnet”⁵⁹ i foråret 1951 22 grønlandske børn herved i den hensigt at give dem lejlighed til under et 1-årigt ophold at tilegne sig dansk sprog og kultur. Børnene,

som hovedsagelig var forældreløse, blev udtaget af lægerne i samarbejde med skoledirektøren i Grønland. (...) Oprindeligt skulle børnene være rejst tilbage i foråret 1952, men da børnehjemmet i Godthåb, hvor børnene skulle optages, endnu ikke var færdigbygget, måtte afrejsen udsættes til september (Beretninger 1952: 66).

Den oprindelige plan var altså, at børnene skulle være forældreløse, eller at forældrene selv kunne anmode om at få deres børn optaget i dette ”spændende og prestigefyldte projekt”. Da det imidlertid viste sig at være vanskeligt at finde børn, der levede op til kravene om både at være forældreløse og have en høj intelligenskvotient, måtte man i 1951 slække på både intelligenskravet og kravet om at være forældreløse. Nu var det nok, at børnene ikke havde deres mor, selv om der var en far og øvrig familie. Inden børnene blev sendt afsted, blev kriterierne slækket endnu engang, og seks af de 22 børn, der ankom til Danmark den 7. juni 1951, havde alle deres mor i Grønland (Strand 2005: 70).

Sagen har siden været genstand for megen omtale, og der er både skrevet bøger⁶ og produceret en film⁷ om denne hændelse, der havde så stor indflydelse på mange familier. Der har siden været, og er stadig i dag, et stort politisk fokus på, at grønlandske børn, der skal anbringes uden for hjemmet, skal anbringes i Grønland og ikke sendes til Danmark.

Anbringelser

Begrebet ”døgnanbringelser” dækker i professionelle termer over både institutionsanbringelser og familie- og netværkspleje. Denne forskning begrænser sig til at dække døgnanbringelser på døgninstitutioner, da anbringelser i plejefamilier grundlæggende er anderledes end anbringelser på døgninstitutioner, blandt andet på grund af institutionsmiljøet og uddannelsesniveauet hos plejefamilien/personalet. Det er dog karakteristisk

for mange af de børn, der anbringes på døgninstitution, at de har været igennem en eller flere anbringelser i plejefamilier, før de kommer på døgninstitution (Socialstyrelsen 2019).

Før en kommune kan beslutte at anbringe et barn uden for hjemmet, skal der indledes en grundig undersøgelse af barnets og familiens situation for at afdække barnets behov, forældrenes ressourcer og udfordringer samt eventuelle støttemuligheder i netværket (Inatsisartutlov nr. 20 om støtte til børn). Under denne undersøgelse skal kommunen sikre, at alle relevante parter er informeret om processen og formålet, så de har mulighed for at bidrage med deres perspektiv. Hvis undersøgelsen viser, at en anbringelse er nødvendig, skal kommunen udarbejde en handleplan, der tydeligt beskriver formålet og målene med anbringelsen, de konkrete tiltag, hvordan samvær med forældre og netværk skal tilrettelægges, barnets skolegang og fritidsaktiviteter, samt hvordan opfølgning og evaluering vil foregå. Handleplanen skal også sige noget om den forventede varighed af anbringelsen. Anbringelser uden for hjemmet skal ske med informeret samtykke. Informeret samtykke betyder, at både forældremyndighedsindehaveren og børn over 15 år skal vise, at de forstår baggrunden for og formålet med anbringelsen, som den fremgår af handleplanen. Samtykket skal gives på baggrund af en fyldestgørende information fra forvaltningens side om baggrunden for anbringelsen, og begge parter skal frivilligt have givet deres samtykke (Stisen & Christensen 2017). En anbringelse kan ske med eller uden forældremyndighedsindehaverens samtykke (Inatsisartutlov nr. 20, §§ 27,28). Hovedreglen er, at anbringelse sker med samtykke fra forældremyndighedsindehaverne og barnet over 15 år, men hvis samtykke ikke kan opnås, kan kommunen indstille sagen til Det Sociale Ankenævn, som træffer den endelige afgørelse, forudsat at der er en væsentlig risiko for barnets udvikling, og at mindre indgribende foranstaltninger er utilstrækkelige. I løbet af anbringelsen har kommunen pligt til løbende at følge op på barnets trivsel og revidere

handleplanen mindst årligt i samarbejde med de involverede parter.

Gavebørn⁸ og adoption falder ikke ind under denne kategori, ligesom børn, der bor hos familiemedlemmer i kortere eller længere perioder, heller ikke falder ind under anbringelsesbegrebet, hvis der ikke modtages offentlige ydelser til barnets ophold hos den familie, barnet bor hos (Inatsisartutlov nr. 20, § 39).

Antallet af børn og unge, der anbringes uden for hjemmet i Grønland, har været genstand for stor opmærksomhed de seneste år. I dag⁹ bor der 13.504 børn under 18 år i Grønland (Grønlands Statistik), og der er 359 døgninstitutionspladser (Socialstyrelsen). Med udgangspunkt i, at alle pladser anvendes, vil det sige, at 2,7 pct. af alle børn i landet anbringes på en døgninstitution. Derudover bor der cirka 400 børn i plejefamilier, hvilket igen vil sige, at 5,6 pct af alle børn i Grønland er anbragt uden for hjemmet¹⁰, hvilket svarer til knap 800 børn. Denne andel har været relativt stabil de seneste år, om end svagt stigende.

I de seneste årtier har der været en bemærkelsesværdig ekspansion af døgninstitutioner for børn og unge i Grønland. Denne udvikling kan tilskrives en kombination af faktorer, herunder ændringer i socialpolitikken i 2003, der gjorde det muligt for private og kommunale aktører at oprette og drive døgninstitutioner. Det er også en tendens, der spejler en bredere diskurs om børnebeskyttelse og -omsorg, hvor anbringelse ofte fremstår som en nødvendig, men også problematisk, intervention. Samtidig må det også ses i lyset af de særlige sociokulturelle og historiske forhold i Grønland, hvor kolonialismens arv og sociale uligheder har påvirket familiestrukturer og opvækstvilkår (Arnfred 2016; Jensen et al. 2023).

Selv om der ikke findes præcise tal for udviklingen i antal af anbringelser før 1990'erne, tyder tilgængelige data på en generel stigning i antallet af anbringelser. I starten af 1990'erne udarbejdede Direktoratet for Sociale Anliggender og Arbejds-

marked den første store undersøgelse om emnet (Kreutzmann 1992). Den fastslog, at i kalenderåret 1992 var der anbragt 728 børn, det svarede dengang til, at 4,3 pct. af alle børn under 18 år var anbragt uden for hjemmet i kortere eller længere perioder.

I 2010 fandt Deloitte frem til, at syv pct. af alle børn i Grønland var anbragt uden for hjemmet (Deloitte 2011), mens Departementet for Familie og Justitsvæsen fem år senere, i 2015, anslog, at det drejede sig om cirka 4,2 pct. af de grønlandske børn, der var anbragt uden for hjemmet (Afdækning, handleplaner, anbragte børn og unge 2015). En publikation fra KORA i 2016 opgjorde anbringelsestallet mellem 2011-2014 til at være omkring seks til syv pct. Grunden til dette høje anbringelsestal er, at tallene er beregnet ved en opgørelse af, hvor mange børn der er registreret med en anden adresse end deres biologiske forældre, og dermed også indeholder gavebørn og adopterede børn, samt at 18-årige er medregnet.

Fælles for disse tal er, at de er behæftet med en del usikkerhed. Dels er det forskelligt, om opgørelserne gælder til og med det 17. eller 18. år, og dels er der ikke en kontinuerlig optælling på en bestemt dag, fx den 31. december i et givent år. Det er tilfældigt, om en anbringelse tæller med, hvis den blot har været et par dage, fx over en weekend, samt om et barn, der har været anbragt tre forskellige steder i løbet af et år, tæller som tre forskellige anbringelser eller blot én. Lidt firkantet kan man sige, at KORA tæller på én måde, Deloitte på en anden, og Departementet på en helt tredje. Dette vanskeliggør etableringen af et sikkert datagrundlag for at se på udviklingen over tid.

Daværende landsstyremedlem for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked, Jørgen Wæver Johansen, udtalte i 2000, at: "Udviklingen siden 1992 har ikke vist tegn på forbedring, tværtimod er der nu fuld belægning eller overbelægning på døgninstitutionerne for børn og unge, og mange forgæves henvendelser fra kommunerne" (Nye veje 2000: 106). Dette citat følger sig ind i den samfundsmæssige fortælling om, at der mangler

pladser, som startede tilbage i 1952, hvor landsrådet vurderede, at der manglede to til tre børnehjem for at dække behovet (Beretninger 1952; Deloitte 2011; Døgninstitutionernes Årsberetning 2001; 2008; 2009; 2012; 2016). Selv om antallet af institutionspladser er steget i perioden, er antallet af børn og unge i Grønland faldet i den samme periode. I 2001 var der 17.495 børn i alderen 0-17 år, og i 2024 er dette tal faldet til 13.504, altså et fald på omkring 4000 børn (Grønlands Statistik).

Sammenholdes dette med antallet af institutionspladser i samme periode, er det vanskeligt at sige, at der en sammenhæng mellem antallet børn og antal døgninstitutionspladser, men det kan dog også være vanskeligt at konkludere det modsatte. For det første kan udviklingen være et udtryk for, at antallet af pladser i år 2000 var lavere end det reelle behov, og at det øgede antal pladser er et udtryk for, at noget af denne uligevægt er blevet indhentet. For det andet kan det være et udtryk for, at der er sket en ændret praksis for visitation til en døgninstitution. For det tredje er der et mørketal og en stor usikkerhed for udviklingen af pladser på selvejende og kommunale institutioner.

På den næste side er der for overblikkets skyld indsat en oversigt over placeringerne af de godkendte døgninstitutioner, der findes. Som det fremgår, ligger der én døgninstitution på østkysten, i Tasiilaq, og de resterende 25 institutioner ligger på vestkysten. Den nordligste døgninstitution ligger i Uummanaq, de sydligste i Qaqortoq, mens langt den største koncentration af institutioner, hele 13 forskellige døgninstitutioner, ligger i Nuuk.

Døgninstitutioner i Kalaallit Nunaat, 2025

BYER

Uummannaq

Selvstyrejet (1)

Ilulissat

Selvstyrejet (1)

Qasigiannuguit

Kommunal (1)

Sisimiut

Selvstyreejet (3)

Kangerlussuaq

Selvejende (1)

Maniitsoq

Selvejende (2)

Nuuk

Selvejende (8)

Selvstyrejet (4)

Kommunale (1)

Qaqortoq

Selvejende (1)

Selvstyrejet (1)

Kommunale (1)

INSTITUTIONSTYPER

Selvstyreejet

1. Meeqqat Illuat (Nuuk)
2. Angerlarsimaffik Ivaneq (Nuuk)
3. Angerlarsimaffik Aja (Nuuk)
4. Kaassassuk (Nuuk)
5. Qasapermiut (Sisimiut)
6. Angerlarsimaffik Pilutaaq (Sisimiut)
7. Angerlarsimaffik Isikkivik (Sisimiut)
8. Inuusuttut Inaat (Qaqortoq)
9. Meeqqat Angerlarsimaffiat Uummannaq (Uummannaq)
10. Prinsesse Margrethes Børnehjem (Tasiilaq)
11. Sarliaq (Ilulissat)

Selvejende

1. Qaammasoq (Nuuk)
2. Qaammasoq (Maniitsoq)
3. Sikkerneq (Nuuk)
4. PITU (Nuuk)
5. MIA (Nuuk)
6. Mælkebøttecenter (Nuuk)
7. IMP (Nuuk)
8. Aqisseq (Nuuk)
9. Amarok (Nuuk)
10. Angerlarsimaffik Pakkutaq (Manitsoq)
11. Orpigaq (Kangerlussuaq)
12. Akilliit (Qaqortoq)

Kommunale

1. Tupaarnaq (Nuuk)
2. B-1443 (Qaqortoq)
3. Puillasoq (Qasigiannuguit)

Børnene i bogen

Jeg har igennem hele bogen valgt kun at bruge ordet *børn* og ikke *børn og unge* eller blot *unge*. Dette gør jeg dels ud fra FN's Børnekonvention, der definerer et barn som "ethvert menneske under 18 år", og dels ud fra et ønske om at understrege, at interviewene er med børn, der har børns rettigheder og beskyttelsesbehov.

I lovgivningen findes kun betegnelsen *døgninstitution*, og det ville derfor nok være mest korrekt at bruge denne betegnelse konsistent hele vejen igennem bogen. Det er dog ordet *børnehjem*, der traditionelt har været mest brugt om mange af de forskellige institutioner, og mange af børnene og de voksne på institutionerne bruger selv ordet børnehjem. Desuden indgår ordet "angerlarsimaffik" (hjem) i navnet på fem af de selvstyrejede institutioner, og på østkysten hedder det stadig "Prinsesse Margrethes Børnehjem", Meeqqat Angerlarsimaffiat Uumman-naq oversættes til "Børnehjemmet Uumman-naq", og Angerlarsimaffik Ivaneq hed indtil for nylig "Røde Kors Børnehjem". Hos de selvejende og kommunale institutioner finder vi "Børnehjemmet Tupaanaq" og "Angerlarsimaffik Pakkutaq". Derfor vil *døgninstitution* og *børnehjem* blive brugt synonymt gennem bogen, alt efter hvordan det bedst giver mening i sammenhængen.

Undersøgelsens præmis er at give børnene mulighed for at blive hørt gennem aktivt at spørge børnene: "Hvad oplever du?" (Kvello 2024; Kampmann 2017; Brinkmann & Tanggaard 2015; Warming & Christensen 2016; Kvale & Brinkmann 2015; Alderson & Virginia 2011; Flyvbjerg 2009; Alderson 1995). Undersøgelsen bygger videre på den eksisterende forskning og empiri i Grønland og søger at samle overblikket over området. Det er mit ønske, at denne bog formår at frembringe en fælles forståelsesramme for anbringelsesområdet og derved skabe lydhørhed over for børnenes egne ønsker og behov. Samt at den åbner for samskabelse af bæredygtige løsninger på området ved at udforske og udfordre nye måder at undersøge børnenes oplevelser på.

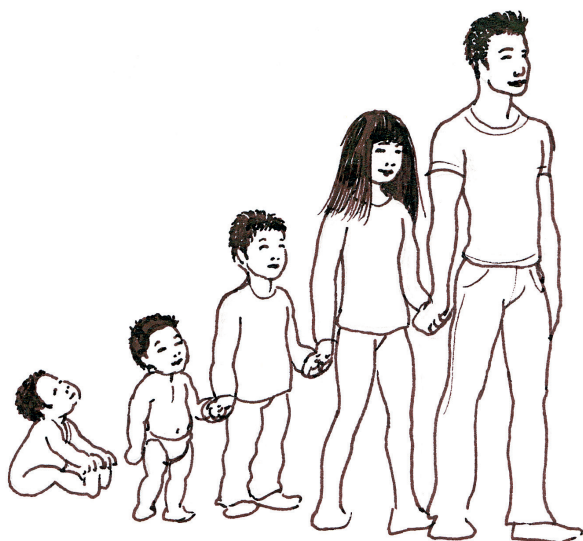
Der er en tilbøjelighed til at tale om "anbragte børn" som

en samlet gruppe med særegne karaktertræk, men det er ikke korrekt. Alle børnene har hver sin skæbne, og hver sin egen fortælling. Nogle kan berette om forældre, der er afgået ved døden som eneste anbringelsesgrund, mens andre har fortællinger om ubeskrivelige omsorgssvigt. Derfor mener jeg ikke, at der er tale om én målgruppe, selv om der kan være mange ligheder i de ydre omstændigheder for anbringelserne.

I processen med at definere, hvilke børn der skulle tales med, arbejdede jeg med tre overordnede kriterier. Først og fremmest skulle der fastsættes en aldersgrænse, dernæst var der overvejelser om de forskellige køn, og til sidst et ønske om en vis randomisering. Intentionen var at tale med fire børn mellem 12 og 18 år på hver institution; det vil sige, at der var mulighed for at tale med 80 børn i alt, da to af institutionernes målgruppe er nul-ti år.

I arbejdet med mennesker vil der dog altid opstå fejl, mangler og misforståelser, som kan obstruere selv de bedste intentioner, og i Grønland er der derudover også særlige forhold vedrørende vejret og infrastrukturen at tage hensyn til. Uagtet hensigten lykkedes det derfor ”kun” at tale med 38 forskellige børn og foretage 39 interview, da jeg talte med et af børnene to gange med halvandet års mellemrum. Nogle steder var der slet ikke fire børn i målgruppen, nogle steder var det ikke muligt at få forældremyndighedsindehaverne til at godkende, at børnene måtte blive interviewet, og andre gange havde børnene ikke selv lyst, da vi sad og skulle i gang. Én gang ankom jeg til en aftale på en institution og fik at vide, at de børn, jeg skulle tale med, var taget på rensdyrjagt med forstanderen et par dage forinden. Jeg fik lov til at ringe til dem fra institutionens kontor og gennemførte to interview pr. telefon.

I fire tilfælde var der udvalgt børn på ti og 11 år, da jeg kom ud på institutionerne og skulle tale med børnene. I stedet for at afvise børnene valgte jeg at tale med dem på deres præmisser

Naja Abelsen: Alder

og tilpasse spørgeguiden for at undgå spørgsmål, jeg vurderede, børnene ikke burde eller kunne svare på.

I fem tilfælde var de "børn", jeg skulle tale med, unge på 19 og 20 år, som stadig boede på institutionerne. Ligesom med de mindre børn valgte jeg at tale med dem, nu da de var klar til at tale med mig.

Børnenes alder

Børns alder har en stor betydning for, hvordan de kan interviewes, og for hvilke metoder der fungerer bedst. Jeg valgte, at børnene skulle være mellem 12-18 år, til dels for at øge chancerne for, at de selv forstod de emner, vi skulle tale om, og i en eller anden grad selv kunne bearbejde det efterfølgende. Selv om udgangspunktet altid var, at vi ikke skulle tale om de traumatiske oplevelser, der mange gange lå til grund for anbringelserne, kunne det ikke undgås, at børnene kom til at tænke på det. Jeg valgte det meget åbne spørgsmål: "Ved du, hvorfor du er an-

bragt?”, ud fra etiske overvejelser, da jeg ikke havde mulighed for at skabe den nødvendige relation til børnene i den korte tid, jeg ville være i deres liv, og jeg ville derfor ikke risikere at åbne for børnenes eventuelle traumer. Men det er dog ikke muligt helt at undgå at tale om traumatiske emner, for selv forholdsvis neutrale spørgsmål kan vække resonans i barnets sind.

Også i varigheden af interviewet spiller alderen ind. Der er relativt stor forskel på, hvor lang tid børn kan fastholde opmærksomheden i et interview, også selv om interviewet er forsøgt udformet som en samtale. Mindre børn og børn, der ikke er alderssvarende, kan som regel ikke holde koncentrationen lige så længe som større børn og teenagere. Derfor var jeg meget opmærksom på at observere børnenes signaler om, hvornår de ”havde fået nok”. Fx når barnet begyndte at vise motorisk uro, hvis det begyndte at gabe og strække sig, hvis det begyndte at skifte emne mere hyppigt, eller hvis det mistede lysten til øjenkontakt og kiggede mere ud ad vinduerne. I de tilfælde spurgte jeg enten direkte, om de hellere ville noget andet nu, eller også rundede jeg bare af og afsluttede samtalen.

For at kunne interviewe børn under 18 år skal forældre eller værge give deres samtykke til, at jeg taler med dem. De modtog derfor, via institutionen, et brev med beskrivelse af projektet, samt en samtykkeerklæring, hvor de kunne give afslag eller tilladelse til, at deres barn måtte tale med mig. De fleste forældre gav deres samtykke, mens enkelte afslog. Det er dog langt fra alle forældre, der har en mailadresse og mulighed for at printe samtykkeerklæringen ud, skrive den under og scanne den ind igen. I flere tilfælde var det også ganske vanskeligt for børnehjemmet at finde ud af, hvor forældrene befandt sig rent fysisk. Det betød, at jeg flere gange kom til en institution, hvor børnene gerne ville tale med mig, og hvor deres forældre havde givet mundtligt samtykke, men hvor der ikke forelå noget på skrift. I et par situationer kunne det løses ved, at forstanderen ringede forælderen op og forklarede, at jeg havde brug for at høre og optage samtykket.

Andre gange forsikrede forstanderne mig om, at de ville fremskaffe underskrifterne og eftersende dem til mig.

Randomisering og køn

I kontakten med børnehjemmene bad jeg om at komme til at tale med de to piger og de to drenge, der havde fødselsdag næste gang. Dette var for at gøre udvælgelsen så tilfældigt som muligt, så jeg ikke uforvarende kom til at tale med de børn, som børnehjemmet anså som værende de bedste, eller dårligste, repræsentanter.

I praksis fungerede dette dog ikke altid, enten fordi der ikke var to piger og to drenge i aldersgruppen, fordi de ikke var interesseret, fordi de var ude af børnehjemmet på ferie eller jagt, eller fordi deres forældre ikke ville give tilladelse til interview. Det vil sige, at flere af børnene er blevet direkte spurgt af forstanderen eller andre medarbejdere. Derfor er der også mulighed for, at forstanderne har spurgt børn, der trives særligt godt, og at der derfor er en bias blandt de interviewede børn om, hvorvidt børnehjemmet er særlig godt. Dog oplevede jeg flere forstandere sige, at netop dette eller hint barn havde særlig meget på hjerte eller var særligt utilfreds med at bo på stedet.

Der er næsten samme antal drenge som piger på institutionerne med en svag overvægt af drenge, og jeg har talt med 21 piger og 17 drenge, altså en svag overvægt af piger. Det er vanskeligt at sige noget præcist om, hvorfor der er denne overvægt af piger, da det er forstanderne, der har spurgt børnene, om de ville tale med mig, og jeg ikke ved, hvor mange drenge der er spurgt i forhold til piger. Ingen af børnene, jeg talte med, definerede sig selv som andre køn.

Anonymisering

På interviewtidspunktet var der 22 døgninstitutioner i landet, og selv om det umiddelbart kan lyde af mange, har de fleste institutioner hver deres kendetegn og et lokalområde, som gør, at

Naja Abelsen: Korsang

de nemt kan genkendes, ikke mindst i de byer, hvor der kun ligger en eller to institutioner. Derfor er alle personer, steder og særlige genkendelig træk anonymiseret eller taget ud af beretningerne. Det vil sige, at der refereres til alle de mennesker, jeg har talt med uden brug af bynavne eller institutionsnavne.

I bestræbelserne på at gøre en institution anonym kan det ske, at den uforvarende kommer til at minde om en helt anden, og nogle kan derfor komme til at tro, at de kan genkende institutionen. Det gør sig særligt gældende for de institutioner, der har en bestemt målgruppe eller pædagogik. Det skal her blot understreges, at der bliver rejst meget på næsten alle institutionerne, og at kunst, musik og kultur er en stor del af hverdagen på mange institutioner. Derfor er det ikke en indikation i sig selv, når børnene fx fortæller om rejser, optræden, kunst eller idræt. Alle cases og navne er fiktive, og enhver lighed med nulevende eller afdøde personer er tilfældige, selv om man som læser måske synes, at noget er genkendeligt.

2. Bag om børnenes perspektiver

I forordet til denne bog skriver jeg, at det kun er det enkelte barn, der ved, hvad det betyder for ham eller hende at blive skilt fra familien. Det er rigtigt for det enkelte barn – men det er også videnskabeligt undersøgt, hvilken betydning det generelt har for børns psyke at blive adskilt fra deres forældre, og ifølge Canetti et al. har det en større negativ indvirkning på et barn at blive skilt fra sine forældre, end det har, at en forælder dør: "(...) separation from parents is more detrimental to the mental health of adolescents than the loss of a parent by death" (Canetti et al. 2000: 361). Selv om denne forskning og de andre forskningsartikler, Canetti et al. henviser til, nok ikke er eksplicit kendt blandt institutionerne, har mange års erfaringer hos forstanderne bibragt en nogenlunde tilsvarende indsigt, der bliver udtrykt af en af forstander som: "En dårlig mor er bedre end ingen mor." Forstået på den måde, at det er meget vigtigt for børnene at beholde kontakten til deres familier.

Den pædagogiske teori

Det er vigtigt at pointere, at der er forskel på opdragelse og pæ-

dagogik. Opdragelse har typisk været beskrevet som den påvirkning, hvorigennem forældrene eller de personer, der træder i forældrenes sted, fx pædagoger og lærere, forsøger at gøre børn til gode, dygtige og dannede mennesker. Mens pædagogik er læren om teori og praksis i forhold til, hvilke mål, midler og sammenhænge der står i relation til udvikling af værdier, viden og evner (Winther-Jensen 2019).

Den moderne pædagogik opstod i Europa som en selvstændig disciplin i 1700-tallet og udsprang fra den filosofiske tænkning, særligt fra Sokrates (469-399 f.Kr.), Platon (428-347 f.Kr.) og Aristoteles (384-322 f.Kr.). Platon knyttede fx pædagogik og filosofi tæt sammen i sit hovedværk *Staten* (2007), hvor han beskrev forholdet mellem individ, stat og pædagogik. I 1700-tallets Europa var det primært filosoffer, der udviklede pædagogikken, blandt andre Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) og Immanuel Kant (1724-1804). Men også store tænkere som John Dewey (1859-1952) påpegede, at forholdet mellem pædagogik og filosofi er så tæt, at filosofi kan bestemmes som den generelle teori om opdragelse og uddannelse (Dewey 2005).

Anbringelse af børn er genstand for stor opmærksomhed i offentligheden, og de fleste mennesker har en mening om, hvad barndom, pædagogik, opdragelse, dannelse og omsorg er for størrelser. Måske fordi mange af os selv har børn, eller fordi der er børn i nærmeste familie. Måske fordi alle de voksne selv har været børn engang. Men måske også fordi mange mennesker regner børn og familie ind under privatlivets fred og derfor har svært ved at acceptere udefrakommende holdninger, anbefalinger eller direkte påbud.

Et eksempel på det er revselsesretten, som betyder retten til at anvende fysisk vold mod mennesker, man har myndighed over, fx forældres ret til at slå deres børn. Revselsesretten blev afskaffet i Danmark i 1997 på trods af modstand fra forskellige sider i samfundet. I Grønland blev revselsesretten afskaffet i 2016 ved forældreansvarsloven uden de store sværdsdrag. Jeg er

dog stødt på forskellige udsagn, der indikerer, at vold som opdragelsesmetode er foregået på nogle af døgninstitutionerne, fx har nogle af børnene fortalt om søskende, der er blevet slået på andre institutioner. Og jeg hørte engang en medarbejder forsvare en magtanvendelse ved at argumentere for, at han havde givet ”en reflekteret lussing”, forstået på den måde, at han havde slået barnet med vilje og efter overvejelse over, hvorvidt det var den rigtige tilgang til barnet. I medarbejderens egne øjne var det givetvis en (rimelig) konsekvens udløst af en handling fra barnets side. Men som psykolog Conni Gregersen skriver i sin bog *Livsmød, om socialpædagogisk og psykoterapeutisk behandling af børn i Grønland*, er denne form for konsekvenspædagogik ”krænkende og i bedste fald udtryk for pædagogens afmagt (...) i værste fald udtryk for sadistiske tendenser hos medarbejderen” (2010: 86).

For at kunne kalde sit arbejde for et pædagogisk arbejde må man nødvendigvis gøre sig grundige overvejelser over, hvad der bedst muligt fører til det mål, man har sat sig. Den moderne institution, og pædagogerne, der arbejder der, må derfor bygge den pædagogiske praksis på begrundede beslutninger. Et af de pædagogiske dilemmaer er, at uanset hvilke pædagogiske metoder man vælger, kunne man altid have valgt noget andet. For at kunne begrunde en pædagogisk beslutning må pædagogen have et pædagogisk begrebsapparat, der gør det muligt at analysere, diskutere og forholde sig til samfund, dannelse, uddannelse og læring. Hvis disse overvejelser ikke er til stede, kan man ikke længere kalde det et pædagogisk arbejde, men blot voksne, der er sammen med børn.

De fleste institutioner har en pædagogisk plan, som de arbejder efter, og mange af forstanderne er gode til at forklare, hvordan pædagogikken udmøntes i praksis. De pædagogiske planer bærer dog nogle steder mest præg af at være en pædagogisk vision, et ønskescenarie, som ligger lige uden for rækkevidde, men som der arbejdes hen imod. Særligt én af forstanderne

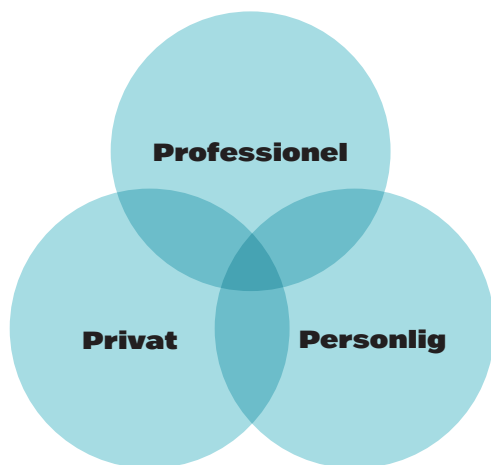
havde et væsentligt anderledes syn på den pædagogiske praksis, end de øvrige forstandere:

Kald det pædagogik, jeg kalder det almindelig menneskelighed. Vi kan bruge nok så mange fremmedord, de [medarbejderne] fatter jo ikke to meter af, hvad det betyder, vel? Så derfor gør jeg meget ud af at bruge ganske almindelige ord. (...) Lige nu tænker jeg ikke, at vi har en pædagogik. Lige nu har vi noget, der hedder, at personalet skal passe deres arbejde, de skal give omsorg til børnene (interview med forstander, august 2019).

Forstanderen udtrykker her, at det teoretiske begreb pædagogik er vanskeligt at implementere i praksis. Dels fordi medarbejderne ikke forstår det, og dels fordi forstanderen ikke selv mener, det er den vigtigste opgave på døgninstitutionen.

I den pædagogiske profession er de fleste dog enige om, at arbejdet som pædagog kræver professionalisme. Men hvor en tømrer har sin sav, og en læge sit stetoskop, har en pædagog ikke et eksternt redskab, hun kan trække frem. En pædagogs værktøjskasse indeholder ud over teori og metode hendes personlighed. Derfor undervises der på pædagoguddannelsen blandt andet i de "tre p'er", ofte illustreret ved et Venn-diagram, der viser de indbyrdes forhold og overlap. De tre p'er står for 'professionel', 'personlig' og 'privat' og bruges blandt andet af pædagoger og socialrådgivere for at blive bevidst om, hvor de arbejder fra i forhold til deres målgruppe.

Der kan argumenteres for, at en pædagog altid skal være professionel, men det er netop overlappet mellem professionel og personlig, der gør det muligt at danne relationer til målgruppen. Hvis pædagogen udelukkende handler så professionelt, at hendes personlighed forsvinder helt i relationen, risikerer man, at

Venn-diagram af de tre p'er, tilvirket af forfatteren

børnene oplever pædagogen som upersonlig og uvedkommen. Hun skal altså både møde barnet der, hvor det er, og samtidig holde sig til det professionelle pædagogiske mål (Jappe 2010; Gregersen 2007).

Hvor meget privat, der må – eller skal – være i relationen, er en løbende diskussion på nogle institutioner. Grænsen mellem at være personlig og privat, når pædagogen taler med et anbragt barn, kan begynde et sted men i en ”glidebaneeffekt” ende et helt andet sted, fx:

Jeg har selv børn → de hedder Adam, Bo og Carla →
de går på Nuuk Internationale Friskole → Adam har
(også) ADHD → han får medicin for det → hans far ple-
jede at slå ham.

For de fleste professionelle pædagoger vil denne opremsning begynde som værende o.k., og de fleste vil nok sætte grænsen omkring dér, hvor børnene går i skole og frem. Alligevel sker det ifølge børn, medarbejdere og forstandere jævnligt, at der

er personale, der græder på arbejdet, enten fordi de bliver alt for berørte af børnenes oplevelser, eller fordi de kommer til at relatere til deres egne oplevelser. Gregersen skriver, at mange medarbejdere inden for socialfagene har "en rem af huden selv" (2010: 66), forstået på den måde, at flere medarbejdere selv lider under ubearbejdede traumer. Disse medarbejdere kan have svært ved at skelne mellem grænserne for at være professionel, personlig og privat, og en medarbejder, der primært arbejder ud fra sin privatsfære, dækker først og fremmest sine egne behov. Den gode institution skal derfor lægge vægt på, at personalet finder balancen mellem at være professionel og personlig.

En anden vigtig dimension at tage i betragtning, når der tales om pædagogik, er pædagogikkens begrænsninger, fx i de situationer hvor børnene kræver terapi, psykologhjælp eller medicinering. Gregersen forklarer: "Systemet tror det er et spørgsmål om opdragelse. Det er det ikke! Du kan ikke opdrage dig ud af skader der er sket tidligt hos spædbarnet."¹¹ Gregersen peger ligeledes på, at børnene ikke var så skadede, når de kom på institution for 25 år siden, som de er nu. Denne beskrivelse af tiltagende skadede børn findes ligeledes i døgninstitutionernes årsrapporter, hvor forstanderne beskriver, hvordan de børn, de modtager, er blevet tiltagende dårligere gennem årene. Det er værd at bemærke, at der er forskel i de informationer, årsrapporterne lægger vægt på fra år til år; nogle årsrapporter er således meget omfattende, mens andre kun berører få emner.

Fra den første samlede årsberetning, der blev udarbejdet i 2001, og frem til nu¹² beskrives det, hvorledes børnene har brug for flere og andre pædagogiske indsatser. I 2001-beretningen står der således:

Børnene er præget af personlighedsmæssige, følelsesmæssige og funktionsmæssige følger af de svigt og overgreb (vold og seksuelle overgreb), de har været udsat for. (...) De udviser selvdestruktiv adfærd i en

betænkelig farlig grad, det vil sige såvel konkrete selvmordsforsøg som alkohol- og/eller hashmisbrug. (...) Behandlingsopgaven er vanskelig, børnene/de unge lyver og stjæler, bryder aftaler mv. De er omsorgssvigtede, mishandlede og misbrugte. (...) Nogle af børnene er så skadede i deres tilknytningsevne eller følelsesliv, at de ikke kan begå sig imellem andre mennesker (2001: 11).

I 2003 konstateres det fra en institution, at: "Der er en del børn, som kræver én-til-én-kontakt og opsyn hele dagen" (2003: 28). I 2005 skriver en forstander: "Institutionen oplever, at der kommer flere ekstremt vanskelige unge, som kræver anden indsats, end det man kan arbejde med på [institutionens navn]", og en anden forstander beskriver samme sted at: "Flere af institutionens børn og unge har betydelige tilknytningsforstyrrelser" (2005: 24). I 2007 anføres det, at: "Beboerne har alle været udsat for massive omsorgssvigt. Generelt har de fleste tilknytnings- og adfærdsforstyrrelser og har dermed svært ved at fungere normalt i hverdagen blandt andre, uden megen støtte, hjælp og vejledning" (2007: 28). I 2009 skrives der samlet om udfordringerne i årsberetningen:

Samtlige børne- og ungeinstitutioner giver i deres årsberetninger udtryk for, at de oplever, at målgruppen bliver tungere og mere behandlingskrævende. Tendensen er, at de børn og unge, der anbringes i dag, ikke udelukkende er forældreløse, men er derimod stærkt omsorgssvigtede, seksuelt misbrugte, har været udsat for vold eller har diagnoser som ADHD, autisme, føtalt alkoholsyndrom m.fl., reelt er alle anbragte børn og unge således behandlingskrævende, hvilket de efterlyser, afspejles i normeringen på institutionerne (2009: 9).

I 2011 er billedet det samme: ”Generelt oplever døgninstitutionerne, at beboere har væsentlig større lidelser eller er mere skadede ved anbringelsen end tidligere.” Og igen i 2013: ”(...) tilkendegiver forstanderne samstemmigt, at problematikkerne de seneste år er øget væsentligt i intensitet” (2013: 13). I 2015 står der, at der har været medarbejdere, som har sagt op, fordi arbejdet med selvdestruktive børn og unge var for hårdt, og i 2017 beskrives udfordringerne således:

Mange af de børn og unge, der i dag anbringes på døgninstitution, er mere skadede eller belastede end tidligere. Anbragte børn og unge har været udsat for vold eller været udsat for seksuelle overgreb, og ofte sker anbringelserne så sent, at de anbragte børn og unge er yderligere skadede eller belastede, når de anbringes på døgninstitutionen (2017: 7).

I 2020 beskrives det, at: ”Beboerne har i stigende grad adfærdsforstyrrelser, sociale og psykiske problemer” (2020: 5) og i 2022 står der, at ”der er stadig flere beboere med adfærdsforstyrrelser samt psykiske og sociale problemer, der ligger ud over den primære årsag til anbringelse på døgninstitutionerne” (2022: 6), og det udsagn går igen i rapporten fra 2023.

De ovenstående udsagn peger alle i samme retning, nemlig at de pædagogiske institutioner mener, at arbejdet med børnene er blevet tiltagende vanskeligere, og at børnene til tider er helt uden for pædagogisk rækkevidde. En beskrivelse af, at børnene bliver værre og værre stillet år efter år i 20 år, giver naturligvis anledning til bekymring. Men den giver også anledning til at reflektere over, om børnene virkelig bliver mere behandlingskrævende år for år, eller om institutionernes oplevelser nærmere er et udtryk for manglende pædagogiske redskaber. Det kan også være udtryk for, at samfundets, og dermed institutionernes, forventninger til børns evner og opførsel har ændret sig over årene,

og at tolerancen over for det, der betragtes som afvigende adfærd, er blevet mindre.

Derudover fortæller flere forstandere, at de nu modtager anden- eller endda tredjegerationsanbragte børn, altså børn, hvis forældre og bedsteforældre selv har været anbragt. Uden at vide, hvor mange det drejer sig om, og uden at kende anbringelsesårsagerne er det svært at sige noget om, hvorvidt det har en betydning for den oplevelse af øgede problematikker hos børnene, som forstanderen taler om. Der findes dog international forskning, der peger i den retning, fx en analyse fra Rockwool Fonden (2016), der viser, at børn af forældre, der selv har været anbragt, har ti gange større risiko for at blive anbragt end andre børn (Mertz & Andersen 2016). Analysen peger på, at tidligere anbragte forældre ofte er socioøkonomisk ressourcesvage, samt at anbringelsessystemet er særligt opmærksomt på forældrerens baggrund og derfor har særligt fokus på børnenes trivsel.

Naja Abelsen: Niviarsiarq

Det pædagogiske paradoks

Rousseaus pædagogisk-filosofiske hovedværk, *Emilie eller om opdragelsen* fra 1762, beskriver, hvordan børn opdrages til at blive autonome mennesker. "Det gælder mindre om at forhindre barnet i at dø, end om at lære det at leve" (Rousseau 2015: 16), skriver Rousseau og mener hermed, at det ikke er nok for et menneske blot at trække vejret for at være levende: "Vi må også bruge vores sanser, vores evner og alt det i os som giver os følelsen af at være til" (ibid.). Ifølge Rousseau skal opdragelse altid ske indirekte ved fx at iagttage, hvordan andre gebærder sig. Et barn må aldrig belæres direkte, da det vil forhindre, at barnet kan blive selvstændigt og dermed frit, ligesom opdragelsen ikke må være normativ. Rousseau mener, at børn bliver gode voksne i kraft af at være omgivet af gode voksne: "Hvordan skulle et barn kunne blive godt opdraget af en, som ikke selv er blevet godt opdraget?" (Rousseau 2015: 20). Rousseau beskrivelse er meget deterministisk – det er trods alt også muligt for børn, der ikke er blevet godt opdraget, at ændre deres egne forudsætninger, alt efter resiliens og omstændigheder.

Med den pointe i baghovedet kan problematikkerne med mangel på pædagoger ses i et nyt lys. Hvordan vælges de rollemodeller, børnene skal vokse op sammen med på institutionerne? Hvis medarbejderne "hives ind fra gaden", som en forstander udtrykte det, uden (at have mulighed for) at tage hensyn til medarbejderens faglighed eller menneskesyn, risikerer man at føje spot til skade i forhold til børnenes oprindelige problematikker.

Kant, som var væsentligt inspireret af Rousseaus *Emilie eller om opdragelsen*, mente, modsat Rousseau, at et menneske har brug for at blive kultiveret; det har brug for omsorg, for dannelse og for opdragelse: "Mennesket er den eneste skabning, der behøver opdragelse" (Kant 2018: 19), lyder således den første sætning i Kants *Om pædagogik*, og lidt senere i samme kapitel: "Mennesket kan kun blive til menneske gennem opdragelsen.

Det er intet andet end det, som opdragelsen gør det til” (op.cit.: 21). Kant skriver her om det pædagogiske paradoks, der opstår, når vi skal opdrage et andet menneske til selvstændighed og frihed, og til at blive myndigt. Paradokset består i, hvorvidt det er muligt at tvinge mennesker til at være frie. Kant beskriver paradokset således: ”Et af opdragelsens største problemer er, hvordan man kan forene underkastelsen under lovens tvang med evnen til at betjene sig af sin frihed. For tvang er nødvendig! Hvordan kultiverer jeg friheden, hvor der er tvang?” (op. cit.: 35). Dette citat fremhæver det problematiske i at opdrage børn til selvstændighed gennem tvang, som også er en underliggende præmis i anbringelser på døgninstitutioner. Løgstrup ser også visse indbyggede problematikker i opdragelsen af børn, som han beskriver på denne måde i *Den etiske fordring*:

Hvad forældre har i deres hånd er ikke mindst barnets frihed og selvstændighed, hvorfor opdragelsens mening og begrænsede ansvar ikke mindst består i, at forældrene frigør og selvstændiggør barnet i forhold til dem selv. Nok så ofte går dog forældres bestræbelser ud på det modsatte. De vil ikke nøjes med at lade de forholdsregler, som de ved egen besindelse og andres oplysning er kommet til klarhed over, at opdragelsen består i, om selv at forme barnets karakter så langt som de nu kan det. Men forældrene vil selv sørge for forholdsreglernes effektivitet, de vil garantere sig, at forholdsreglerne nu også danner barnets karakter, og til det endemål ledsager de dem med anmassende moraliseren og formanen. Men det er akkurat grænseløst ansvar, som forældre påtager sig, når de vil skabe barnets karakter og afstikke dets vej. Grænseløsheden ytrer sig i, at man med moraliseren og formanen vil fjernstyre barnet ud i al fremtid. Og deri består også overgrebet, hvad enten barnet bliver offer for det, om

det reagerer behagelystent, eller det er stærkt nok til at reagere oprørske (Løgstrup 2017: 59f).

Løgstrup ser relationerne mellem mennesker som magtrelationer (Løgstrup 2017), og særligt i den pædagogiske verden, på institutionerne, ser vi et asymmetrisk magtforhold mellem børn og voksne – og de voksne imellem. Løgstrup konstaterer, at alle former for menneskelige relationer bunder i magtrelationer, og at der er magt i et hvilket som helst forhold mellem mennesker (Løgstrup 2017). Ganske enkelt skriver han, at ”Vore indbyrdes forhold på den mest umiddelbare vis er i magtforhold, hvad enten det nu er den andens stemning eller skæbne, der er i vor magt” (op.cit.: 39).

Pædagoger er myndighedspersoner, der i kraft af deres ansættelse har lovgivningsmæssige rettigheder og pligter, som andre mennesker ikke har (Nielsen 2017). Pædagogen bliver en slags repræsentant for den lovgivende forsamling, Inatsisartut, i udførelsen af sit arbejde: ”Som pædagog – over for vuggestuebarnet såvel som over for den psykiske ustabile unge mand (...) bærer og formidler af de rammer og vilkår, som lovgivning og politik har sat” (Grostøl i: Nielsen 2017: 8). Nielsen argumenterer for, at der findes tre forskellige myndighedsbegreber. For det første er der et juridisk begreb, der ser pædagogisk myndighed som en juridisk kategori, som ovenstående illustrerer. For det andet er der et fagligt begreb, der ser pædagogisk myndighed som pædagogens faglige kompetence udsprunget af uddannelse og erfaring. Og for det tredje er der et alment begreb, som ifølge Nielsen er oversat, og som omhandler pædagogens evne til ”forsvarligt at kunne forvalte asymmetriske magtrelationer” (op.cit.: 6) – altså pædagogens egen evne til at genkende og anerkende, at der findes en magtdimension i relationen. Alle tre kategorier er i spil for medarbejderne på landets døgninstitutioner og har stor betydning for den tilgang, de har til børnene.

Den personlige position

Læren om fortolkning og fortolkningskunsten, hermeneutikken, bygger på erkendelsen af, at enhver forståelse er præget af allerede erhvervede opfattelser, og at al erkendelse forudsætter, at det erkendte erkendes på baggrund af en meningshorisont. Denne forudgående forståelse gør det muligt for mig at forstå baggrunden og udgangspunktet for, hvordan den enkelte institution fungerer og dens samspil med lokalsamfundet og myndighederne. Den samme forståelse vil uvægerlig gøre mig blind for andre sammenhænge og mønstre, som måske ville være tydelige for en udefrakommende (Alderson & Morrow 2011). Det kan også øge risikoen for blinde vinkler i forhold til ”sådan er det bare ”-situationer, som jeg måske ikke får sat de rigtige spørgsmålstegn ved, eller i forhold til tiltag, som jeg selv har været med til at gennemføre.¹³

Der findes ikke noget såkaldt ”gudetrick” (Haraway 2018), der gør, at jeg kan se det grønlandske anbringelsesområde i en objektiv renhed og producere såkaldt ”ubesmittet viden/videnskab”. Viden vil altid være positioneret, partiel og situeret (Haraway 2018), og det betyder, at der ikke kun eksisterer én sandhed og ét perspektiv på fænomener eller problemstillinger. Den viden, forskeren har og udarbejder, er kun partiel og skabes i samspil med empirien og forskerens egen person, specifikke interesse, teoretiske baggrund og perspektiv (Tjørnhøj-Thomsen 2004). Derfor bliver jeg også nødt til at beskrive min personlige position, der skal iagttages ud over det faglige ståsted og tidligere arbejdsforhold.

Jeg er en dansk midaldrende kvinde, mit modersmål er dansk, jeg er født i Danmark, har gået i danske skoler, og mit efternavn er noget så dansk som Jensen. Alt dette danske skal ses i den ramme, at Danmark var kolonimagt, og at det faktum har skabt grobund for såvel kulturelle som strukturelle bias hos både grønlændere og danskere (Hussain 2018; Binderkrantz 2008; Breum 2014). Men lige så dansk som jeg er, og med ret-

te bliver betragtet som, stammer jeg også fra en minoritet. Min familie er et rejsende folk, og vi er vores afstamning bevidst, det betyder, at der er et "dem" og et "os" – de rejsende og de "private"¹⁴. Navngivning og familienavnet betyder meget, og når vi møder nye familiemedlemmer, bliver navnene på forældre, bedsteforældre og oldeforældre livligt diskuteret, indtil vi finder ud af, hvordan vi er i familie, på samme måde som det bliver i mange grønlandske familier (Steenholdt 2019; Trondheim 2010). Det betyder, at jeg måske har lidt nemmere ved at genkende enkelte grønlandske sammenhænge end andre danske forskere¹⁵, mens der er mange andre ting, jeg skal have hjælp til at forstå. Min danske, akademiske, pædagogiske og rejsende baggrund tilsammen betyder altså, at jeg ser verden ud fra en bestemt position (Smith 2021).

Der er fordele og ulemper ved at forske i et andet land, på samme måde som der er fordele og ulemper ved at forske i det land, man er født i. Når man forsker i et land, der ligger langt væk fra ens hjemstavn, det være sig fysisk eller kulturelt, kan det fx være nødvendigt med en større bredde i dataindsamlingen, fordi forskerens forudsætningerne for at vide, hvad der betyder forskningsspørgsmålene bedst, er mindre i et andet land (Prieur 2002). Omvendt kan distancen også betyde, at observationerne bliver fyldigere og kan bidrage med at "frembringe et epistemologisk brud med indforstået, falsk forståelse, med *common sense*-opfattelser" (ibid.: 136).

Fordelen ved at være qallunaaq, dansker, er, at jeg ser på forholdene, landet og kulturen i anden optik og dermed anderledes, end en grønlænder sandsynligvis ville. Jeg regner det også som en fordel, at jeg ikke er i familie med nogen og dermed ikke på forhånd har "arvet min faders synder", da familiebånd som nævnt er meget tætte, og ens fædrene eller mødrene ophav uvægerligt vil blive regnet med, når bogen skal bedømmes i den brede grønlandske befolkning.

Den største ulempe er, at jeg ikke taler eller forstår sproget.

Selv med den mest loyale og dygtige tolk er der nuancer i sproget, ordsprog eller skjulte betydninger, der går tabt, når en samtale bliver oversat. Jeg er født og opvokset i Danmark, men har i perioder boet i Norge, Indien og Grønland, og for det meste oplever jeg selv at glide fint ind i lokalbefolkningen, i det mindste indtil jeg begynder at tale. For det er ofte brugen og beherskelsen af sproget, der afgør, om man hører til i et land – og endda i et bestemt geografisk område af et land (Gadamer 2007; Kvale & Brinkmann 2015; Kvale 2005). Det at blive identificeret som dansker gør, at børn såvel som voksne ser mig i et særligt lys og mere eller mindre ubevidst behandler mig på en bestemt måde. Da jeg aldrig har prøvet andet, kan jeg ikke sige præcis, hvori denne forskel ligger, eller hvordan den giver sig udslag, men det er dog sikkert, at den er der.

Dernæst er der hele det kulturelle aspekt, som, selv om jeg tror, jeg kender de fleste sociale koder, aldrig vil være helt så naturligt, som når man er vokset op i Grønland. Begge parter i en samtale er klar over, at den anden part ikke til fulde forstår dem, og det lægger et florlet, gennemsigtigt slør ned over den interaktion, der foregår. Jeg kan se og høre alt, hvad der foregår, gennem sløret, men stadig ville det hele se en smule anderledes ud, hvis sløret ikke havde været der. Derfor ville denne forskning også have set anderledes ud, hvis jeg havde kunnet tale med alle børnene på grønlandsk. Måske ville de have fortalt mig mere, måske mindre, eller måske endda noget helt andet.

Etik i forskning generelt og med henblik på børn i særdeleshed

Denne bog beskæftiger sig udelukkende med børn, som er anbragt på døgninstitutioner, og som ikke er omfattet af handicapforordningen. Valget om ikke at tale med børn med handicap bunder først og fremmest i etiske overvejelser, ligesom det kan kræve særlige færdigheder at kommunikere med børn med handicap, fx tegnsprog eller andre særlige kommunikationsfor-

mer. Derudover er anbringelsesgrundlaget for børn med handicap ofte netop deres handicap, mens det ofte er sociale årsager, der er anbringelsesgrundlaget for børn, der ikke er handicapregistreret. Det har dog krævet mange overvejelser at udelukke denne børnegruppe fra undersøgelsen, for målet er at bringe børnenes stemmer frem i lyset, og et barn er først og fremmest et barn, og først i anden række et barn med handicap.

Forskning som denne, der berører så mange mennesker direkte og på følsomme områder, har en særlig forpligtelse til at sikre retningslinjerne for, at forskningsetik bliver overholdt og formidlet. Retningslinjerne betinger blandt andet:

Det påhviler samfundsforskeren at udføre sin forskning under hensyntagen såvel til de personer og befolkningsgrupper, som er genstand for forskning, som til andre grupper, der kan blive berørt af forskningsarbejdet og dets resultater. Forskeren må undgå at volde unødigt besvær og ulempe eller unødigt krænke andres privatliv (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 2002: 1).

Der kræves grundige etiske overvejelser såvel i empiriindsamlingen som i formidlingen af projektet. Disse spørgsmål må tænkes ind, før projektet begynder, og derudover gentænkes, hver gang der er en ny interviewsituation. Det gælder fx informeret samtykke, overvejelser omkring eventuelle mulige konsekvenser for børnene og anonymitet. Alle deltagere i undersøgelsen er anonyme, men anonymiteten gælder udelukkende de mennesker, jeg har talt med, og ikke selve institutionerne, som er beskrevet flere steder. Derudover vil jeg gerne fremhæve nedenstående etiske emner: frivillighed, at give noget igen og påvirkning, der har fyldt meget i hele perioden.

Frivillighed er et emne, der skal have særlig opmærksom-

hed, for når børnene er blevet spurgt om deltagelse på den institution, hvor de bor, hvor går grænsen så for frivillighed? Jeg gjorde det klart for børnene, at de ikke behøvede at tale med mig, og enkelte børn sagde aktivt fra, både før jeg kom, og da vi sad og skulle til selve interviewet. Men på trods af denne bestræbelse på at indskærpe frivillighedsprincippet over for både voksne og børn kan der være grunde til at deltage, som jeg ikke kender til, og som rækker ud over børnenes ønske om at dele deres viden.

Et andet opmærksomhedspunkt har været mit ønske om at "give noget igen" eller i det mindste ikke tage for meget. Alderson & Morrow spørger: "How do children who may already feel rejected or betrayed react when the friendly researcher departs with the data and makes no further contact?" (Alderson & Morrow 2011: 24), og svaret er: Det ved jeg ikke. Derfor begyndte alle samtaler med, at jeg omhyggeligt forklarede hvert enkelt barn, hvad forskningen gik ud på, hvad jeg ville spørge om, hvad det skulle bruges til, og hvornår bogen forventeligt ville blive færdig. Derudover afsluttedes alle samtaler med, at jeg gentog mit navn og gav dem mit visitkort med telefonnummer og mailadresse. Jeg fortalte dem, at de meget gerne måtte ringe eller skrive til mig, og gerne på grønlandsk, hvis de kom i tanke om noget, de gerne ville sige, eller på et senere tidspunkt fik spørgsmål til forskningen eller interviewet. Det kan i parentes bemærkes, at hverken børn eller voksne indtil videre har benyttet sig af muligheden.

Det er en særskilt etisk pointe at være bevidst om, hvordan vi påvirkes i mødet med hinanden. Den holdning, jeg møder barnet med, betyder noget for udfaldet af interviewet, og det kan betyde noget for barnet længe efter, at jeg er gået. På samme måde som barnet og det, det fortæller, bliver i min bevidsthed og kan blive en del af mit pædagogiske virke:

Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre,
uden at han holder noget af dets liv i sin hånd. Det kan

være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed, man får til at visne, eller som man vækker, en lede man uddyber eller hæver. Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej (Løgstrup 2017: 25).

Den hensyntagen, der bliver beskrevet i det ovenstående, har blandt andet betydet, at der enkelte gange har været spørgsmål, jeg ikke har stillet, selv om de var af forskningsmæssig interesse. Det har blandt andet været i situationer, hvor jeg har vurderet, at barnet ikke var gammelt nok, alderssvarende eller emotionelt klar til at svare på spørgsmål om familie eller anbringelsesgrund. Men når ønsket er at vise, hvordan det opleves for et barn at blive anbragt uden for hjemmet, er det nødvendigt, at så meget som muligt af børnenes egne stemmer tages med. Børnenes egne bidrag er centrale i forskningen, og de er afgørende kilder til at vise os voksne, hvordan deres verden er. Men uanset hvordan man vælger at gribe forskning med børn an, er det væsentligt at huske på, og vedvarende reflektere over, at der er tale om et krydsfelt mellem barnet som informationskilde og den voksne som forskeren. Det betyder blandt andet, at informationsmængde og interview skal være afpasset til præcis den målgruppe, man ønsker at interviewe, i dette tilfælde primært børn mellem 12-18 år.

Disse ovenstående overvejelser er inspireret af de ti etiske overvejelser, Børnerådet (Kampmann 1998) har oversat fra Aldersons *Listening to Children: Children, Ethics and Social Research* (1995). For at imødekomme ovenstående etiske krav er der derudover søgt, og givet, en godkendelse fra Videnskabsetisk Udvalg for Grønland.

2. På vej til et nyt hjem

At vælge børnenes perspektiv for at vise noget om anbringelserne på døgninstitutioner er et forsøg på at give en stemme til en gruppe af mennesker, der tidligere har været om ikke usynlige så stemmeløse i den grønlandske debat. Det er dog vigtigt for mig at understrege, at der ikke er én sandhed på anbringelsesområdet, samt at det ikke er børnenes subjektive forståelser, jeg har fået adgang til, men en fortolkning af det, de enkelte børn har valgt at fortælle. Den viden, der er produceret i denne bog, er skabt i det sociale samspil mellem børnene, de fysiske rammer, andre mennesker på stedet og mig selv.

Der har ikke været en lige vej fra interviewene til den færdige analyse, men derimod en lang og snørklet vej igennem en skov af børnenes oplevelser. Med skoven som metafor har der været dunkle og uhyggelige steder med ødelagte og forkrøblede træer, samt stier, som det var svært at gå ned ad på grund af hængedynd og nedfaldne trædele. Men der har også været øjeblikke, hvor solen pludselig fandt vej gennem trætoppene og lyste hele interviewet op. De øjeblikke varmede helt ind i sjælen og gav mig mod på at bevæge mig længere ind i skoven og hele

tiden betræde nye stier for at udforske, hvilken oplevelse det er for børn at være anbragt på en institution.

Særligt yderpunkterne i materialet kan overraske: fra taknemmelighed over at være blevet anbragt til bitterhed, fra lykke til ulykke og fra håb til håbløshed. Disse yderpoler bliver selvfølgelig repræsenteret i analyserne, men da de fleste af børnenes fortællinger er centreret lidt mere i midten af følelesskalaerne, fylder disse mest.

Børnenes egne fortællinger er fundamentet for at forstå, hvilken oplevelse det er for et barn at blive anbragt og bo på en døgninstitution. Kapitlet indeholder syv udvalgte meningskondenserede fortællinger, hvor der har været geninterview nogle år efter, samt en sammenskrivning af 31 andre børns fortællinger.

Hver enkelt fortælling er rensat for personhenførbare oplysninger som navne, stednavne og antal søskende, men måske vil enkelte børn kunne genkende deres egne citater, ligesom en del af fortællingerne har flere lighedspunkter, fordi mange af børnene har oplevelser, der ligner hinanden. Derfor vil nogle anbragte børn, deres forældre og måske deres institutioner formentlig kunne genkende sig selv eller andre i flere af fortællingerne.

Hulda, 17 år

Første gang jeg mødte Hulda, var hun 17 år og boede på børnehjemmet på tredje år. Hun blev anbragt, da hun var otte år, og havde boet på to andre børnehjem, inden hun kom til dette sted.

Gennem årene var kontakten til moren bevaret, og Hulda tænkte meget på sin familie, selv om: ”Jeg var meget sur på mor. For nogle ting, som ikke var særlig ... hun gjorde sit bedste, men det var svært for hende. Men jeg var meget sur på hende, og jeg savnede hende rigtigt meget. Men nu er jeg her, og det er godt, at jeg er her.” Hulda kunne ikke bo derhjemme, fordi hendes mor havde kæresteproblemer og drak meget. Da hun var lille,

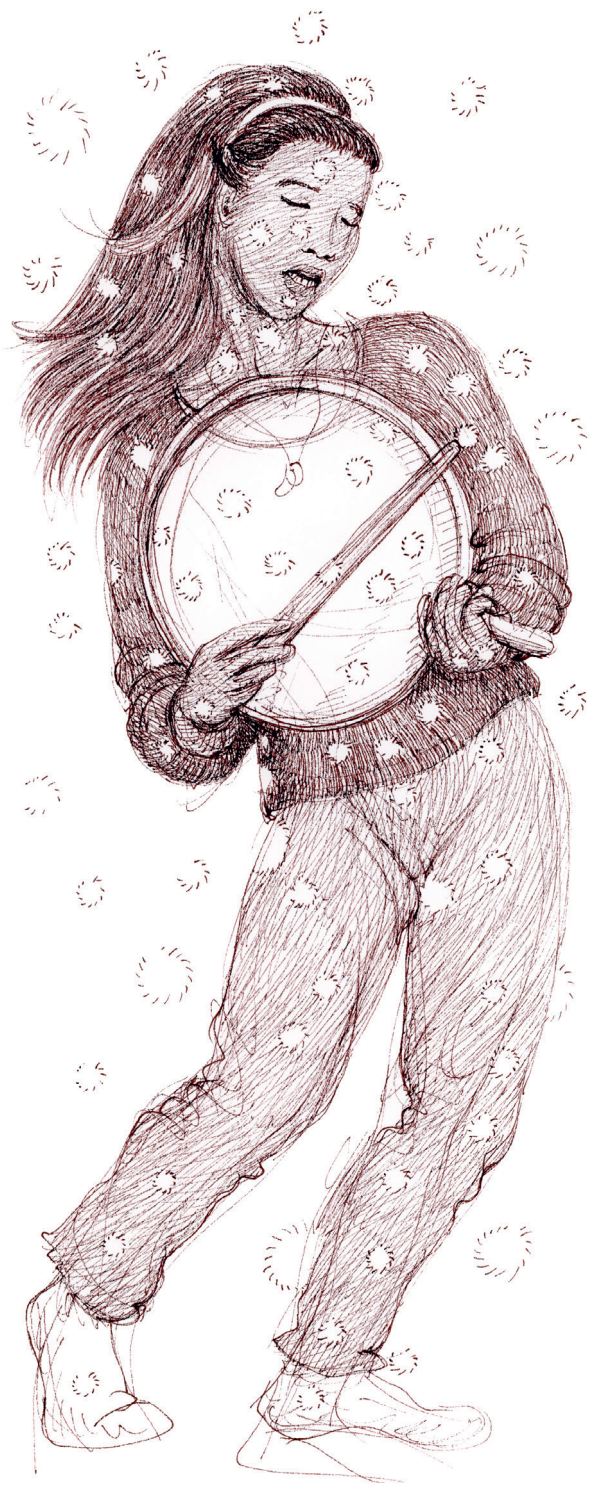
boede hun hos sine bedsteforældre, men de var også tit fulde, så hun var meget alene: ”I den tid var jeg helt alene, og der var meget politi ... det var en svær tid. Det var politiet, der sagde, at jeg skulle flytte, og en fra kommunen sendte mig til en anden by.” Som 17-årig vidste Hulda, at hun ikke ville hjem til sin mor og bo igen, fordi der stadig blev drukket i familien.

Jeg er fantastisk glad for at bo her. Det kan selvfølgelig være svært, der er regler, og vi skal rydde op, og det gider man nogle gange ikke. Det er hårdt, men sådan er livet. Jeg tænker tit på, hvad der var sket, hvis jeg ikke var kommet på børnehjem. Når jeg er hjemme på ferie og er sur på min mor, tænker jeg: ”Tænk, hvis jeg havde klaret mig selv her, helt alene uden støtte, og ikke havde lært om følelser og at gøre rent. Bare se på folk, der drikker, et rodet sted uden mad og ingen seng.” Jeg havde nok været en helt anden pige, og ikke en pige, som jeg er nu. Så jeg er så taknemmelig for at jeg er her, selv om det er langt væk. Før i tiden var det rigtigt svært, jeg stak af og gjorde dumme ting, jeg vidste ikke bedre. (...) De store børn slog mig og kastede mig rundt. Jeg var tit alene og tit sulten. Jeg var tit ude om natten, for mor og bedsteforældrene var fulde. De store børn slog mig, måske fordi mor var fuld og gjorde dumme ting, så det gik ud over mig. (...) Nu er jeg så taknemmelig for at have en ordentlig seng, ordentligt tøj, mad nok og mulighed for at få bøjle og briller.

Allerede som 17-årig ved Hulda, at hun gerne vil have efterværn, at hun har brug for det for at klare sig godt ind i sin voksne tilværelse. Og heldigvis for hende bor hun på et sted, hvor personalet gør meget for at sikre børnene ret til efterværn.

Fem år senere

Jeg møder Hulda på en solskinsdag, vi sidder på terrassen og drikke kaffe og taler om, hvordan det er gået siden sidst. Som 22-årig har Huldas liv taget en positiv drejning, og hun er ikke i tvivl om, at det er, fordi hun stadig bor på børnehjemmet og stadig får støtte til at klare de udfordringer, der ligger i at være ung.

Hulda blev færdig med gymnasiet for et år siden med karakterer, der betyder, at hun kan tage en videregående uddannelse, og hun er allerede blevet optaget på pædagoguddannelsen. Gymnasiet lå i en anden by, og Hulda boede på kollegiet i de tre år: "Det var hårdt, men det var også godt for os. Så får vi også oplevet lidt, hvordan det er at skulle klare sig selv." Den overvejende grund til, at hun kunne gennemføre gymnasiet, var, at hun hele tiden havde personalet fra børnehjemmet til at støtte og vejlede. På den måde har efterværnet været med til at sikre hendes fremtid.

Hulda ser for sig, at hun bliver i efterværnet til og med det 23. år, som er det, der er lovgivningsmæssig mulighed for: "Jeg er jo vokset op der. Det er ligesom min familie." Huldas biologiske familie har stadig problemer med alkohol, så hun ser ikke for sig at, det bliver muligt for hende at flytte tilbage til hjembyen igen, men hun prioriterer at holde ferie sammen med dem en gang om året, når det er muligt.

Hulda har haft overvejelser om at flytte tilbage som uddannet pædagog for at hjælpe børnene i byen, men der er for mange dårlige minder fra en hård barndom: "Man kommer bare ... man begynder bare at huske alle de der ting, efter, når man ... når man har været der et stykke tid."

Samtidig har to af Huldas gamle klassekammerater fra hjembyen begået selvmord, hvilket hun også beskriver som en grund til at blive, for at undgå at blive suget ind i alkohol og dårlige vaner. Hun er helt sikker på, at hvis hun ikke var kommet afsted på børnehjem dengang, så ville hun være alkoholiker i dag. Der er ikke andre muligheder der, siger hun. Men fordi hun har oplevet andre måder at leve på, set lidt mere af verden, og lært at spille flere instrumenter, så ved hun nu, at der er andre muligheder i livet end at blive misbruger.

Hulda føler sig generelt set ikke dårligere stillet end sine jævnaldrende: ”Der er folk, der har oplevet værre, end jeg selv har oplevet.” Hulda har i dag en god ven, som kan kaldes kæreste, når de har kendt hinanden lidt længere, hun er optaget på en uddannelse og er skrevet på venteliste til en lejlighed, til når hun skal flytte fra børnehjemmet. Hun føler sig taknemlig for den hjælp, hun har fået, og de muligheder, der har åbnet sig for hende, men hun ved også, at hun har været heldig: ”Lige nu tænker jeg, at det ikke er fair, at man er lykkelig (...) når der er andre børn, der har brug for hjælp.”

Hvad lærer Hulda os?

Huldas barndom er præget af omsorgssvigt, misbrug og fysisk vold. Hulda beskriver selv, hvordan hun har følt sig alene og forladt i sin barndom, og hvordan disse følelser har påvirket hendes selvtillid.

På trods af de traumatiske oplevelser i barndommen har Hulda formået at opbygge et positivt selvbillede. Børnehjemmet har i denne sammenhæng fungeret som en vigtig ressource. Her har hun oplevet en stabil omsorg og fået mulighed for at udvikle sociale kompetencer og lære at sætte grænser. Børnehjemmet har således bidraget til at styrke Huldas følelse af selvværd og tilhørighed.

Samtidig har opholdet på børnehjemmet også medført en række udfordringer. Institutionens regler og rutiner har kunnet opleves som begrænsende for Huldas frihed, og skiftet mellem forskellige institutioner har medført følelser af ustabilitet. Desuden har afstanden til den biologiske familie været en konstant kilde til sorg og frustration.

Huldas fortælling vidner om en stærk vilje til at overvinde modgang. Trods de mange vanskeligheder, hun har stået over for, har hun formået at gennemføre en ungdomsuddannelse og har klare planer for fremtiden. Hendes evne til at se fremad og til at tro på sig selv er et udtryk for en bemærkelsesværdig

resiliens. Hendes fortælling understreger betydningen af anerkendelse for individets trivsel og udvikling. Samtidig viser den, at selv under vanskelige forhold kan mennesker finde styrke og mod til at skabe et meningsfuldt liv. Børnehjemmet har spillet en afgørende rolle i Huldas liv ved at tilbyde hende den støtte og omsorg, hun har manglet i sin barndom.

Simone, 17 år

Simone bliver 18 år om fire måneder. Hun har boet her i cirka to år, og før det boede hun på en anden institution i tre år. Hun har også boet i forskellige plejefamilier, men hun kan ikke huske hvor længe. Der har været tre forskellige plejefamilier, og da hun var lille, kom hun i aflastning på en institution i weekenderne.

Simone ved ikke, hvem der bestemte, at hun skulle bo på børnehjem: "De sagde bare, at vi skulle rejse, og den dag vi rejste, hørte vi, at vi skulle bo på [institution]. Mig og min lillebror havde det skidt og ville ikke rejse fra mor og far. De fulgte os til helikopterne og sagde farvel, og da vi kom hertil, var det underligt ikke at have en mor og far." Simone fortæller, hvorfor hun ikke kunne bo hjemme:

Jeg kan huske, at vi var bange for far, og at far plejede at slå mor eller skælde meget ud. Så stak vi af, mor, mig og lillebror. Det kan jeg huske. En anden gang, da jeg var ældre, vågnede jeg om natten og skulle tisse. Mor og far var væk, men min søsters søn, som vi passede i weekenden, var der stadig. Jeg vækkede min lillebror og bad ham om at tage tøj på, mens jeg selv gav den lille dreng tøj på, og så tog vi over til søster. Der mødte vi mor og far; de var fulde, så gik jeg bare, men mor sagde: "Kom nu lille pige, vi skal hjem." "Nej, I er fulde, jeg skal over til storesøster," svarede jeg. Efter en time kom mor over til storesøster og sagde, at vi skulle komme hjem og sove derhjemme, og vi blev nødt til at

høre efter. Da vi kom hjem, fik vi skæld ud og blev slået af far.

Simone har stadig kontakt med det sidste sæt plejeforældre på Facebook, hun fortæller, at de gerne vil snakke med hende, fordi de elsker hende. Simones mor og far flyttede her til byen for fire år siden, og det synes hun var rigtig dejligt: "De drikker stadig, og nogle gange drikker jeg sammen med dem. Men de slås ikke mere, for jeg har sagt til far, at jeg ikke vil se ham mere, hvis han slår mor." Simone ryger hash sammen med vennerne, men ikke så meget, som hendes mor og far. Hun kan bare ringe til sine forældre, hvis hun mangler hash.

Simone mener, at det er bedre at bo på institution og hos plejeforældre i stedet for at bo hos forældrene, i hvert fald når de er fulde. Hun fortæller, at det både er godt og trist at bo her: "Når jeg har en dårlig dag, skændes vi [Simone og personalet] meget. Det kan være svært at holde reglerne. Nogle gange, når jeg ikke har det så godt, vil jeg bare væk herfra. Når jeg er ked af det, vil jeg bare gerne væk, hjem til min mor eller min ekskæreste." Simone bryder sig heller ikke om, at personalet bruger magt: "Når de holder fast på os, bliver jeg rasende. Nogle gange holder de fast på mig, når de siger, at jeg ikke må gå ud. Det sker ikke så tit, sidste gang var det, fordi jeg havde smadret mit værelse."

Simone vil helst ikke have børn lige nu, men: "Jeg har lige taget ... jeg skulle ellers have haft menstruation for to uger siden. Jeg var gravid sidste år og fik en abort. Hvis jeg er gravid igen, vil jeg ikke have en abort. Da jeg fik aborten sidste år, gjorde det ondt." Når hun selv får børn, må de ikke komme på institution: "Jeg vil hellere passe dem selv. Jeg ved godt, hvordan det er at mangle sin mor. Jeg har passet min bror, siden jeg var tre år, så jeg ved godt, hvordan man passer et barn."

Tre år senere

Vi mødes på en cafe kort tid efter Simones 20-års fødselsdag, og hun fortæller, hvordan det er gået siden sidst, og hun fortæller også en del om sit liv op til anbringelserne.

Simone fortæller gennemgående om et mønster af vold og kontrol i hele hendes liv, både i barndomshjemmet og i senere relationer med kæresterne. Ud over den fysiske vold beskriver Simone også at opleve psykisk vold såsom at blive skældt ud og manipuleret, blandt andet af hendes barns far. De voldelige oplevelser har ført til, at Simone oplever angst og utryghed i nye relationer, især når kæresten bliver vred eller hæver stemmen.

Noget af det gode, der er sket, er, at Simone har fået et barn for tre måneder siden, som hun dog desværre ikke måtte beholde. Barnet blevet taget fra hende på fødegangen, fordi sagsbehandleren mener, at Simone drikker, men: "Jeg har aldrig drukket, mens jeg var gravid." Simone var ikke forberedt på, at de ville tage barnet fra hende, og slet ikke lige fra fødegangen. Barnet er kommet i plejefamilie i en by langt væk, og nu går Simone i alkoholbehandling på Allorfik, så hun kan få lov til at besøge barnet. Simone er ikke bekymret for sit barn, fordi hendes ekskæreste kender plejefamilien, og hun er sikker på, at de vil opdrage barnet godt. Simone mener, hun har set barnet én gang, siden han kom i plejefamilie, kommunen betaler for en billet én gang om måneden, men det har været svært at komme afsted på grund af arbejde og den slags.

Simone flyttede fra børnehjemmet, lige da hun blev 18 år, det var noget, hun selv bestemte, men i dag savner hun de regler, der var på børnehjemmet, særligt dem med, at man skal rydde op, gøre rent og stå op om morgen. Hun savner også de voksne, særligt forstanderen, men hun har ikke besøgt dem de sidste to år. Simone ville ellers gerne have mere kontakt med de voksne der, men det er svært for hende at få det planlagt. Hun taler dog stadig med nogle af dem, hun boede sammen med på børnehjemmet.

Da jeg spørger Simone, om hun fik tilbudt efterværn, siger hun, at hun ikke ved, hvad det er: "Jeg har ikke hørt noget som helst. Jeg har ikke hørt fra kommunen eller noget. Jeg kommer aldrig til kommunen." Simone fortæller, at hun ikke havde nogen kontakt til sin sagsbehandler, mens hun boede på børnehjemmet, og at der heller ikke var andre, der fortalte om efterværn. Der er heller ingen af hendes venner, der har det.

I dag vil hun gerne have efterværn, men hun tror også, at hun ville have sagt nej tak, hvis hun havde fået det tilbudt, da hun var 18 år. "Den dag havde jeg tømmermænd, så jeg havde nok sagt nej til det. Men jeg har ikke drukket i to år, og jeg har ikke røget hash i syv måneder, så det går fremad." Efter at hun flyttede ud af børnehjemmet, var Simone hjemløs i omkring et år, men nu bor hun hos sin ekskæreste.

B: Hvor længe kan du blive boende hos din eks?

S: Indtil jeg ikke kan [klare det] mere.

B: Indtil du ikke kan mere ... o.k. Er du tryk der?

S: Nej, jeg får angsten tilbage, når han taler højt, eller når han bliver sur. Så spørger jeg ham: "Kan du ikke lide mig?" Jeg har sagt til min far, at hvis det ikke var for mit barn, så ville jeg tage til Danmark og ignorere alle tingene og ikke komme tilbage.

Simone har haft et par aborter, og det barn, hun har nu, var heller ikke planlagt. Hun siger, at hvis hun bliver gravid igen, vil hun have en abort denne gang: "Mit barn er tre måneder gammelt. Jeg har også sagt det til min far, at hvis jeg bliver gravid igen, så fjerner jeg den. Jeg tog fejl den gang, fordi vi først opdagede det, da jeg var tre måneder henne, så turde jeg ikke få det fjernet igen, så beholdt vi barnet." Faren til Simones barn har også været anbragt på et børnehjem. Simone har fire andre søskende fra sin mors side, og alle børnene har været anbragt uden for hjemmet, på nær en, der begik selvmord som barn.

Simone har igennem livet været udsat for flere overgreb og voldtægter, siden hun var seks år gammel. Hun kan ikke huske hvor mange gange, men sidste gang var, da hun var gravid. I den forbindelse har hun fået en betinget dom, fordi hun og en eks-kæreste med ulovlige midler prøvede at stoppe en af hendes tidligere overfaldsmænd fra at blive ved med at opsøge hende:

(...) Hver dag så kommer han og siger: ”Hvornår skal jeg prøve dig? Da du var seks år gammel, så var den lidt for lille – hvornår kan jeg prøve dig igen? Du har fået barn, nu er du blevet voksen. Hvornår kan jeg prøve dig?” Han bliver snart 60 år gammel.

Hvad lærer Simone os?

Simones historie er præget af en barsk opvækst med vold, misbrug og ustabile forhold. Hun har oplevet flere anbringelser, både i plejefamilier og på institutioner, og har haft svært ved at opbygge stabile relationer. Simone har et stort behov for støtte og hjælp til at bearbejde de traumer, hun har været udsat for. Hun har brug for hjælp til at bryde med destruktive mønstre og opbygge et meningsfuldt liv for sig selv og sit barn.

Simones historie illustrerer de langsigtede konsekvenser, som vold, misbrug og ustabile opvækstvilkår kan have for et menneske. Hun kæmper med psykiske problemer og ustabile relationer og har svært ved at opbygge et stabilt liv. Simones historie understreger også vigtigheden af tidlig indsats og stabile anbringelser, samt at unge kender til betydningen af efterværn, og at de har mulighed for at få efterværn, også efter de er blevet 18 år og flyttet fra deres anbringelsessted.

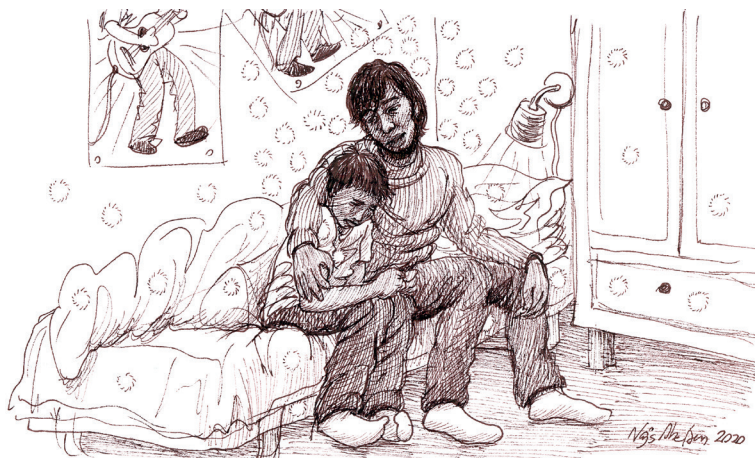
Ejnar, 16 år

Ejnar har boet på børnehjemmet i lidt over tre år, og før det bo-

ede han i en plejefamilie. Han har boet hos mindst fire plejefamilier, men han kan ikke huske dem alle. Ejnar ved ikke, hvor længe han skal bo her, for der var ikke nogen, der fortalte ham noget, da han skulle flytte ind. Men han forklarer, at det ville have været rart for ham at vide, hvorfor han skulle flytte fra de forskellige plejefamilier, og hvor lang tid han skulle være hvert sted. Det synes han godt, at sagsbehandlerne kunne have fortalt ham: ”Man bliver ængstelig, når man ikke ved, hvor længe man kan blive. Lige pludselig er der nogen, der siger, at man skal pakke sine ting og gøre sig klar til at flytte.”

Til gengæld ved han godt, hvorfor han ikke kan bo hjemme; det er på grund af mors alkoholmisbrug. Hans mor bor her i byen, og han har kontakt til både sin mor og sin bror. Han besøger dem, og mor besøger også ham her somme tider, men der kan godt gå lang tid imellem. Ejnars forældre synes, det er godt nok, at han bor her.

Noget af det bedste ved at bo på børnehjemmet er de aktiviteter, der er, fx rensdyrjagt. Der er så mange ting, der gør det positivt ved at bo her. Ejnar kan bedre lide at være på børnehjem

Naja Abelsen: Trøst

end i plejefamilie, fordi her er der andre børn, man kan blive kammerater med, og personalet er gode at være sammen med. Der er ikke andre steder, han hellere vil bo. Han ved ikke helt, hvad der skulle til, for at han kunne bo hjemme, men det ville kræve, at der var nogen, der kunne hjælpe hans mor. Han mener ikke, at moren kan opdrage ham, og han ved ikke, hvad der var sket, hvis han var blevet boende hjemme, men han tror, at: "Det ville sikkert være rigtigt skidt."

Ejnar vil gerne selv have børn, når han bliver voksen, måske to. Hans børn må ikke komme på børnehjem; han vil selv passe dem. Han fortæller, at han godt ved, hvordan man passer børn: "Man opdrager dem godt og passer på dem." Ejnar mener selv, at opholdet her har givet ham ballast til at tage sig af børn. Han siger, at fx nytter det ikke at være sur, når man opdrager børn, man er nødt til at være imødekommende og glad. Man må heller ikke slå børn, det er forbudt, han ved også godt, hvad det gør ved et barn at blive slået, og det skal hans egne børn ikke udsættes for.

Fem år senere

Ejnar er flyttet fra børnehjemmet og bor nu i en anden by. Når han husker tilbage på sin tid i børnehjemmet, er han stadig glad for den tid, han var der. Han kom dog lidt hurtigt derfra: "jeg stoppede det selv lige pludselig". Ejnar forklarer, at hans storebror mente, at han blev for forkælet på børnehjemmet, og at det ville gå ud over hans fremtid, hvis han blev der, derfor valgte han at lade sig udskrive og flytte hjem til sin mor.

I dag ville han ønske, at han var blevet lidt længere på børnehjemmet, men han har stadig en lille smule kontakt med dem, og de hjælper ham, hvis der er noget, han har problemer med. Han føler sig altid velkommen der, selv om det er meget sjældent, han besøger dem, også fordi han ikke længere bor i samme by. Han har ikke kontakt til nogen af de plejefamilier, han tidli-

gere har boet hos, men han har lidt kontakt til et par af de kammerater, han fik på børnehjemmet, selv om det ikke er så meget.

Ejnar fik ikke tilbudt efterværn, da han blev udskrevet, men han ville gerne have haft det, og synes, han havde brug for det til at tackle nogle af de ting, der er svære ved at flytte tilbage til moren og senere for sig selv. Han ved ikke, at man ifølge lovgivningen godt kan få efterværn senere, for der er ikke nogen, der har talt med ham om det. Ejnar har ikke en afgangseksamen, og han stoppede på Majoriaq¹⁶, inden han blev helt færdig. Lige nu laver han ikke noget, men på et tidspunkt vil han gerne have en uddannelse eller lære at køre gummiged.

Ejnar har i dag sin egen lejlighed og føler, at han trives. Han har ikke på noget tidspunkt været hjemløs eller haft problemer med politiet. Han har ikke så meget kontakt til familien, men det er også, fordi han bor så langt fra dem. Ejnar har en kæreste, men p.t. ingen børn. Han vil dog gerne have børn på et tidspunkt.

Hvad lærer Ejnar os?

Ejnar understreger, hvor vigtigt det er for børn at vide, hvad der sker. Uvisheden om fremtiden skaber angst og utryghed. Det er virkelig vigtigt at anerkende, at børn ligesom voksne har brug for at få forklaringer på, hvorfor de flytter fra sted til sted. Dette kan hjælpe dem med at forstå situationen og bearbejde deres følelser.

Ejnars beretning understreger vigtigheden af efterværn, da det kan hjælpe unge med at klare overgangen til voksenlivet. Ejnar har haft udfordringer med at fuldføre sin uddannelse og finde en stabil beskæftigelse. Dette er et almindeligt problem for unge, der har været anbragt uden for hjemmet. Men til trods de mange udfordringer, Ejnar har stået over for, er han i dag i stand til at leve et selvstændigt liv. Selv om Ejnar har opnået en vis stabilitet, understreger hans historie, at unge, der har været anbragt uden for hjemmet, ofte har behov for langvarig støtte og opfølgning.

Kim, 17, næsten 18 år

Kim har boet her i et år og fem måneder (månederne bliver talt på fingrene), før det boede han hjemme hos sin mor. Han ved ikke, hvor han skal bo, når han bliver 18 år, men måske kan han flytte til en anden by, hvor han har en onkel. Om grunden til, at han skulle anbringes, siger han: "Det var, fordi jeg var alt for uartig."

Forholdet til biologiske familiemedlemmer beskrives som distanceret. Kommunikation med søskende er begrænset, og kontakten til forældrene er sporadisk. Kim har nogle mindre søskende, men han taler ikke rigtig med dem. Han ved ikke, hvad hans mor og far synes om, at han bor her, de kommer ikke på besøg særligt tit, selv om mor bor i byen.

Kims oplevelse af anbringelsen er ambivalent. Han beskriver både positive og negative aspekter ved institutionen, herunder relationer til personale og medbeboere. Kim synes for det meste, at det er o.k. at bo her på institutionen: "En gang imellem er nogen irriterende, men..." Det er både de andre børn, der bor her, og de voksne, som kan være o.k. eller irriterende, men nogle af de voksne er meget bedre end andre. Han har sit eget værelse, og det er rart.

Han har ikke rigtigt tænkt over, om han gerne selv vil have en familie en dag. Men han ved, at hans egne børn ikke skal bo på institution: "Overhovedet ikke, nej ... De skal ikke opleve det, som jeg har oplevet."

Uddannelsesmæssigt har Kim afbrudt sin skolegang og har ikke konkrete planer for fremtiden. Kim gik ud af 10. klasse for et par år siden, men han fik ikke sin afgangseksamen. I dag arbejder han som "altmuligmand" et par timer hver dag. Han har ikke rigtigt gjort sig nogle tanker om, hvorvidt han vil have en uddannelse, men han kunne godt tænke sig at få arbejde som fisker på en trawler.

Fire år senere

Fire år efter anbringelsen reflekterer Kim over sin tid på institutionen. Han beskriver anbringelsen som både hjælpsom og belastende. Her i retrospektiv synes Kim, at han havde en svær anbringelse. Han beretter, at han som sådan fik hjælp på børnehjemmet, men at det også var et hårdt sted, og det var derfor, han ønskede at blive udskrevet, så snart han blev 18 år. Han fik ikke tilbudt efterværn, da han flyttede, og han har det stadig ikke. I dag har han kun lidt kontakt til nogle af de andre unge og et par af de ansatte fra stedet. Til gengæld har han fået en tæt kontakt til sin mor, som han nu bor i samme by som.

Kim har været i konflikt med loven og har modtaget en dom,

Naja Abelsen: Cedric

men han har ikke været hjemløs, siden han blev udskrevet, og han føler sig ikke værre stillet end sine jævnaldrende. Han kom aldrig i gang med en uddannelse og har ikke et arbejde for tiden, så hans arbejdsliv er præget af usikre og kortvarige ansættelser. Trods disse udfordringer udtrykker Kim et ønske om at etablere sig i Danmark og potentielt starte en familie, dog uden at han helt kan forklare hvorfor, eller hvad han gerne vil dernede.

Hvad lærer Kim os?

Selv om Kims beskrivelser af hans hverdag kan virke simple og hverdagsagtige, afslører de en underliggende kompleksitet af følelser og behov. Hans fortællinger giver os et indblik i de udfordringer, som mange unge, der anbringes uden for hjemmet, står over for. Når Kim fortæller om sin hverdag, er det ikke bare en opremsning af fakta, men også et udtryk for hans længsel efter tilhørsforhold, stabilitet og en følelse af at have kontrol over sit eget liv.

Kims historie understreger, hvor vigtigt det er at lytte til børns egne fortællinger. Ved at give børn som Kim en stemme kan vi få et mere nuanceret billede af deres oplevelser og behov. Kims beretninger om overgangen til voksenlivet afslører en ung mand, der er fyldt af både håb og usikkerhed. Han har ikke fået den nødvendige støtte og information til at forberede sig på de store livsændringer, der venter ham. Denne manglende forberedelse kommer til udtryk i hans spørgsmål om, hvor han skal bo, når han bliver myndig, og hvad han skal lave i fremtiden.

Manglen på efterværn efter endt anbringelse kan få alvorlige konsekvenser for unge som Kim. Uden den rette støtte kan det være svært at opbygge et selvstændigt liv, skabe stabile relationer og nå sine mål. Det kan også have langvarige konsekvenser for den mentale sundhed og trivsel. For Kims vedkommende kan manglen på efterværn betyde, at han står alene tilbage med at navigere i et komplekst samfund uden de nødvendige redskaber og netværk. Dette kan få konsekvenser for hans egen frem-

tid, men også for hans evne til at skabe et trygt og stabilt hjem for eventuelle egne børn i fremtiden.

Hansine, 17 år

Hansine har boet på institutionen, siden hun var 12 år, og før det boede hun i seks år på en anden institution i en anden by. Hansine kan ikke huske, om der blev gjort noget for at forberede hende på flytningen til den nye institution. Den pludselige ændring i hendes hverdag fra én institution til en anden var overvældende.

Grunden til, at Hansine skulle anbringes i første omgang, da hun var omkring seks år, var blandt andet voldelige forhold i hjemmet. Hendes mors kæreste udsatte børnene for fysisk mishandling, og hendes mor, der selv kæmpede med depression, var ude af stand til at beskytte dem. Den geografiske afstand mellem Hansine og hendes mor i dag har gjort det vanskeligt at opretholde en tæt relation. Selv om de ser hinanden regelmæssigt, har afstanden og de forskellige livssituationer sat deres præg på deres forhold. "Jeg savner min mor," siger Hansine, "men det er svært at være så langt væk fra hinanden." Selv om hun savner sin mor, er Hansine klar over, at anbringelsen var den bedste løsning under de givne omstændigheder. "Det var ikke gået godt, hvis jeg var blevet derhjemme," fortæller hun med en alvorlig mine. De traumatiske oplevelser fra barndommen har naturligvis sat deres spor, men Hansine har formået at bearbejde dem og se fremad.

Hansine fortæller, at det var hårdt at skulle flytte så langt væk den første gang fra hjemmet til den første institution, men også anden gang. De to institutioner ligger langt fra hinanden, og forholdene i de to byer er meget forskelligt. Men det var samtidig også en god oplevelse at skulle flytte ind på den nye institution, fordi nogle af hendes søskende boede der i forvejen: "Det var hårdt, men jeg var også glad på samme tid." Det var meget anderledes at bo her i forhold til den anden institution, men

Hansine synes, det har været rigtigt fint at bo her, og der er ikke andre steder, hun kunne tænke sig at bo nu, selv om der ikke er så meget at lave i fritiden. Hun synes selv, at hun har lært meget af at bo her, fx at spille musik, og hun har også udviklet sig personligt.

Hansine drømmer om at stifte familie en dag, men understreger vigtigheden af at gøre det på de rette præmisser. ”Jeg vil gerne have børn, men ikke nu og ikke for tidligt,” fortæller hun. Erfaringerne fra hendes egen barndom har præget hendes syn på forældreskab. Hun har set, hvordan hendes mors tidlige graviditet og de efterfølgende udfordringer har påvirket hele familien. ”Mor fik børn for tidligt; hun var 17 år, da hun fik børn, og far var 18 år,” forklarer hun. ”Mor har fortalt, at det var hårdt med alle børnene. Jeg vil ikke gøre det samme som min mor, jeg vil gerne gøre det ordentligt. Man skal ikke slå børnene eller råbe ad dem. De skal ikke opleve det, som jeg har oplevet.”

Hansines sociale netværk er karakteriseret ved en blanding af tætte og mere overfladiske relationer. Mens hun ikke har opbygget særligt tætte venskaber uden for institutionen, har hun etableret et netværk af bekendtskaber blandt de andre børn. Derhjemme havde hun et særligt nært venskab med en pige, som nu også bor på institutionen. Selv om deres venskab har udviklet sig over tid og ikke længere er så stærkt, har de formået at bevare et bånd.

Hansine er gået ud af 10. klasse, og hun fik en rigtig god eksamen med gode karakter, og til næste år skal hun starte på gymnasiet i en anden by. Lige nu laver Hansine ikke rigtig noget, hun spiller mest musik og gør rent på børnehjemmet. Hun vil gerne have et arbejde, så hun kan spare op til GU, men hun ved ikke, hvor hun vil arbejde. Hansine fortæller, at hun også gerne vil have en uddannelse efter endt GU, men hun ved endnu ikke, hvilken uddannelse hun vil have.

Hansine synes, at børnehjemmet har forberedt hende på at blive voksen. Hus føler sig tryk og godt tilpas på børnehjemmet,

og hun mener, at hun er godt forberedt på at blive voksen. Hun er dog ikke parat til at flytte derfra endnu, og forstanderen har givet udtryk for, at hun er velkommen til at blive boende, indtil hun er 23 år, hvilket har givet hende en følelse af stabilitet og forudsigelighed. Hun ved dog ikke, om det er noget, hun skal tale med sin sagsbehandler om.

Fem år senere

Hansine og jeg mødes i Nuuk en dag, hun er på gennemrejse. Hun bor stadig på det samme børnehjem som for år siden, og det er hun meget, meget glad for. Hun har siden sidst fået konstateret ADHD, og hun er ellers medicineret, men det er ikke altid, at hun tager pillerne: ”Men jeg er glad.”

Hun har ikke et arbejde, men hun laver en masse musik og skriver sange. Hansine vil gerne være professionel musiker, men hun siger også, at man ikke kan leve af det i Grønland, så derfor skal hun også have en uddannelse ved siden af. Hun har bare ikke bestemt sig for, hvad det skal være endnu. Hun er dog sikker på, at alle muligheder står åbne for hende, for hun har sin studentereksamen med o.k. gode karakterer.

Hansine fortæller, at hun er blevet optaget på en guideuddannelse, men hun vil udsætte det til næste år, fordi hendes efterværn ophører, hvis hun starter på uddannelse, og hun er ikke parat til at flytte ”hjemmefra” endnu, hun vil gerne være lidt ældre, før hun bliver nødt til at stå på helt egne ben. Hansine er bange for, at det vil udløse gamle og dårlige minder, hvis hun bliver nødt til at flytte tilbage til den by, hun kommer fra: ”Det er også en god by, men jeg er også bange for, at der kommer traumer og sådan noget.”

Hun vil gerne have efterværn så længe som muligt: ”Jeg tror, det hjælper mig rigtig meget.” Både i forhold til økonomi og forståelse for ”det gode liv, alene-agtigt”. Hansine har set andre forlade børnehjemmet uden efterværn, og det går ikke godt for dem. Hun er selv helt sikker på, at hun ikke havde kunnet gen-

nemføre gymnasiet uden efterværn: ”Vi fik rigtig meget hjælp (...) der kom personale og hjalp os med al muligt, og økonomisk, vi fik lommepege og sådan noget.”

Hansine har værdsat den støtte og vejledning, hun har modtaget fra de voksne på institutionen, mens hun var på GU. Især i forbindelse med vanskelige beslutninger, som fx overvejelser omkring abort, har hun følt sig tryk ved at kunne tale med en voksen, hun har tillid til.

Selv om der er to år, til efterværnet ophører, fylder det relativt meget for Hansine. Hun er allerede bekymret for, hvordan det skal gå, selv om hun ved, at hun altid kan komme på besøg.

H: Det er snart alligevel. Bare at begynde at snakke om det, det gør ondt.

B: Ja. Gør det dét? Hvor får du ondt henne?

H: I hjertet.

B: I hjertet? Er det, fordi du er bange, eller?

H: Det ... (hulker) ... Jeg bliver altid ked af det, når jeg snakker om det. Men så siger de voksne, at der ikke er noget at være bange for.

Hansine ser sin mor en gang imellem i ferierne, men moren bor i Danmark, så der kan godt gå lang tid imellem. Men de taler tit i telefon, og moren er meget stolt af Hansine. Det er svært at se faren, han flytter en del frem og tilbage mellem Danmark og Grønland, og når han er hjemme, er han ofte hjemløs. Til gengæld har hun boet sammen med sine søskende det meste af sin barndom, da flere af dem har været anbragt sammen, og de har et tæt bånd, som er meget vigtigt for både Hansine og de øvrige søskende.

Hansine føler sig ikke dårligere stillet end sine jævnaldrende, der ikke har boet på børnehjem, tværtimod synes hun, at hun har fået mange muligheder. Hansine er taknemmelig for de muligheder, hun har fået gennem sin tid på institutionen. Hun

har lært at være selvstændig, ansvarlig og omsorgsfuld, selv om hun også har savnet en traditionel familie. Hansine vil stadig gerne have sin egen familie og børn på et tidspunkt, men hun skal være meget ældre og have en uddannelse og en mand: ”Det er ikke noget, jeg skal have, før jeg er 30.”

Hvad lærer Hansine os?

Hansines historie er en stærk fortælling om resiliens, udvikling og de udfordringer, mange unge, der har været anbragt, står over for. Trods en vanskelig opvækst har Hansine formået at udvikle sig til en stærk og selvstændig ung kvinde med klare mål for fremtiden. Hansines historie er en kompleks fortælling, der berører flere centrale temaer inden for det socialfaglige felt. Ved at analysere hendes oplevelser kan vi opnå en dybere forståelse af de udfordringer, som anbragte børn står over for, og de faktorer, som kan bidrage til deres trivsel og udvikling.

Hansines fortælling er også et tydeligt eksempel på menneskelig resiliens. Trods traumatiske oplevelser i barndommen har hun formået at opbygge et positivt selvbillede og klare mål for fremtiden. Samtidig understreger hendes historie også, at selv stærke individer kan blive påvirket af traumatiske oplevelser, og at der kan være langsigtede konsekvenser for deres mentale sundhed.

Hendes historie understreger vigtigheden af stabile relationer, gode rammer og et godt efterværn for unge, der har været anbragt uden for hjemmet. Både som professionelle på socialområdet og som studerende kan vi lære meget af Hansines beretning. Den giver et indblik i, hvordan en ung person kan blive påvirket af både positive og negative oplevelser i barndommen og ungdommen. Hansines historie illustrerer også, hvor vigtigt det er at se hvert enkelt individ som unikt og med et potentiale for vækst og udvikling uanset baggrund.

Hansines erfaringer med efterværn understreger, hvor afgørende det er at tilbyde støtte og vejledning til unge, der har

været anbragt, også efter at de har forladt institutionen. Efterværn kan være med til at sikre, at de unge får de bedste muligheder for at få en god start på voksenlivet.

Det er vigtigt at have et langsigtet perspektiv på det socialfaglige arbejde og at være opmærksom på de langsigtede konsekvenser af de beslutninger, der træffes. Hansines historie er mere end blot en personlig beretning. Den er en påmindelse om, at hvert barn fortjener en chance for et godt liv, uanset dets baggrund. Ved at lære af historier som Hansines kan vi arbejde for at skabe et samfund, hvor alle børn føler sig trygge, set og værdsat.

Tematiseret analyse

Hvad kan vi lære af de 38 forskellige fortællinger? Ud over at alle børn er forskellige, og at hver eneste gode og dårlige oplevelse er børnenes egne unikke minder, der formentlig vil følge dem resten af deres liv, viser fortællingerne også bekymrende sammenfald. Fx ved de fleste børn ikke, hvorfor de er anbragt, hvor længe de skal være anbragt, eller bare hvor længe de kan blive der, hvor de er nu. De fleste børn savner også deres familier og

ønsker at være tættere på dem, og kun halvdelen er glade for eller tilfredse med den institution, de bor på.

I resten af dette kapitel vil fortællingerne blive behandlet og analyseret med udgangspunkt i den teori, der tidligere er redegjort for, og samlet i en række temaer. I hvert tema er der udvalgt citater fra børn for at understrege, hvad det enkelte barn har følt og oplevet i forbindelse med dets anbringelse. Der er ligeledes citater fra forstanderne og andre fagfolk, som underbygger eller står i kontrast til fortællingerne.

Følelser og familie

Generelt fylder savnet til hele familien meget hos børnene – sammen med tankerne om, hvordan det går derhjemme. De fleste børn giver udtryk for, at det er meget hårdt for dem at blive flyttet væk fra forældrene, også selv om de er tilfredse med den institution, de bor på, og godt ved, at de ikke kan bo hjemme.

De udsagn, børnene kommer med om deres savn til familien, kan teoretisk sættes ind i Honneths teori om privatsfæren, hvor familie og kærlighed hører til. Pædagogik er en profession, der kræver både professionalisme og personlige investeringer – men ikke (for mange) private følelser på jobbet. Børn har brug for et fundament i den private sfære for at kunne danne en base for varig selvtilid og ”det gode liv”, ikke mindst som voksne, når der ikke er mere betalt støtte og kærlighed fra det offentlige. For at opnå dette fundament i den private sfære kræver det ifølge Honneth, at barnet har erfaringer med kærlighed og med at blive elsket (Honneth 2003). Den erfaring kan primært findes i den nære kontakt med familie og andre personlige relationer, og dette taler ind i, at børnene har brug for at opretholde en kontinuerlig og tæt kontakt med familien i det omfang, det ikke er direkte uhensigtsmæssigt for barnets udvikling og trivsel. Andre forskningsresultater peger også i retning af, at anbragte børn gennem kontakten med familien bliver bedre i stand til at opretholde relationer til andre og dermed bedre i stand til at

vedligeholde egne netværk, når de bliver voksne, ligesom en tæt kontakt mellem det anbragte barn og forældrene også ofte har en positiv indvirkning ved hjemgivelse til familien eller en mere vellykket udslusning af unge til egen lejlighed (Egelund & Hestbæk 2003).

Især for de børn, der er blevet anbragt i en anden by og derfor kun kan se deres forældre en eller to gange om året, kan savnet være overvældende. Kun 11 af børnene havde en eller begge forældre i byen, mens 27¹⁷ af børnene var anbragt i en anden by end deres forældre.

Lovgivningen giver hjemmel til, at der betales for to årlige besøgsrejser, hvor barnet enten kan besøge sine forældre, eller hvor de kan komme og besøge barnet på institutionen. For børn på efterskole og unge i efterværn gælder det, at de har én besøgsrejse om året (Inatsisartutlov nr. 20, § 32). Men to gange om året er ikke meget at se sine forældre og øvrige familie. Særligt ikke når det ikke altid lykkes at gennemføre besøgsrejserne. En forstander fortalte om tilfælde, hvor sagsbehandlerne ikke fik bestilt rejserne i ordentlig tid, med det resultat at flyafgangene var udsolgt, og flere af børnene ikke kunne komme hjem til jul, på trods af at de fra institutionens side ansøgte om rejserne seks måneder før. Andre gange er det et problem for institutionerne at finde personale, der kan tage med børnene hjem på besøg, hvilket også medfører, at børn må undvære deres familie til jul, fødselsdage, konfirmationer og andre mærkedage. Nogle steder er der mulighed for, at forældrene kan komme og besøge barnet på institutionen, fordi de kan bo der eller i umiddelbar nærhed. Det er særligt en fordel, når institutionen ikke har mulighed for at sende en pædagog med på besøgsrejse hjem til barnets oprindelige by eller bygd, eller når det vurderes, at forhold i hjemmet eller byen/bygden gør det uhensigtsmæssigt, at barnet opholder sig der. Men det har så i stedet den ulempe, at barnet risikerer kun at se forældrene men ikke søskende eller anden familie.

Anbringelser langt fra familien er desuden i modstrid med

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, der tidligere har dømt, at det er en krænkelse af artikel 8¹⁸, når børn bliver anbragt så langt væk fra deres forældre, at muligheden for at opretholde en kontinuerlig kontakt reelt forsvinder ” (...) Idet den geografiske placering af børnenes opholdssteder var uforenelig med det endelige mål for anbringelserne, nemlig genforening af familien” (Skytte 2016: 257). Domstolen angiver, at administrative vanskeligheder som fx, at der ikke er egnede anbringelsesmuligheder i nærheden, kun kan spille en sekundær rolle i anbringelsen (ibid.) og altså ikke være det afgørende kriterie for, hvor et barn skal anbringes.

De fleste anbragte børn føler sig stærkt knyttet til deres forældre, omend det både kan opleves som svært og konfliktfyldt. Forældrene er deres biologiske rødder, og de bærer det (efter) navn, børnene bliver associeret med, når de skal forklare deres familierelationer (Steenholdt 2019; Trondheim 2010). Men det er som regel også forældrene, der i første omgang har svigtet børnene i et sådant omfang, at disse måtte anbringes uden for hjemmet. Ikke desto mindre viser undersøgelser, at ”blodets bånd” opleves som meget stærkt af anbragte børn og unge, og det gælder ikke kun til forældrene, men også til søskende, bedsteforældre og anden familie (Egelund & Hestbæk 2003).

En anbringelse væk fra familien er ikke blot en anbringelse væk fra forældrene, men også fra søskende og alle andre medlemmer af familien. Flere af børnene er eller har været anbragt sammen med deres søskende, mens andre ikke ved, hvor deres søskende bor. De børn, der ikke har kontakt med deres søskende, giver udtryk for, at de gerne ville tale med dem, men at det er svært af forskellige grunde. Nogle siger, at de ikke har deres søskendes telefonnumre eller ikke ved, hvor de bor. Andre ved ikke rigtig, hvad man skal tale om i telefonen, men vil gerne ses med dem. En af pigerne fortalte, at det efterlod et stort tomrum at skulle undvære sine søskende: ”Jeg har passet godt på mine søskende; det har jeg altid gjort. Jeg tænker meget på dem.” Og

en af de drenge, der ikke følte, at institutionen var et hjem, forklarede, at hvis hans lillesøster kom og boede der, ville det føles lidt mere hjemligt for ham.

Der kan være uhensigtsmæssigheder i et søskendeforhold, og forholdet kan spænde fra at være kærligt og støttende til at være fjendtligt og negativt (Kvello 2016). Det kan være, at de ældste søskende har påtaget sig for meget ansvar for de mindre, og nogle gange kan der være vold eller incestuøse forhold, der skal brydes. Men ens søskende er også ens livsvidner. Et menneskes livsvidner er ikke nødvendigvis kun forældre, men alle de nære, betydningsfulde og anerkendende relationer, der er vigtige for, at vi trives som mennesker (Warming 2005). Det er børnenes søskende, der ved, hvordan der var derhjemme, og dem, der kan dele minderne om både de gode og de dårlige ting, der skete i barndommen. Udsatte børn kan have store problemer med at huske ting fra deres barndom (Ringsmose 2012; Kvello 2016) – i bogen *Børn i risiko* beskrives det at:

Hukommelsesproblemer hos omsorgssvigtede børn vedrører den selvbiografiske hukommelse (Bremner et al. 2000; Edwards et al. 2001; Hunter & Andrews 2002). Generelt kan man således sige, at børn og unge, som er vokset op med megen stress og mange traumer, har en dårligere hukommelse (Kvello 2016: 177).

Netop derfor er det særligt vigtigt, at anbragte børn får lov til at beholde deres livsvidner, så der ikke kommer alt for mange bare pletter i børnenes minder. Det er også vigtigt, at børnene hjælpes til at fastholde minder om deres barndom og får hjælp til at huske, hvor mange steder de har været anbragt, eventuelt med billeder og dagbøger.

Nogle af forstanderne fortæller, at når der skal flytte et nyt barn ind, der kommer hjemme fra sin familie, tager en medarbejder ud til familien og hjælper med at få ting med til barnet,

der kan indeholde minder, og nogle tager også billeder. Der, hvor børnene kommer fra en anden institution, gør de institutioner, der har et tæt samarbejde, også meget ud af, at overdragelsen bliver god, og at barnet får billeder med for bedre at kunne huske tiden dér.

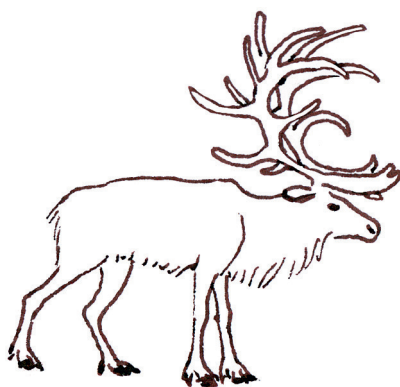
Men hvis institutionerne ikke har et godt indbyrdes samarbejde, er det ikke altid, at barnets tarv bliver tilgodeset med hensyn til minder og hjælp til hukommelsen. En forstander fortalte fx om et lille barn, de skulle modtage fra en anden institution, hvor samarbejdet ikke fungerede, og barnet derfor blev overdraget næsten uden tøj og helt uden anamnese og billeder. I disse tilfælde berøver de voksne, og anbringelsessystemet, barnet muligheden for senere i sit liv at rekonstruere, hvor han har tilbragt de første år af sit liv.

Når børnene taler om, at de ville ønske at bo hjemme, hvis forholdene bare var lidt anderledes, handler det mest om ædruelighed, tryghed og mad nok. Børnene talte generelt meget om mad som del af det at være tryk og føle, at de boede et godt sted, og det siger noget om, at flere af børnene på døgninstitutioner har prøvet at skulle undvære mad eller endda at sulte. Dette understøttes af en undersøgelse fra 2018, hvor institutionerne svarede på, om de oplevede, at børn, der kom hjemmefra og flyttede ind hos dem, kom med tegn på underernæring i form af iøjnefaldende lav vægt og muskelmasse, dårlig appetit, træthed, svækket immunforsvar m.m. (Socialstyrelsen 2018b). På det svarede én institution, at alle de børn, der kom direkte hjemmefra, viste tegn på underernæring; to institutioner svarede, at de så det meget ofte hos børn, der kom direkte hjemmefra; og seks institutioner svarede, at de ofte så det hos børn, der kom direkte hjemmefra (ibid.). Det er et kendt problem, at der findes børn, der sulter i Grønland. En tidligere undersøgelse fra 2014 viser fx, at 12 pct. af de adspurgte skolebørn altid eller ofte gik sultne i seng eller i skole (Nícláasen 2015).

I et samfundsperspektiv er det vigtigt at vide og tage højde

for, at hvis børn ikke får varieret og tilstrækkeligt kost, specielt i de første tre leveår, er der risiko for, at hjernen ikke udvikles ordentligt (Kvello 2016). Børn, der sult, bliver sløve og apatiske, kroppen stopper med at udvikle sig i det tempo, den ellers skulle, og nervesystemet og hjernen hæmmes i udviklingen. Det påvirker børnenes indlæringssevne, hvilket gør det svært at følge med i skolen: ”På den måde kan sult på længere sigt bremse udviklingen af et helt land” (unicef.dk). Ingen af børnene i denne undersøgelse taler direkte om mangel på mad på institutionerne – der er allerhøjest restriktioner på, om de må få mad uden for de fastlagte spisetider.

Dette afsnit har vist, at savn til familien indbefatter hele familien, og at forholdet (eller manglen på samme) til søskende fylder meget. Det er ligeledes vist, at det kan have store konsekvenser for børn, hvis de mister kontakten til deres familie. Allerede i 2013 anbefalede MIO, at: ”Der skal lægges vægt på, at børnene bevarer kontakten til deres søskende, mens de er anbragte” (MIO 2013: 37), ligesom Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastslået, at mindreårige søskende har krav på samvær med hinanden (Skytte 2016: 257). Det må derfor anbefales, at der aktivt tilstræbes en stabil og fysisk kontakt

Naja Abelsen: Tutu

mellem anbragte børn og deres familier, medmindre særdeles tungtvejende grunde taler imod dette. Derudover blev det kort belyst, at mange af de børn, der bliver anbragt, har oplevet sult i hjemmet, og hvilke konsekvenser det kan have for dem og for samfundet generelt.

Næste afsnit viser først, hvad inddragelse betyder for det enkelte menneske, og dernæst i hvilket omfang børnene føler sig inddraget i deres egne anbringelser. Afsnittet afsluttes med børnenes egne oplevelser af inddragelse eller mangel på samme.

Anbringelse og inddragelse

Inddragelse og medbestemmelse i eget liv er noget, de fleste mennesker vægter højt og betragter som en del af det at være et autonomt væsen. Det gælder også børn, og vel i særlig grad store børn og teenagere. Børns ret til at blive hørt er klart beskrevet, både i den grønlandske lovgivning og i FN's børnekonventions artikel 12, der også er kendt som "demokrati-bestemmelsen", fordi den udtrykker et positivt syn på børns deltagelse i samfundet (Kronborg & Svendsen 2013: 81). Her står der om inddragelse:

Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed. Med henblik herpå skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.

Alligevel konkluderes det i en analyserapport fra 2017, at der ikke er optimalt fokus på at høre børnenes stemmer i forbindelse med deres egne anbringelser:

Undersøgelsen viser, at der overvejende er fokus på forældrene i myndighedssagsbehandlernes arbejde med sagerne. Forældrene inddrages løbende, men det er uklart og synes personafhængigt, hvordan barnet inddrages, og om ”barnets stemme” tilvejebringes og anvendes i undersøgelsesarbejdet og i udformningen af handleplaner. Der er givet flere eksempler på, at sagsbehandleren slet ikke har kontakt med barnet i sagsarbejdet (også i udarbejdelse af undersøgelse og handleplan), og at sagsbehandleren vurderer, at det er bedst for barnet, at familiecentrene har den primære kontakt til barnet (Socialstyrelsen 2017: 13).

Inddragelse er vigtig i sig selv både for barnets selvopfattelse, følelse af værdighed og trivsel. I et review om betydningen af inddragelse vises det, at inddragelse ”may lead to an increase in self-esteem and is associated with an increased feeling of mastery and control” (Bijleveld 2015). Dertil kommer, at indsatserne og anbringelserne virker bedre for det barn, der bliver inddraget i sin egen anbringelsessag. Tilsvarende vises det, at børn, der ikke føler sig hørt og inddraget i deres anbringelser, udviser lavt selvværd, lav selvtillid og føler sig magtesløse (Bessell 2011; Bijleveld 2015; Jensen 2014). Det, som børnene mister, giver minder til de begreber, Honnet bruger til at beskrive de tre sfærer, der skal være opfyldt for at opnå anerkendelse og ”det gode liv”: selvtillid, selvagtelse og selvværdsættelse (Honneth 2006). Bessell (2011) peger endda på, at de konsekvenser, tidligere anbragte ofte må lide under (ringere uddannelsesniveau, flere psykiske problematikker og højere dødelighed), kan mindskes,

hvis graden af inddragelse stiger (Bessell 2011; Velfærdspolitisk Analyse 2020; VIVE 2020).

Dette taler, ud over at overholde gældende lovgivning og konvention, ind i vigtigheden af at inddrage børn i deres egen anbringelse. Det nytter dog ikke blot at informere barnet om, hvad der skal ske, inddragelsen skal være reel og som minimum følge ”trin fire” på Harts deltagelsesstige, hvor barnet er informeret og kan sige til eller fra (Hart 1992; Hart 2007). Sociologen Roger Hart udviklede en model til inddragelse af børn (1992) på baggrund af Arnsteins oprindelige model fra 1969 (2019). For Hart er målet ikke, at børn i alle sammenhænge skal være øverst på stigen, men at de skal være på det øverste trin i forhold til deres alder og formåen. De første tre trin beskriver forskellige grader af reel inddragelse, men hvor der ikke er nogen reel indflydelse på eget liv.

Trin et beskriver en manipulation, hvor voksne bruger børn til at fremme forskellige sager, uden at børnene har haft indflydelse på sagen. Det kan fx være små børn, der deltager i demonstrationer med politiske budskaber. På trin to bruges børnene som en form for dekoration eller ”kransekagefigur”, dog uden at de voksne foregiver, at børnene er med for børnenes egen skyld. Her bruger Hart et eksempel på børn, der er blevet bedt om at tegne deres bud på en ny legeplads, hvorefter deres tegninger er blevet samlet ind, men hvor børnene efterfølgende ingen feedback har fået og ikke ved, hvordan, og om, deres ideer er blevet brugt (1992: 9). På tredje trin er børnene tilsyneladende meddeltagende, men formålet er mere at vise, at de voksne har hørt børnene, end at børnene rent faktisk bliver hørt.

På trin fire får børnene tildelt en rolle, fx i et børneråd, hvor de er informeret om vilkårene for deltagelsen og dermed kan sige til eller fra.

På trin fem er børnene både blevet konsulteret og informeret, fx ved at blive bedt om at komme med input til et projekt, der er designet af voksne, hvor de er informeret om, hvordan

deres input vil blive brugt, og hvad der er resultatet af de beslutninger, der træffes af voksne.

På sjette trin i stigen er projekterne stadig vokseninitierede, men beslutningerne træffes sammen med børnene og giver derved mulighed for reel medindflydelse.

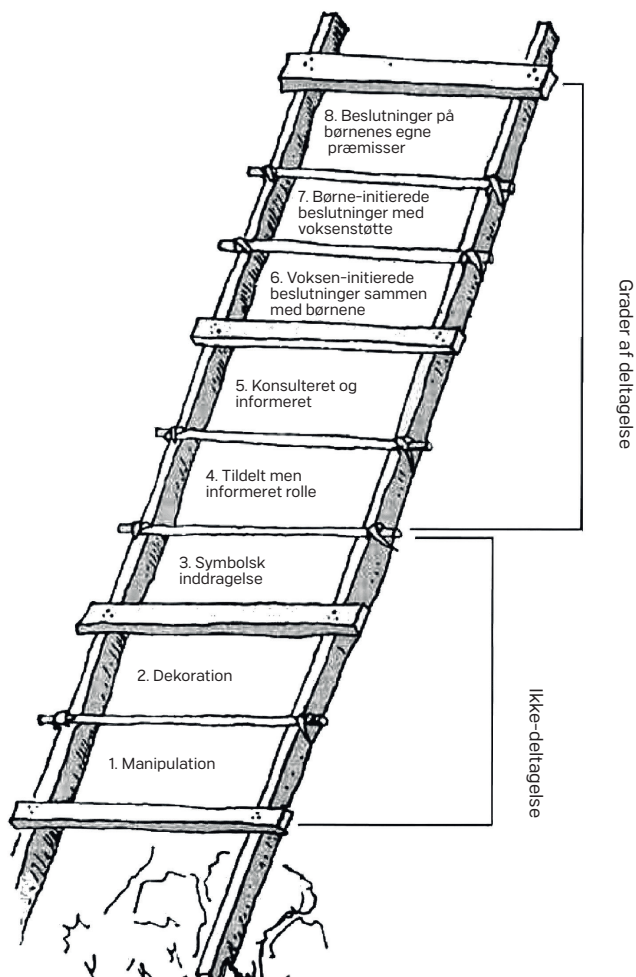
På trin syv kan børnene selv igangsætte og lede et projekt, mens de voksne kun er med som støttende rolle.

På ottende og sidste trin tager børnene selv initiativ til et projekt, og de voksne støtter op om projektet og involveres i det på børnenes præmisser.

Det kræver en indsats og en ægte interesse i, at børnene bliver inddraget, for at det ikke blot kommer til at fremstå som "ikke-inddragelse", hvor sagsbehandleren kan krydse af i en boks, at der er talt med barnet. En anden grund til at inddrage børn er, at de bidrager med anderledes og andre oplysninger end dem, der kommer fra de voksne, der ellers bliver bedt om at tale på børnenes vegne (Holland 2009).

Harts stigemetaphor viser en graduering af børnenes deltagelse og indflydelse, hvor han skelner mellem "ikke-deltagelse" og reel deltagelse. I "ikke-deltagelse" er børnene inviteret af voksne til at deltage i et projekt og "har lov til at være der", mens barnet, der oplever reel deltagelse, er en del af projektet og derfor "skal være der".

Hart uddyber i artiklen "Stepping Back from 'The Ladder': Reflections on a Model of Participatory Work with Children" (2007), hvordan han oprindeligt havde tænkt, at den skulle bruges. Hart gør i artiklen opmærksom på, at: "[But] many people have chosen to use the ladder as a comprehensive tool for measuring their work with children rather than as a jumping-off point for their own reflections" (Hart 2007: 19). Stigemetaphoren er altså mere en model, der skal få voksne til at tænke over, hvordan og i hvilket omfang børn kan og skal inddrages i et givent projekt, end det er en tjekliste.

Ladder of participation (Hart 1992:8) tilvirket af forfatteren

Det er vigtigt at huske på, at det øverste trin på Harts model ikke er ”børnekontrol”, for formålet er ikke, at børn skal stå alene med beslutninger. Formålet er, at børn skal anerkendes og i videst mulig udstrækning deltage og inddrages i forhold til deres formåen. De skal deltage, og de skal høres for deres egen skyld, og fordi beslutningerne vedrører dem (Hart 2007).

Derudover er der en interessant kritik, eller mangel på samme, omkring eventuelle kulturelle begrænsninger i modellen. Hart peger selv (2007) på, at han undrer sig over, at modellen ikke er blevet kritiseret for det entydige fokus på vestlige forhold. Det er ikke alle steder i verden, at børns rettigheder i forhold til FN’s model passer ind i samfundet og kulturen. Det drejer sig fx om de kulturer, hvor børn bliver opdraget til at være en del af et mere kollektivt samfund og ser sig selv om en vigtig del af et hele, mens mange vestlige samfund typisk har et mere individualistisk syn, hvor det enkelte individ er (eller kan føle sig) vigtigere end det fælles bedste. Inuit-kulturen er oprindeligt meget fællesskabsbaseret (Trondheim 2010), men anbringelsesområdet i dag er mere præget af en vestlig individualistisk tilgang, og børns rettigheder nyder stor opmærksomhed.

Laura Lundys (2007) model for børns deltagelse, der i dag bliver brugt i myndighedsarbejde og organisationer som fx UNICEF, er specifikt baseret på artikel 12 i FN’s konvention om barnets rettigheder. Artikel 12 handler om, at børn har ret til at blive hørt og inddraget i forhold, der vedrører dem selv, altså at de har en ret til at udtrykke deres mening. Lundy fremhæver fire centrale elementer, der skal være til stede for, at denne rettighed kan opfyldes: rum, stemme, modtager og indflydelse. Modellen viser, at børn har brug for sikre og inkluderende rum til at udtrykke deres synspunkter, støtte til at artikulere deres meninger effektivt, modtagere, der er villige til at lytte til børnenes perspektiver, og evnen til at påvirke beslutninger, der påvirker dem. Denne model giver et praktisk rammeværk for at im-

plementere meningsfuld børnedeltagelse, der sikrer, at børns stemmer ikke kun bliver hørt, men også værdsat og handlet på.

Langtfra alle børn i denne undersøgelse kan fortælle om inddragelse og medbestemmelse i deres anbringelse. Faktisk beretter kun 12 af børnene om hel eller delvis inddragelse i anbringelserne, mens 26 af børnene ikke ved, hvorfor de er anbragt, eller hvor længe de skal være anbragt. Mange ved som regel ikke engang, hvor længe de kan blive boende der, hvor de bor nu, og som en af drengene forklarer, er det angstprovokerende ikke at vide besked om, hvad der skal ske.

Som Ejnar fortæller i sin egen historie (Ejnar, 16 år), bliver han ængstelig, og frygten bliver dermed endnu et grundvilkår for ham, som han skal håndtere på daglig basis – vel at mærke oven i traumet over ikke at kunne bo hjemme og de hændelser, der i første omgang betød, at han ikke kunne bo hjemme. Denne form for belastning kan resultere i stress (Kvello 2016), og alt efter resiliensprocesserne (Jakobsen 2017) for den enkelte kan det dreje sig om uger eller måneder, inden denne langvarige stress udmønter sig i alvorlige helbredsmæssige og potentielt livstruende problematikker eller endda forårsager posttraumatisk stressforstyrrelse (Kvello 2016; Sundhedsstyrelsen 2007). Uvisheden kan også blokere for, at børnene får det optimale ud af opholdet og den behandling, der tilbydes (Bijleveld 2015; Bessell 2011). Og fordi følelsen af hele tiden at være på vej et andet sted ikke er befordrende for tilknytningen (Kvello 2016; Bijleveld 2015; Egelund et al. 2010), kan det svært for barnet at være motiveret til at opdyrke nye relationer blandt de andre børn og voksne.

Hvornår og hvordan børnene fik besked om anbringelsen første gang, herunder hvor længe den kan forventes at vare, er en vigtig del af inddragelsen, men børnene fortæller næsten samstemmende, at de ikke er blevet informeret, endsige inddraget.

Bertheline på 18 år fik, ligesom Ejnar, heller ikke besked om,

hvor længe hun skulle bo det nye sted: "Der var ikke nogen, der talte med os om det, men jeg forestillede mig, at det var lang tid." Når der ikke bliver givet klare og forståelige beskeder, og der ikke sker inddragelse i beslutningerne, risikerer vi, at børnene, som Bertheline, begynder at danne sig deres egne forestillinger og narrativer om, hvordan anbringelsen er eller bør være eller bliver, og det kan skabe meget mere frygt og uro for barnet, end der behøver at være (Ahmed 2004). I Juutus (15 år) tilfælde kan hun huske, at hun blev bange, da hun fandt ud af, at hun skulle flytte, og at der ikke var nogen, der spurgte hende om, hvor hun ville bo.

Henrik, der var 11 år, da jeg talte med ham, forklarede, at han en dag blev hentet fra sin plejefamilie og kom på institution i stedet. På turen forklarede "damen fra kommunen", at han skulle bo på institutionen midlertidigt, men hun gav ham ikke besked om, hvor lang tid han kunne forvente, at "midlertidigt" ville vare. Da jeg talte med Henrik, havde han boet der i ni måneder, og han havde ikke hørt mere fra kommunen.

Simone vidste heller ikke, hvem der bestemte, at hun skulle flytte på institution: "De sagde bare, at vi skulle rejse til Nuuk, og den dag vi skulle rejse, hørte vi, at vi skulle bo på [institution]. Mig og min lillebror havde det skidt og ville ikke rejse fra mor og far" (Simone, 17 år).

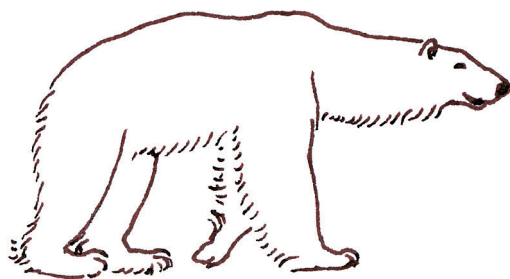
Helle (16 år) tror ikke, hun blev forberedt på at flytte; hun kan i hvert fald ikke huske det. Aputsiaq (14 år) har ikke talt med en sagsbehandler og kan ikke huske, hvordan han fik at vide, at han skulle anbringes. Han ved ikke, hvorfor han bor her, og han ved ikke, hvor længe han skal bo her. Cedrik (14 år) ved ikke, hvor længe han skal bo på institutionen. Han ved ikke, hvem der er hans sagsbehandler, eller hvad sagsbehandleren skal hjælpe ham med. Det samme gør sig gældende for Anders på 12 år, der ikke ved, hvorfor han bor her, og han fortæller, at ingen har talt med ham om det. Og Anton (12 år) er i samme situation – han fortæller, at han ikke ved, hvorfor han ikke kunne bo hjemme

hos sin mor, og at hans mor heller ikke ved, hvorfor han ikke kan bo hjemme, for hun vidste ikke engang, at han skulle flytte.

Det er næsten de samme fortællinger, der går igen hos alle børnene, og i deres fortællinger står det klart, at de hverken føler sig hørt, set eller inddraget. Denne ekstra ængstelse og belastning for børnene i de ovenstående tilfælde er skabt af et system, der ikke formår at give de børn, de anbringer, besked om, hvor lang tid de kan forvente at skulle blive boende på den institution, de bor på, eller hvor lang tid "midlertidigt" er. Dette ekstra svigt fra myndighederne kommer dermed oven i den oprindelige anbringelsesgrund.

Disse beretninger, der hver især fortæller om enten fuldstændig manglende inddragelse eller inddragelse kun på de første tre trin på Harts "Ladder of Participation", der som bekendt er "ikke-inddragelse" (Hart 1992), har mere karakter af at være normen end undtagelsen. Dette betones også i andre undersøgelser og rapporter (Socialstyrelsen 2017; MIO 2016; MIO 2014a; MIO 2014b; MIO 2013), der generelt peger på, at børn "ikke er blevet inddraget, ikke er blevet spurgt om deres holdninger, ikke har kendskab til deres handleplaner og ikke kender eller har kontakt med sagsbehandleren" (MIO 2013).

Ud over at være et brud på FN's Børnekonvention er det også et brud på landets egne love og kontraproduktivt for be-

Naja Abelsen: Nanoq

stræbelserne på at give børnene mulighed for et bedre liv. Derfor må det igen fremhæves, at børn skal høres, og at deres mening skal vægtes i passende omfang før og under anbringelsen.

Dette afsnit har vist, at børn ikke bliver inddraget i deres anbringelser, således som lovgivningen og konventionerne foreskriver, at de skal. Afsnittet har ligeledes beskrevet, hvordan det kan være en umådelig svær oplevelse for et barn at blive anbragt uden at vide hvorfor eller hvor længe, og at børnene sandsynligvis ikke får det optimale ud af anbringelsen. Næste afsnit viser noget om betydningen af de professionelle voksne, der omgiver børnene på institutionerne.

Personale og fremtid

Børnene fortæller generelt om to forskellige slags medarbejdere: Der er dem, der gider at lytte og lave noget sammen – det er de gode medarbejdere. Og så er der dem, der skælder ud og ikke gider lave noget sammen, og som er de mindre gode medarbejdere. Flere af børnene fortæller også, at der er en eller flere forskellige medarbejdere, der betyder særligt meget for dem.

En undersøgelse fra 2010 (Egelund et al. 2010) med fokus på sammenbrud i anbringelsen beskriver, at der er et påfaldende fravær af personer i børnenes liv, som der er tillid til, og som der kan hentes hjælp fra. Det beskrives som en ”netværksfatigdom”, og der peges på, at der sjældent bliver skabt bæredygtige relationer til professionelle voksne. Det billede tegner sig også i årsrapporterne fra døgninstitutionerne. Fx beskrives det, at: ”Flere døgninstitutioner for børn og unge har udfordringer med, at der er stor udskiftning af personale, og at stillingerne for faglært personale er ubesatte. (...) Det bliver hurtigt utrygt for børnene, når der er stor personaleudskiftning og mange vikarer, samt når personalet har forskellige tilgange til arbejdet.” (Døgninstitutionernes og Døgntilbuddenes Årsberetning 2023: 9).

Som tidligere beskrevet kan det være svært for børnene at opbygge relationer til de voksne, når de ikke ved, hvor længe

de skal være på institutionen. Til gengæld betyder det virkelig meget, når det lykkes at udvikle en nær relation mellem barn og voksen på institutionerne, og børnene fortæller, at det har gjort en stor personlig forskel for dem dér, hvor det er lykkedes. Løgstrup taler om gensidig tillid som en forudsætning for det nære forhold: ”Sagen er nemlig den, at hvis tilliden bliver mødt af en hvilken som helst anden holdning end en modtagelse af den, slår den om i mistro. Der skal ikke først fjendtlighed til. Det sker allerede og måske endda nok så meget ved ligegyldighed, reservation og afvisning” (Løgstrup, 2017: 30). Det handler om at møde barnet med professionalisme, men også som et menneske. Et lille menneske, der har brug for omsorg og for at blive set.

Når en institution lægger vægt på at se det enkelte barn, sker der som regel noget med relationen, og medarbejderne kan opleve, at et eller flere børn kommer til at betyde noget særligt. Den slags relationer kan tilskynde medarbejderne til at yde en ekstra indsats, der ligger ud over jobbeskrivelsen. I trivselsundersøgelser fra døgninstitutioner i Danmark (Ankestyrelsen 2019; SFI 2016) beskrives det, at det er afgørende for relationerne, at børnene oplever, at medarbejderen giver lidt af sig selv og involverer sig ud over det, der er arbejdet.

En af pigerne, Bertha på 17 år, fortalte, at hendes kontaktperson kaldte hende for ”datter”, og sagde, at det gjorde hende glad, at der var en voksen, der følte sådan for hende. Gregersen skriver om lignende situationer, men hvor det er børnene, der har givet pædagogerne forskellige familiære titler:

Men pædagogen *er ikke* mor eller far, og denne finurlighed er det vigtigt at holde styr på. Ofte oplever vi, at børnene tildeler pædagogerne forskellige familietitler som mor, far, storesøster, bedstemor ... og vi oplever også pædagoger, som går ind på denne ”leg” med titlerne. Erfaringen er, at det giver en masse forvirring både for barnet og for pædagogen, når dette sker.

Børnene bliver forvirrede, fordi pædagogen jo ikke kan indfri det håb om at få en familiemæssig relation, som ligger i "legen". (...) Pædagogen bliver utydelig i sin pædagogik, fordi hun/han prøver at leve op til en udefineret rolle ud fra en ide om at gøre det bedste for barnet (Gregersen, 2007: 308).

Selv om Bertha bliver glad for, at pædagogen kalder hende for datter, har kontaktpersonen overskredet forholdet mellem at være personlig og privat (se Venn-diagrammet). Med Honneths teori om anerkendelse tilføjes der en ekstra dimension til de "tre p'er". Nemlig at der ikke blot er forskel på den anerkendelse, man som professionel viser de børn, man er ansat til at arbejde med, og ens egne børn. Men også at der er og skal være forskel på den anerkendelse, som mennesker, der arbejder med børn, kan forvente at få retur. Det er altid den professionelle voksne, der har ansvaret for barnet og for relationen (Buber 1923; Nacworth 1957 i: Nørgaard 2005). En anden grund til at være varsom med denne privatisering af det professionelle forhold mellem kontaktperson og barn er, at der er en reel risiko for, at kontaktpersonen skifter arbejdsplads og at kontakten mellem de to dermed ophører. Dette vil medføre endnu et tab for barnet, dels af kontinuitet og dels af en tæt relation.

Omvendt kan kontaktpersonen også være en del af en resiliensproces, der betyder, at Bertha i højere grad kommer til at klare sig godt i fremtiden på trods af belastninger og vanskelige situationer. Resiliens er en dynamisk proces, hvor mennesker, grupper, familier eller samfund klarer sig godt på trods af modgang og svære vilkår (Jakobsen 2017). Resiliens er ikke en egenskab hos barnet, men en proces, som blandt andet fagprofessionelle kan fremme eller understøtte. Beskyttelsesfaktorer findes både internt hos barnet og kan opbygges eksternt gennem gode voksne. Interne beskyttelsesegenskaber hos barnet kan fx være intelligens eller det at have gode problemløsningsfærdigheder.

Eksterne beskyttelsesfaktorer kan fx komme fra et støttende socialt netværk eller fra andre, der viser særlig omsorg for barnet (Jakobsen 2017; Kvello 2016; Berliner et al. 2017; Nielsen & Berliner 2013). Det er individuelt, hvordan børn reagerer i presse- de og risikofyldte situationer, og det kan være svært at forudse, hvilken indsats der virker beskyttende på det enkelte barn.

Derfor kan det også være vanskeligt at sige, om Berthas kontaktperson er en beskyttelsesfaktor for Bertha eller ej. Og spørgsmålet er, om det gode, hun oplever ved at have en tæt kontakt nu, opvejer den smerte, hun kommer til at opleve, når forholdet slutter, eller om det netop er denne meningsfulde relation, der kommer til at være en særlig styrke for hende i fremtiden.

Et andet eksempel på medarbejdere, der involverer sig ekstra i arbejdet, kommer fra en forstander, der fortalte om en af drengene på hans institution, som ikke vidste, hvem hans far var. Forstanderen tog ud til den bygd, som barnet kom fra, og fandt ud af, hvilke mænd der potentielt kunne være faderen. Da han havde fundet frem til, hvem det kunne være, spurgte han dem, om de ville være med til en DNA-test for at få det afgjort, og det ville de gerne. På den måde fandt de ud af, hvem der var faren, og siden har der været kontakt mellem far og barn og de nye halvsøskende.

Et andet barn vidste, at han havde en dansk far; han havde farens navn, men han kendte ham ikke. Samme forstander slog navnet op på nummeroplysningen og fandt frem til tre mænd i Danmark med det navn. Han ringede til dem en ad gangen og spurgte: "Har du været i Grønland?" Den sidste han fik fat i, viste sig at være faderen, og han var heldigvis interesseret i at møde sønnen. De mødtes i Danmark, og drengen lærte sine nye halvsøskende at kende.

Begge de to ovenstående eksempler endte godt for barnet og er gode eksempler på en voksen, der gør noget særligt. Men man kan også let forestille sig andre udfald. Fx kunne forstande-

ren være kommet til skade, hvis mændene i bygden ikke brød sig om hans indblanding, og indblandingen kunne potentielt have ødelagt andres familier. Eller også, og det er nok det værste scenarie, kunne det være, at faderen erkendte fadderskabet, men nægtede at have noget med barnet at gøre. Denne konkrete afvisning ville kunne opfattes voldsommere af barnet end uvisheden om, hvor eller hvem faderen var. Og det er en mulighed, der stadig foreligger, nemlig hvis kontakten mellem far og de nye søskende løber ud i sandet eller ender af andre årsager. Disse alternative (og indrømmet ret dystre) udfald skal ikke ses som eksempler på, at medarbejderne ikke skal gøre noget ekstra for børnene, men blot som en illustration af, at arbejdet med børn er afhængigt af børnenes individuelle behov og ikke mindst af de individuelle kompetencer hos medarbejderne.

Der er også andre, mindre ekstraordinære eksempler på medarbejdere, der føler, at de skal beskytte "deres" børn. Fx var jeg på besøg på en institution og skulle præsentere mig selv for børnene, der sad rundt om spisebordet. Jeg gik rundt og gav alle børnene hånden, mens jeg gentog deres navne i et forsøg på at huske dem, for jeg skulle være der et stykke tid. Ved den sidste dreng fik jeg ikke fat i navnet og fik nok et spørgende udtryk i ansigtet. Den medarbejder, der sad ved bordet, rakte straks hånden frem mod mig og sagde: "Ja, det er et navn! Jeg hedder Dorthe." Jeg tog hendes hånd og sagde hej, og sagde ikke mere til drengen lige der. Senere på aftenen kom Dorthe hen til mig og sagde, at hun ikke håbede, at hun virkede for streng: "Men når du er i Afrika, kan det også være svært at udtale navnene, og ingen forventer, at man kan det." Der var ingen tvivl for mig om, at hun prøvede at skærme drengen for endnu en, der ikke kunne udtale hans navn, og jeg sagde, at det var helt o.k., og at jeg godt vidste, hvorfor hun brød ind. Inderst inde synes jeg nok, at hun havde overdrevet lidt, men Dorthe kendte de enkelte børn, og måske var drengens navn et ømt punkt for ham, måske var det

et ømt punkt for hende, men under alle omstændigheder var det en voksen, der trådte i karakter for ”sit” barn.

Der er også flere forstandere og personale, der fortæller om børn, som de meget gerne ville beholde, men som de er blevet nødsaget til at udskrive, da deres argumenter for, at barnet var velplaceret hos dem, ikke blev hørt eller godtaget.

Vi kunne sagtens have ham; det var en ren beslutning fra ... oppefra ... Og den kom sådan her [der knipses med fingrene] uden forvarsel eller noget som helst. Vi fik en mail med en opsigelse, og vi var meget, meget uenige med den. For han var faktisk inde i en god udvikling og havde udviklet sig meget i de to år, vi havde haft ham. Det var ikke det bedste for ham. (...) Vi henvendte os og gav vores besyv med ... men umiddelbart, som jeg ser det, handlede det om et økonomisk spørgsmål; sådan virkede det. Og så selvfølgelig qua at han havde udviklet sig rigtig, rigtig godt hen over de to år, han havde været hos os (interview med kontaktperson for tidligere anbragt dreng, juni 2019).

Beretninger som ovenstående er gået igen hos flere af forstanderne og viser, ud over at der er mange engagerede medarbejdere, også det krydspres, forstander og personalet kan befinde sig når de gerne vil gøre det, de mener er det bedste for ”deres” børn.

Personalets antal og egnethed

På den anden side af dette skisma står de medarbejdere, som ikke gør en ekstra indsats, men kun lige akkurat gør deres arbejde: ”Det værste ved at bo her, er medarbejderne ... De er kedelige og gider ingenting. Der er også mange konflikter med dem” (Cecil, 12 år).

Som beskrevet tidligere, er det en velkendt problematik, at

der er mangel på kvalificeret arbejdskraft, og at der gennem tiden er hele institutioner, som er blevet lukket på grund af mangel på arbejdskraft (Årsberetninger 2001-2018). Børnene fortæller ikke, om der er nok voksne, men de taler på mange måder om, hvorvidt der er nok *gode* voksne.

Psykolog Dorthé Birkmose taler om forråelse i det pædagogiske arbejde som en institutionel risiko. Alle steder, hvor mennesker arbejder med mennesker, er der en fare for forråelse, og der er endda forøget risiko blandt personale, der arbejder i andres hjem, fx på døgninstitutioner. Birkmose beskriver tre slags ondskab, der kan snige sig ind i arbejdet: den idealistiske, den egoistiske og den tankeløse ondskab (Birkmose 2013). Den idealistiske ondskab er, når personalet er overbevist om at, de gør det rigtige, fx som i tilfældet, hvor 22 grønlandske børn blev sendt til Danmark *I den bedste mening* (Bryld 2010). Den egoistiske ondskab er, når et personale lader personlige forhold komme forud barnets behov, det kan fx være lyst til at se en film i stedet for at gå ud at spille fodbold. Den tankeløse ondskab kan komme til udtryk, når personalet ikke reflekterer over deres egne eller kollegaers handlinger eller ureflekteret følger lederens ordre: "Forråelsen kan komme til udtryk både i dét, vi gør, og i dét, som vi undlader at gøre" (Birkmose 2013: 13).

Der kan være mange grunde til, at personalet, mere eller mindre aktivt, forsømmer deres arbejde. Personalemangel og alt for høj personalegennemstrømning kan være medvirkende til at øge forråelsen på institutionerne. Der mangler pædagoger, arbejdsморalen er lav, medarbejderfraværet er højt – og accepten heraf er alt for stor, som der skrives i en artikel om kriseramte pædagoger i Grønland (Bisgaard & Michelsen 2005).

En anden grund kan være den retning, ledelsen stikker ud for samværet med børnene. Der er rigtig meget kompetent ledelse på institutionerne og mange fremragende forstandere, men jeg interviewede også forstandere, der ikke umiddelbart virkede til at reflektere over deres pædagogiske fremtræden.

Fx blev jeg en dag vist rundt af forstanderen på en institution. Mens vi gik og talte, kom der en pige på 12 år ind ad døren. Forstanderen gik hen til hende og spurgte, om hendes mor var fuld igen i dag; pigen svarede nej. Forstanderen sagde, at moren var meget fuld i går, og pigen nikkede uden et ord. Pigen fortalte så, at hendes mor havde været på kommunen for at ordne deres samværsordning, men de havde sagt, at det skulle aftales med børnehjemmet. Forstanderen sagde, at sådan var det ikke, og spurgte, hvem moren havde talt med på kommunen. Pigen vidste ikke, hvem moren havde talt med. Forstanderen gav derefter pigen besked om at sige til moren, at det ikke var børnehjemmet, men kommunen, der skulle aftale samvær. Pigen nikkede igen uden et ord.

Der var flere forhold i situationen, som jeg undrede mig over, og særligt to elementer sprang i øjnene. For det første virkede pigen noget beklemmt over for mig, og hun virkede ikke, som om hun syntes, det var en rar samtale. Da den foregik i det offentlige rum, kunne både andre børn og voksne komme forbi og høre, hvad der blev sagt, og selv om det måske nok ikke var en hemmelighed, at pigens mor var fuld i går, kunne det jo godt være, at hun ikke havde lyst til at få det revet i næsen i de andre børns nærvær. Det kan beskrives som tankeløs ondskab, at forstanderen helt undlader at reflektere over, hvordan samtalen påvirker pigen.

For det andet skulle pigen agere formidler mellem sin mor og institutionen og dermed overbringe en besked, der ville sætte hendes mor i en såkaldt *catch 22*, en paradoksal situation, hvor alle løsninger tilsyneladende er forkerte. På kommunen er beskeden, at hun skal tale med institutionen, og på institutionen får barnet besked om at sige til moren, at kommunen tager fejl. Denne ageren fra forstanderens side kan måske forklares med, at hun ikke orker at træffe aftaler med kommunen, og dermed bundler handlingen i en egoistisk ondskab.

Et tredje eksempel er en forstander, der fortalte om tre små

piger på otte-ti år fra institutionen, som havde været ude hele natten. De blev ”fundet” næste morgen ved fem-sekstiden, fordi de ”råbte og skreg” foran en medarbejders hus. Jeg spurgte, hvordan de kunne være ude hele natten, og til det sagde forstanderen:

Når vi har været rundt og lede – for det skal vi jo, og det gør vi – så stikker de af. Og jeg har sagt, at det gider jeg næsten ikke bruge tid på. Men vi skal nok tage en runde, og det er dét, og så skal mit personale simpelthen ikke bruge mere tid på det. Fordi jeg har været ude at lede, tro mig, jeg har været rigtig meget ude på gåben og i bil og alt, hvad der kan bimle og bamle, og lige så snart de ser mig, så stikker de af. Og så skal jeg til at løbe rundt som katten efter musen; det kommer simpelthen ikke til at ske, vel. Fordi så er det dem, der kommer til at styre mig; det kommer ikke til at ske (interview med forstander, august 2019).

Ovenstående er eksempel på, at der har sneget sig en idealistisk ondskab ind i det pædagogiske rum. Det kunne også dreje sig om en egoistisk ondskab, hvis det nu var, fordi forstanderen ikke gad hente børnene, men det at lede eller ikke lede efter børnene er her lagt ud som en pædagogisk linje for institutionen. Forstanderen har besluttet, at på denne institution er det forstanderen, der bestemmer, at børnene ikke skal hentes hjem – ikke børnene, der bestemmer, at de vil stikke af. På den måde kommer det til at handle om, hvem der bestemmer, om kontrol, i stedet for hvad der er det rigtige at gøre. Som Løgstrup skriver, kan livsforståelsen stivne til en ideologi, der for den enkelte bliver en absolut størrelse (Løgstrup 2017). Selv om forstanderne er uddannede pædagoger, gives der oftest ingen endegyldige løsninger på de krav, der stilles til menneskelighed, og det pæda-

gogiske personale må nødvendigvis selv kunne skønne mellem rigtigt og forkert.

Som en af de større drenge forklarede så fint, var det ikke ”superfedt” at blive hentet, når han var lille, men han vidste også, at det var et tegn på omsorg, og at der var nogen, der ville ham det godt:

Det var pinligt at blive hentet, når man var ude med vennerne. Når man var ude klokken lort om aftenen, og så der kom en bil: ”Du skal hjem i seng, du burde være hjemme nu”, og mine venner var sådan: ”Seriøst!?” ... Så ved man, at der er nogen, der er bekymret for os, så ved jeg, at der er nogen, der er der for mig. Det ville være nederen, hvis der ikke var nogen, der ringede eller var bekymret for os (Bo, 18 år).

Bo udtrykker her meget præcist, hvad det betyder for ham at føle sig vigtig nok til, at de voksne ”gider” bekymre sig om ham. Han er klar over, at de voksnes omsorg også giver sig udtryk i at sætte grænser og stille krav, og at det netop er omsorg og følelsesmæssig anerkendelse fra personalet på institutionen, når de passer på ham. Et New Zealandsk studie fra 2018 peger på, at børn typisk stikker af fra deres anbringelser af fem primære grunde: relationer eller mangel på samme, at de keder sig, at der er for mange regler, at de frustrerede over informationsniveauet, og at de er nikotinafhængige og derfor stikker af for at ryge (Bowden et al. 2018). Undersøgelsen viser, at den vigtigste grund til at stikke af er manglende kontakt til deres familier samt mangel på gode relationer til personalet og de andre børn på stedet. Det sociale klima på institutionerne og positive relationer er vigtige faktorer for, at børnene vælger at blive på stedet. Derudover er (for mange og strenge) regler, som fx ikke at måtte ryge, en grund til at stikke af. Gode relationer handler også om kommunikation og dialog. Nedenstående observation er fra

en dag, hvor jeg var på en institution fra frokosttid, til børnene skulle i seng, den viser, hvordan medarbejderne nogle gange gør noget andet, end de siger, at de gør, i hvert fald når man ser det udefra:

Jeg bliver mødt i døren af en pædagog, og hun beder de tre børn, der står i gangen og er nysgerrige på, hvem jeg er, gå ind på afdelingen, hvilket de gør. Da jeg kommer ind på afdelingen, får de lov til at hilse på mig ved at give hånd og sige deres navne. En af drengene, han er 12 år, bliver spurgt, om han vil være min guide rundt i hele huset. Der gives strenge instrukser om, hvad han skal vise mig, og i hvilken rækkefølge. Han får også besked på at præsentere mig for de andre afdelinger, hvilket han gør meget samvittighedsfuldt.

Senere på dagen har vi alle sammen været ude at lege, og nogle af børnene spørger den voksne om de måtte skifte fra gummistøvler til gummisko, fordi de er bedre at lege i. Pædagogen giver dem lov, én ad gangen, med en individuel formaning om at sætte støvlerne på plads. Bagefter forklarer hun mig, at hvis de går ind sammen, kan de finde på at stikke af. Jeg spørger, om de så skal ud at lede efter dem, og hun svarer: ”Ja ... hvis vi kan finde dem.”

Da børnene kommer ind igen efter cirka 45 minutter, begynder pædagogen og den af drengene, hun bad om at hjælpe til, at tilberede aftensmaden. Alle ingredienserne til pasta og kødsovs findes frem fra det aflåste spisekammer, og råvarerne kommer i institutionsstørrelser, fx ti kilo frosne grøntsager, 20 kilo pastaskruer etc. Selv sølvpapiret er i en stor rulle, der ser ud til at veje et par kilo. Drengen har lidt svært ved at tumle dunken med ti liter olie, da han skal hælde lidt op i gryden, men det lykkes.

Ovenstående observationer viser noget af den særlige voksenstyring, jeg oplevede på institutionen. Pædagogen fortalte, at hun ”plejer at spørge børnene om, hvem der gerne vil hjælpe til med at lave mad”, men i virkeligheden spurgte hun kun det

ene barn. Så ligesom med rundvisningen oplevede pædagogen selv, at hun gav børnene et valg, men for mig som udefrakommende så det mere ud, som om det var den voksne, der bestemte alt, hvad der skete. Der er en særlig form for magt i det pædagogiske arbejde ud over den magt, der ifølge Løgstrup (2017) altid er mellem mennesker. Den gør sig fx gældende, når medarbejderen selv har en oplevelse at have givet børnene et valg, hvor der reelt ikke var et valg. Her er det medarbejderens evne til at forvalte de asymmetriske magtrelationer (Nielsen 2017), der er i spil.

Et andet interessant forhold ved netop denne observation er, hvordan det pædagogiske fokus på at lære børnene at begå sig i deres senere voksne liv er foreneligt med indkøb til institutionsbrug. Selvfølgelig er der et økonomisk aspekt, men signalværdien til børnene om, hvorvidt de bor i et hjem for børn eller på en døgninstitution, er slående. Desuden er bekendtgørelse om oprettelse og drift af døgninstitutioner ret klar i beskrivelsen af, at barnet skal have en så normal tilværelse som muligt (§ 4, stk. 4), og jeg vil argumentere for, at det ikke er normalt at sætte 20 kilo pastaskruer på bordet i en familie, hvis normalt betyder ”det, der er mest af”.

De andre børn

Ud over personalet er der også de andre børn at forholde sig til på en døgninstitution. Undersøgelser af børns hverdagsliv og trivsel på døgninstitution (Stockholm 2006; Egelund et al. 2009; Ankestyrelsen 2019) peger på, at anbragte børns primære fokus er på de andre børn – på deres ligestillede på institutionen, så at sige. Det er fællesskabet i børnegruppen, solidaritetssfæren, der skaber samhørighed, og de voksne tæller kun i mindre grad med som vigtige relationer.

De 38 børn, jeg har talt med, har dog ikke vist helt samme interesse i de andre børn som i de voksne. Jeg spurgte ens ind til udsagn om de andre børn og de voksne på institutionen med

spørgsmålene: "Hvordan har du det med de andre børn her?", og: "Hvordan har du det med de voksne her?" Børnene valgte overvejende at uddybe, hvordan de havde det med de voksne, og de andre børn blev ofte nævnt som blot værende enten o.k. eller irriterende, som fx: "De andre børn er irriterende og ikke særligt søde." Enkelte fortalte, at de ikke er så meget sammen med de andre børn på grund af aldersforskellen. Her viser undersøgelser af trivsel på døgninstitutioner i Danmark, at det netop er afgørende for børnenes oplevelser af venskaber, at de er anbragt sammen med jævnaldrende (Ankestyrelsen 2019; SFI 2016). Ingen af børnene fortalte om tætte venskaber med andre børn på institutionen, men nogle nævnte, at de havde tætte venner på skolen.

En undersøgelse på britiske døgninstitutioner (Egelund et al. 2009) viser, at vold mellem børnene i en eller anden form er en del af børnenes hverdag. Det understreges, at volden ikke adskiller sig væsentligt fra det, der kendes fra andre steder, hvor børn er samlet. Fx skole, fritidsklubber eller sport. Men når denne "almindelige vold" rykker ind på døgninstitutionerne, bliver den mere koncentreret. Dels på grund af den påtvungne tæthed mellem børnene, der i princippet er mere eller mindre fremmede, dels på grund af de problematikker, børnene hver især bringer med ind på institutionen, og dels på grund af den generelle store udskiftning i gruppen. Der var ingen af børnene, der talte om decideret vold i børnegruppen, men der var enkelte, der fortalte om alvorligt uvenskab.

De fysiske rammer

En døgninstitution er per definition en krydsning mellem en arbejdsplads for de voksne og et hjem for børnene. Og de fysiske rum præger de liv, der skal leves på institutionen, fordi den materielle verden, der omgiver os, er en aktiv del af det levede liv (Hastrup 2010a). Ofte er det dog ikke de fysiske rammer i sig selv, der betyder noget særligt i børnenes fortællinger, men de

menneskelige relationer, som personalet i huset formår at danne med børnene. På samme måde som i et almindeligt hjem – kan man næsten fristes til at sige – hvor vi jo som regel ikke først fortæller, *hvad* der er i hjemmet, men *hvem* der er det. Ahmed understreger, at der på forhånd er differentierede følelser i et rum:

We may walk into a room and 'feel the atmosphere', but what we may feel depends on the angle of our arrival. Or we might say that the atmosphere is already angled; it is always felt from a specific point. The pedagogic encounter is full of angels (Ahmed 2010).

De følelser, barnet kommer ind i rummet med, og den stemning, der er i rummet i forvejen, kan "kryds-bestøve" hinanden. Et barn, der oplever stemningen på en bestemt måde, fx som dårlig, kan blive anspændt og dermed påvirke rummet tilbage og dermed også påvirke det fremadrettet. Men følelser er ikke statiske, og derfor kan et barn, der i udgangspunktet er glad, komme ind i et rum og enten bibeholde sit humør, blive i bedre humør eller blive i dårligere humør. Følelser "smitter" (Elvén 2015), og den stemning, der er i det rum, som barnet træder ind i, influerer på barnets oplevelse af, hvordan det er at bo på institutionen.

Døgninstitutionernes fysiske rammer er også noget, som tilsynsenheden¹⁹ har fokus på i dens tilsynsrapporter. I de fleste tilsynsskemaer er der således et afsnit, der hedder "Afspejler de fysiske rammer, at institutionen er beboernes hjem?". I en tilsynsrapport fra 2018 beskrives de fysiske rammer på en af institutionerne således:

Institutionen er indrettet hjemligt og hyggeligt. Det føles og ser ud som et hjem – en større familievilla. Værelserne er hyggeligt indrettet af beboerne med

billeder af familie og venner og egne ting, der betyder noget for beboerne.

Da jeg talte med børnene fra samme institution, svarede en af drengene, at han ikke syntes, der var særligt hjemligt: ”Hvis det skal være hjemligt, skal familien være der; så er det lige meget, hvordan huset ser ud.” Dette peger tilbage til analyseafsnittet om *familie og følelser*, der viser, hvor meget familien eller fraværet af den betyder for børnenes hverdag. En anden dreng fra samme sted sagde, at han godt kunne tænke sig, at børnehjemmet var mere hjemligt, fx ville han gerne kunne tage sine venner med hjem: ”Der må ikke komme nogen på besøg her, og jeg må heller ikke selv besøge nogen.”

Det peger i retning af, at det ikke kun er hyggelige rammer og billeder på væggene, der udgør den hjemlige følelse for de børn, der bor på institutionen. Det er i høj grad også de medarbejdere og de regler, som børnene skal leve under, der afgør, om de føler sig hjemme. Alle institutioner har et regelsæt kaldet ”husregler”, jf. § 6 i Selvstyrets bekendtgørelse om *Oprettelse og drift af døgninstitutioner for børn*. Husreglerne angiver som regel sengetider, spisetider, og hvilke pligter barnet har, fx at rede seng før morgenmad m.m. – samt om, og hvordan, det er tilladt at have gæster på besøg. Børnene er som regel ikke inddraget i at beslutte husreglerne, og der er stor forskel på, hvor mange regler der er på de forskellige institutioner, men det forventes, at barnet indretter sig efter reglerne i sit nye ”hjem”, uanset om det kommer hjemmefra, fra plejefamilie eller fra en anden institution, og uanset hvor mange flytninger det udsættes for.

Der er også børn, som finder deres institution meget hjemlig og betragter den som deres barndomshjem – en af drengene udtrykte det således: ”Man føler sig bare hjemme til sidst, når man er blevet vant til at bo her.” Det er som regel de ældre børn, der fortæller, at de er glade for deres institution, og det er især de børn, der selv kan sætte ord på, hvorfor de ikke kan bo hjem-

me. Den ro og afklaring, det giver dem at vide, hvorfor det ikke er muligt at bo hjemme, betyder, at de får mere ro til at falde til på institutionen og acceptere, at de skal bo der (Bessell 2011; Bijleveld 2015; Jensen 2014).

Dette afsnit har vist, at både personale, de andre børn og institutionernes rammer betyder noget for børnenes oplevelser af anbringelserne. Men det er særligt personalets egnetted i forhold til pædagogisk arbejde, der er afgørende for børnenes oplevelser af at være anbragt og for deres mulighed for gode resiliensprocesser. Næste afsnit viser, hvad børnene selv tænker om deres fremtid, og hvordan de forestiller sig, at deres voksenliv skal være.

Forestillinger om fremtiden

Når børn taler om deres fremtid, er der stor forskel på, hvad de tænker, når de er 12 år, og når de er 18 år, og det kan være vanskeligt at svare på spørgsmål om fremtiden, når man ikke engang er helt sikker på hverken fortid eller nutid. Derfor er det meget naturligt, at nogle af de børn, der ikke ved, hvor mange steder de har boet, eller hvor deres søskende og/eller forældre bor nu, ikke har gjort sig mange tanker om deres egen fremtid. Dette afsnit er derfor mest udtryk for de ønsker og drømme, som mange af dem heldigvis stadig har.

For en del af de børn, jeg har talt med, handler fremtiden også om den nuværende skolesituation eller mangel på samme.

I forhold til ønske om uddannelse havde 16 af børnene en nogenlunde klar forestilling om, hvad de gerne ville, men der var ikke så stor spredning på deres ønsker, og de fleste vidste ikke helt, hvordan de skulle komme ind på deres ønskeuddannelse.

Ng's Oke/om 2020

Flere undersøgelser peger på, at anbragte børn generelt har dårligere uddannelse, og det er forskningsmæssigt veldokumenteret, at anbragte børn har uforholdsmæssigt mange og store skoleproblemer (Tessier et al. 2017; MIO, 2016; Egelund & Hestbæk 2003; Egelund et al. 2009; Andersen et al. 2008). Det er ligeledes veldokumenteret, at anbringelsesstederne heller ikke altid er opmærksomme på, at indlæring er en strategisk vigtig faktor for børnenes udvikling og fremtidschancer (Egelund & Hestbæk 2003).

I Grønland er det kun én af syv elever, der fortsætter direkte på en ungdomsuddannelse, og i 2022 var der 1.464 unge i alderen 18-25 år uden afsluttet uddannelse, der hverken var i uddannelse eller beskæftigelse (Grønlands Statistik). Der er endnu ikke foretaget grønlandske undersøgelser om andelen af anbragte unge, der gennemfører en uddannelse. Men en nyere undersøgelse, der er foretaget ved at spørge medarbejderne på institutionerne, viser, at 21 pct. af de 12-17-årige ikke er i gang med uddannelse eller beskæftigelse (Dahl et al. 2020). Undersøgelsen viser desuden, at skolefraværet er højt, særligt på de selvstyreejede institutioner.

Rapporten *Initiativ om understøttelse af det grønlandske selvstyre på området for udsatte børn og unge i Grønland* fra 2017 finder ligeledes, at mens der på nogle døgninstitutioner er god praksis for, at alle børn går i skole, uddannelse eller er i anden form for beskæftigelse, er der på andre institutioner en holdning til, at børnene ikke kan gå i skole på grund af deres problematikker. Der er dog et politisk fokus på, at det at være selvforsørgende er en vigtig del af "det gode" voksenliv, og at muligheden for at finde beskæftigelse i dag hænger nøje sammen med uddannelse. I Skatte og Velfærdskommissionens baggrundsrapport fra 2011 beskrives det således:

Skolen er det vigtigste springbræt videre i livet for alle børn, og trivsel og faglighed i skolen er tæt forbundet.

Derfor er det afgørende at støtte udsatte børn og unge i deres skolegang. Bedre trivsel i skolerne for udsatte børn vil skabe et større fagligt udbytte, så flere kan klare sig videre i en senere uddannelse.

Der er forskellige grunde til, at ikke alle børnene går i skole. Som beskrevet ovenover, er der nogle institutioner, der ikke prioriterer skolegangen, og andre gange er børnene selv meget svære at motivere. I få tilfælde fortalte børn, der går i skole, om at de bliver mobbet med at bo på børnehjem, mens flere af dem, der er gået ud af skolen, fortæller om gode oplevelser med deres skolegang.

En af pigerne fortæller, at hun ikke har gået i skole i de to år, hun har boet på institutionen. Hun ved ikke helt hvorfor, for hun ville ellers gerne gå i skole, men ræsonnerer selv: "Jeg har gået i specialklasse i [anden by]; det er nok derfor, de ikke vil ha' mig." Andre, særligt de mindre børn, fortæller, at de er glade for at gå i skole: "I skolen har jeg fået fem A'er, og min morfar blev så glad. Han har været storfanger og har haft sit eget firma. Jeg vil også være en stor et eller andet ... god til det, jeg gør."

I forhold til fremtidigt arbejde er ønskerne mere varierede og spænder fra dyrlæge over kok til brandmand eller fåreholder, men på samme måde som med uddannelsesønskerne ved børnene som regel ikke helt, hvad der kræves af dem for at få det arbejde, de ønsker sig, og de fortæller sjældent om at være oprigtigt inddraget i beslutningerne om deres skolegang. På de fleste institutioner er der en praksis for at holde børnene hjemme fra skole de første uger til måneder, for at "barnet kan falde til", og flere af de børn, jeg talte med, vidste ikke helt, hvorfor de ikke gik i skole.

Efterværn

Generelt vidste børnene under 18 år ikke rigtigt noget om efterværn, og hvilke muligheder det giver dem. Flere mente slet ikke,

at de havde hørt om det før, og dem, der enten allerede havde det eller havde hørt om det, følte sig ikke rigtigt inddraget i beslutningen om, hvorvidt de skulle have det.

For de større børn fyldte det meget, at de snart skulle ud at bo for sig selv, og ikke alle følte sig klar til det: ”Jeg er meget bange for at skulle flytte herfra. Jeg ved ikke en skid om alt det der voksenting, kommunen og så noget.”

Det er forskningsmæssigt veldokumenteret (Egelund & Hestbæk 2003), at anbragte børn har en række sociale behov, som de ikke kan forventes at løse alene, når de bliver 18 år. Det drejer sig blandt andet om uddannelse, bolig, økonomi, m.m. og om hjælp til at skabe et sundt netværk og opøve praktiske færdigheder i at mestre livet. De unge har brug for bredspektret støtte i overgangen mellem anbringelse og selvstændigt voksenliv (Egelund & Hestbæk 2003). Seks af ud de 38, jeg talte med, var i efterværn, og det var forskelligt, hvad de fik ud af det:

Sina på 20 år måtte flytte fra den institution, hun havde boet på, siden hun var 13-14 år, for at komme i efterværn, da hun blev 18 år; hun ville hellere været blevet på den gamle institution, men de tilbød ikke efterværn. I Sinas tilfælde betyder efterværn, at hun bor på en institution med voksenopsyn, men hun laver ikke noget i dagtimerne, og der er ingen særlig oplæring til voksenlivet. De sidste ti måneder har hun ventet på svar på, om hun kan komme på Majoriaq.

Sara på 20 år har boet på institutionen i to år, og hun kom fra den plejefamilie, hvor hun har boet det meste af sit liv. Sara ved ikke, hvor længe hun kan være i efterværn endnu, men hun vil gerne blive noget længere, for hun føler sig ikke parat til at bo for sig selv. Men hun føler, at kommunen er ved at presse hende ud af institutionen, selv om hun har sagt til dem, at hun ikke er klar.

Hans på 18 år har boet på den samme institution, siden han var 14 år, og er glad for at kunne blive boende. Han fortæller, at han har skrevet under på at være i efterværn, til han bliver 23 år,

og han vil gerne have en uddannelse, mens han bor på institutionen, så der er nogen ”bagved”, der kan støtte ham.

Helga på 20 år har boet på institutionen i syv år og ved, at hun kan blive her, til hun bliver 23 år, og nu har hun også fået sit eget værelse. Helga arbejder fuld tid.

Heino på 20 år har boet på institutionen i ti år. Han mener, at han kan være i efterværn hele sit liv. Heino arbejder fuld tid, og han føler, at børnehjemmet har forberedt ham til at være voksen, og nu skal han til at vænne sig til at bo for sig selv.

Jakobine på 19 år har boet på institutionen i næsten to år. Hun føler ikke, at børnehjemmet forbereder hende til at blive voksen; hun bor på et værelse i husets kælder og har ikke så meget med resten af huset at gøre. Jakobine har bedt personalet om hjælp til at købe ind, så hun kan blive klar til voksenlivet, men de hjælper hende ikke, og hun føler ikke, hun har kontakt med dem.

Fælles for de seks i efterværn er, at de ikke kan fortælle, om der er lagt en plan for, hvad de skal lære eller opnå, mens de er i efterværn, og de har ikke været inddraget i beslutningerne om efterværnet. Med undtagelse af Hans, der ved, at han gerne vil bruge tiden på at tage en uddannelse, er der ingen af dem, der rigtig har nogen fremtidsplaner, og efterværnet virker her mest af alt som en (planløs) fortsættelse af anbringelsen.

At stifte egen familie

Et andet fremtidsscenario, jeg talte med børnene om, er ønsket om at stifte familie selv og måske få børn. Næsten alle udtrykte ønske om at få egen familie og børn på et tidspunkt, men der var generel enighed om, at de ville vente med at få børn, til de havde egen bolig og fast job. At være klar til at få børn indebærer for de fleste af børnene at have råd til mad og tøj samt at have et hjem og ikke være misbruger af nogen art. Andre lagde mere vægt på at give deres egne børn en anden opvækst, end de selv havde fået: ”Jeg vil ikke gøre det samme som min mor; jeg vil gerne gøre det

ordentligt.” Med to undtagelser var alle enige om, at deres egne børn ikke måtte komme til at bo på børnehjem. Men der var alligevel mange, der var ret pragmatiske omkring, at børn bliver anbragt, hvis forældrene ikke kan tage sig af dem:

Ja ... Sådan ... måske. Hvis jeg bliver en, der drikker eller misbruger hash, så vil jeg kunne forstå, hvis de flytter på børnehjem (Bertheline, 18 år).

Børnehjem er ikke et dårligt sted (...) men jeg kunne aldrig ønske, at mit barn flytter på børnehjem, for så betyder det, at jeg ikke selv har kunnet passe det. Selvfølgelig, hvis det går helt galt, så ønsker jeg alt det bedste, men ... jeg vil gerne selv passe dem (Hulda, 17 år).

Jeg vil ikke ønske, at det sker, men hvis det er nødvendigt, så ... men jeg vil ikke have, at det sker (Bo, 18 år).

Der åbnes altså for den mulighed, at deres egne børn kan komme på børnehjem, hvis de ikke selv magter opgaven som forældre, og det er ret interessant. Som tidligere beskrevet bliver der anbragt uforholdsmæssigt mange børn i Grønland, og det er nærliggende at spørge hvorfor. Det mere eller mindre standardiserede svar er massivt omsorgssvigt og overgreb, samt alkohol- og/eller hashmisbrug hos forældrene, men mens alkoholforbruget er faldet med 50 pct. de seneste 30 år (Grønlands Statistik), er anbringelsestallet ikke faldet. Når så mange børn bliver anbragt, betyder det, at de fleste familier på en eller anden måde kender til anbringelsessystemet, og forstanderne fortæller, at nogle af de børn, der anbringes i dag, er anden- og tredjegerationsanbragte.

Måske er der ligefrem kommet en normalisering af anbringelserne, så det ikke længere er en skamfuld sidste udvej, men en reel mulighed, samfundet stiller til rådighed? En undersøgelse-

se fra 2016 peger således på, at for mennesker, der selv har været anbragt som børn, kan anbringelse af deres egne børn virke som en legitim og nærliggende løsning (Mertz & Andersen 2016).

En anden forklaring er, at det kan være svært at give sine egne børn en adækvat omsorg, hvis man ikke selv har oplevet den som barn (Kovan et al. 2009: 1206; Kvello 2016). Forskning viser, at børn, der har været udsat for fysisk mishandling, har to til tre gange så høj risiko for selv at mishandle deres børn fysisk (Milner et al. 2010; Craig & Sprang 2007). Alvorligheden af det, man har været ude for i barndommen, ser ud til at have en betydning for overførelsen mellem generationer, forstået på den måde, at jo mere traumatiseret man er, des større risiko er der for at mishandle sine egne børn (Milner et al. 2010). Såvel den omsorg som det miljø, man selv er opvokset i, nedarves eller overføres til næste generation, og studier viser, at overførslen er omtrent den samme, hvad enten det er god eller dårlig omsorg, der overføres (Kvello 2016). Dette kan betyde, at det bliver meget svært for de børn, der er anbragt på grund af omsorgssvigt, at give deres egne børn en barndom fri for svigt i hjemmet.

To af pigerne fortalte om tidligere aborter, og en af pigerne vidste ikke helt, om hun var gravid, da vi talte sammen. En anden pige havde fået et barn tidligere, og flere af forstanderne fortalte, at de havde haft oplevelser med piger, der blev gravide, mens de boede på institutionerne.

Der er ikke data tilgængelig i Grønland, men i Danmark får anbragte piger og unge kvinder oftere fortaget aborter end deres jævnaldrende, der ikke har været anbragte. En undersøgelse fra 2017 om forholdene i Danmark viser, at ud af 598 tidligere anbragte kvinder på 18 år har 18 fået mindst én abort. Ud af 2.063 kvinder, der ikke havde været anbragt, gjaldt det samme for fire kvinder (Olsen & Lausten 2017). Selv om forholdene mellem de to lande ikke er fuldt sammenlignelige, er der grund til at tro, at det samme mønster gør sig gældende i Grønland. Ifølge Landslægeembedet blev der i 2023 udført 1.034 aborter fordelt

på 988 kvinder. De fleste aborter blev foretaget i aldersgruppen 20-24 år, men også blandt de 15-19-årige blev der udført relativt mange aborter, og fire piger under 15 år fik ligeledes udført en abort (Landslægeembedet 2023). I Egelund & Hestbæks forskningsoversigt fra 2003 vises der en række undersøgelser, som peger på, at tidligere anbragte ofte stifter familie i en yngre alder end andre unge. Et andet ældre dansk studie viser ligeledes, at anbragte piger og unge kvinder hyppigere bliver mødre i en yngre alder, end andre unge kvinder (Christoffersen 1993 i Egelund & Hestbæk 2003).

I 2020 var gennemsnitsalderen for førstegangsfødende 24,8 år i Grønland og 29,6 år i Danmark (Landslægeembedet 2021), men der er ikke opgørelser, som viser, om der er forskel på, hvornår kvinder, der har været anbragt i Grønland, får deres første barn i forhold til kvinder, der ikke har været anbragt.

Uddannelse, job og parathed til egen familie er en vigtig del af det at blive voksen. Ovenstående afsnit har vist, at børnene har tanker og ønsker om deres fremtid, men at de mangler en del viden om voksenlivet. For pigernes vedkommende er der en ekstra dimension i forhold til at risikere at blive gravid og dermed blive ”et barn med barn”.

Næste afsnit er en kort opsamling af de vigtigste pointer fra den tematiserede analyse, og dernæst fortsætter analysen af fem samtaler med voksne, der var anbragte som børn.

Opsamling

Jeg har trukket nogle af pointerne i ovenstående analyse skarpt op – ikke for at støde, men for at fremme forståelsen for de enorme byrder, børnene tvinges til at bære. Analysen af børnenes udsagn og oplevelser viser, at der endnu er lang vej til at sikre anbragte børn en retfærdig behandling. Retfærdig forstået på den måde at børnene sikres deres grundlæggende rettigheder. I gældende lovgivning og i FN's børnekonvention slås det fast, at

barnets tarv skal komme i første række. Men den måde, anbringelserne foregår på i dag, er ikke altid til barnets bedste.

Analysen afslører tre centrale temaer i børnenes fortællinger: For det første udtrykker børnene en betydelig usikkerhed omkring årsagerne til og varigheden af deres anbringelse. For det andet efterspørger børnene mere nærværende og engagerede voksne i deres hverdag. Endelig understreger børnene betydningen af familieband og udtrykker et stort savn efter deres biologiske familier. Døgnanbringelser udgør en betydelig indgriben i børns liv og har langvarige konsekvenser. Undersøgelsen understreger derfor behovet for en mere børnecentreret tilgang til anbringelser, hvor børnene i højere grad inddrages i beslutningsprocesserne og støttes i at opretholde relationer til deres familier.

For de fleste af børnene fylder den manglende inddragelse og viden om, hvad der skal ske med dem, meget i deres dagligdag. Uvisheden bliver et vilkår for de anbragte børn, som de må lære at leve med, så godt de kan. Børnene bliver langt fra tilstrækkeligt inddraget i deres egne anbringelser, hverken i forhold til gældende lovgivning, til FN's børnekonvention, eller til den forskning, der viser, at inddragelse er vigtig i sig selv, for at børnene får de bedste chancer for et godt voksenliv – dels for at højne barnets selvtillid og følelse af kontrol, og dels for at mindske de problematikker, som tidligere anbragte voksne kæmper med, fx ringere uddannelsesniveau, psykiske problemer og overdødelighed.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har truffet afgørelse om, at børn ikke må anbringes så langt væk fra deres forældre, at samvær i praksis er umuligt. Alligevel bliver mange børn anbragt i byer, der ligger så langt væk fra forældrene, at de kun kan ses et par gange om året. Anbringelser betyder ikke kun adskillelse fra forældrene, men også fra søskende og andre familiemedlemmer. Savnet til familien kan hæmme børnenes lyst og evne til at falde godt til på institutionen. For de børn, der ikke fø-

ler sig hjemme og ikke rigtigt falder til, kan det være svært at bo et sted, hvor man ikke må få besøg af venner, og hvor man måske mest af alt selv føler sig på besøg. Det viser sig også i det faktum, at de allerfleste anbragte børn ikke ønsker, at deres egne børn skal ende på børnehjem – fordi deres egne børn ikke skal udsættes for det savn og de svigt, de selv har været igennem.

Personalet, herunder forstanderne, er både på godt og ondt afgørende for børnenes oplevelse af anbringelserne, mens de er på institutionerne. De gode medarbejdere opbygger børnenes resiliens og forbereder dem på voksenlivet. De mindre gode medarbejdere overskrider professionelle grænser, mangler pædagogiske evner og empati. Ud over personalet på institutionen betyder de andre børn og institutionens fysiske rammer noget for den enkeltes individuelle oplevelse.

Børnene har generelt ringe viden om efterværn og mulighed for at få det. Der er mange ønsker til fremtidige job og arbejde, men en generel ringe viden om, hvordan disse drømme skal realiseres. Ligesom med viden om uddannelsesmuligheder er der her god grund til at informere børnene mere om deres rettigheder og muligheder vedrørende deres overgang til voksenlivet.

4. Voksne, der var anbragte som børn

For at supplere børnenes fortællinger om, hvordan de har det lige nu og her, har jeg talt med fem tidligere anbragte, som nu er voksne, og som fortæller om, hvordan de husker deres anbringelser. Dette retrospektive indlæg viser, at familien og tabet af tilhørsforhold til familien fylder mindst lige så meget for de fem tidligere anbragte som for de 38 nuværende anbragte børn.

De voksne, jeg talte med, var mellem 18 og 40 år, og ingen af dem var i efterværn på det tidspunkt, vi talte sammen. Ligesom med børnene er alle personer og steder i de fem cases anonymiseret og ændret, så deres oplevelser med institutioner eller familiemedlemmer ikke utilsigtet kommer til at udstille disse på en sårende måde.

Samtalerne var med:

Irma Margit, 19 år – cirka 10 anbringelsessteder.

Lars, 40 år – cirka 11 anbringelsessteder

Flemming, 39 år – cirka 15 anbringelsessteder

Dante, 18 år – cirka 7 anbringelsessteder

Olivia, 34 år – cirka 12 anbringelsessteder

Irma Margit, 19 år

Irma Margit bliver snart 20 år, og hun er gravid i sjette måned. Hun er født i en af de større byer og kom på et børnehjem i en anden by, da hun var 13 år. Før det havde hun været på børnehjem og hos flere forskellige plejefamilier i den by, hun kom fra. Hun har ikke selv helt tal på hvor mange, men mener, at det er over seks. Hun var ganske lille, da hun blev anbragt første gang, omkring to år, fortæller hun. Irma Margit har seks mindre søskende, der alle er anbragt.

I sine anbringelser savnede Irma Margit sine forældre, men samtidig var det rart at bo et sted, hvor der ikke blev drukket, og hvor der var nok at spise. Hun kunne godt lide at være på det sidste børnehjem, som også var der, hvor hun var længst, men hun kunne ikke lide at være nogen af de andre steder. Det er især fællesskabet og de voksne, som Irma Margit husker tilbage på med glæde. Der var altid nogen at tale med, og nogen, der kunne fortælle, hvad der skulle ske. Medarbejderne var elskværdige, og hun savner stedet den dag i dag. Irma Margit har stadig kontakt til en af medarbejderne og en lille smule kontakt med nogle af de andre unge derfra, men ikke så meget. For Irma Margit har det helt klart været bedre at komme på børnehjem end i plejefamilie, og i dag er der ingen kontakt til de tidligere plejefamilier, selv om de bor i samme by, for: "Jeg kan ikke lide dem."

Irma Margit har i dag ingen kontakt til sin far, men efter at hun kom tilbage til byen, flyttede hun ind til sin mor. De snakker dog ikke så meget sammen, for Irma Margit har meget svært ved at tilgive hende. Moren drikker stadig, og Irma Margit har en meget stor vrede mod hende og den alkohol, som hun har været omgivet med hele sit liv. Der er meget larm og uro i morens hjem, og Irma Margit ønsker sig inderligt at få sit eget sted, hvor hun kan være gravid i fred. Hun har søgt om at få en af byens mor-barn-lejligheder sammen med kæresten, men kommunen har endnu ikke givet hende et klart svar, synes hun. Irma Margit

er også parat til at flytte til en anden by, bare der er en lejlighed til hende og hendes lille familie.

Irma Margit er ikke helt klar over reglerne omkring efterværn og ved ikke, hvad hun har ret til. Hun fortæller, at hendes sagsbehandler standsede hjælpen til hende, da hun blev 19 år. Hun var ellers blevet lovet, at de først ville slippe hende, når hun havde fået sin egen bolig, men Irma Margit siger, at ”de slap hende”, da hun blev 18 år, og sendte hende tilbage til den by, hun kom fra. Lige nu laver hun ikke noget, men i næste uge skal hun begynde på *Piarsersarvik*, som er en forberedelse til at komme på Majoriaq, så hun kan færdiggøre sin 10. klasse-eksamen.

Irma Margit ønsker ikke, at hendes barn skal opleve det, hun selv har oplevet. Det har været så frygteligt at vokse op med alkohol og at mangle sine forældre. Irma Margit vil selv beholde sit barn; han skal ikke anbringes. Og jordemoderen har også sagt, at hun ikke skal være bange for, at ”de” tager hendes barn, fordi hun hverken drikker eller ryger hash. Irma Margit forklarer, at hun vil være en god forælder og sørge ordentligt for sine børn; hun vil købe tøj og mad, og hendes barn kommer ikke til at se alkohol i hjemmet. Hun vil tale med det og sørge for, at det ikke kommer til at opsøge farlige ting.

Det er vanskeligt at sige, hvad der ville være sket, hvis hun ikke var blevet anbragt, men de gange, hun var hjemme, gik det ikke godt. Som barn opsøgte hun alkohol og dårligt selskab, og hun kan ikke forestille sig, at det ville have hjulpet med mere støtte i hjemmet. Moren har været på afvænning flere gange, men falder altid i igen. Irma Margits mormor drak også, og der var meget vold i hjemmet – også over for børnebørnene, dengang hun levede. I dag er der stadig vold i hjemmet over for de børn, der kommer hjem på besøg, hvis der bliver drukket. Når det sker, forlader Irma Margit og kæresten hjemmet og prøver at finde et andet sted at være, indtil de kan komme tilbage igen.

Irma Margit er meget glad for, at hun blev anbragt uden for hjemmet, da hun var barn, og hun mener, at det har hjulpet hen-

de til at klare sit voksenliv: ”Jeg voksede af det og blev opdraget. Men kun på det sidste børnehjem, ikke de andre steder, måske også fordi jeg var meget uartig dengang. Også fordi det var en anden by; det var godt at komme væk fra familien, men mest fordi der var rigtige gode medarbejdere der.” Irma Margit fortæller, at hun følte, at medarbejderne respekterede hende, at de lyttede til hende, og at de gerne ville hjælpe hende: ”Jeg var jo i puberteten og var tit meget gal på dem. De ville mig det godt, men det kunne jeg ikke se dengang. Men det kan jeg se nu, og se, hvor meget godt de har gjort.”

Irma Margit understreger, at det er vigtigt, at børnene får at vide, hvorfor de bliver anbragt, og at det ikke er deres skyld, men kun fordi forældrene ikke kan tage sig af dem. Irma Margit fik selv ikke noget af vide, så vidt hun husker, men hun synes, at det er meget vigtigt, at anbragte børn får det af vide.

De 11 steder, Irma Margit selv mener, hun boede, inden hun blev 18 år:

Børnehjem 1 → Børnehjem, anden afdeling → Plejefamilie 1 → Plejefamilie 2 → Plejefamilie 3 → Plejefamilie 4 → Plejefamilie 5 → Plejefamilie 6 → Børnehjem 2 → Efterværn → Morens hjem.

Lars, 40 år

Lars' mor var 17 år, da han blev født. Han har fået at vide, at det var meningen, at han skulle have været en abort, men mormoren tilbød at passe ham i stedet. Dengang drak hele familien, også mor og mormor.

Lars blev anbragt første gang, da han var omkring fem år. Han boede på det tidspunkt hos sin moster og havde før det boet hos en anden moster i Danmark i cirka et års tid: ”Jeg blev sendt tilbage fra Danmark, fordi mormor savnede mig, ellers havde jeg nok kunnet blive boende der.” Han ved ikke rigtig, hvorfor han

Naja Abelsen: Tidligere anbragt

boede hos de forskellige mostre, men han mener, at det var, fordi moren ikke rigtig kunne tage vare på ham: ”Jeg fandt ikke ud af, hvorfor jeg ikke kunne bo der mere. Det var bare noget, der lige pludselig skete – min moster og dem, de havde fået besked på, at jeg skulle flyttes til børnehjemmet.” Lars fortæller, at han ”tog det bare, som det kom. Selv om det selvfølgelig var kedeligt at skulle flytte væk fra familien”.

Der var mange forskellige oplevelser ved at bo på børnehjemmet. Hvordan dagen var, kom meget an på, hvem der var på arbejde, nogle blandt personalet var rigtige søde, de skabte god kontakt, talte med børnene og var der for dem, mens andre var ”meget stride og straffede os meget”. Lars oplevede, at der var en del tumult, og at de blev straffet og skældt ud. Det var ”hårdt” skæld-ud, fortæller Lars: ”De var hårde mod os.”

”Da jeg skulle flytte i plejefamilie, fik jeg først lov til at lære dem at kende ved at besøge dem en gang imellem. Jeg ville gerne selv flytte hjem til dem, og jeg boede der i cirka to år. Plejefaren

røg hash, også mens vi så på det (...). Det var en god tid, mens jeg boede der.” Men så en dag fik Lars besked på, at han skulle på kommunen sammen med en af sine mostre, for der skulle tages stilling til, hvor han ville bo fremover:

Jeg blev påbudt at sige, at jeg gerne ville hjem. Det var min moster, der sagde, at jeg skulle sige det. Det var imod min vilje. Jeg ville helst være blevet hos plejefamilien. Men jeg makkede bare ret, det gør man jo. Jeg var omkring ti år. Jeg kunne ikke tale alene med sagsbehandleren, for min moster var lige ved siden af hele tiden.

Lars var ikke glad for at skulle flytte: ”Jeg ville gerne blive hos plejefamilien.” Lars flyttede derefter tilbage til hjembyen og boede hos mormor og mor. Han fortæller, at de to ofte skændes:

Dengang havde jeg også en lillebror på tre år, og på et tidspunkt stak min mor af med ham, fordi hun var bange for at kommunen ville tage ham. Mor havde lavet en aftale med min lillesøsters plejeforældre om, at jeg kunne være der i de to uger, hun var væk, og så komme hjem igen, når hun kom tilbage. Det var en aftale, men den aften min mor kom tilbage, ringede plejeforældrene efter socialvagten. Jeg låste mig inde på værelset, men de truede med, at politiet ville komme, så jeg stak af til min mors veninde og overnattede. Det resulterede så bare i, at jeg blev tvangsflyttet til børnehjemmet.

Lars fik besked på at møde alene op på børnehjemmet. ”De sagde, at jeg skulle komme alene klokken 21.00 om aftenen, og ellers ville jeg blive tvangsflyttet til en anden by. Det var ikke sjovt

at skulle møde op alene på børnehjemmet på den måde; jeg var omkring 12-13 år dengang.”

Der er både gode og dårlige minder fra dengang. Der var gode dage, men Lars husker det også som en slags frihedsberøvelse, fx når han fik stuearrest for noget, han ikke havde gjort. De gode dage var, når de var ude i naturen og fiske: ”Det bedste, jeg lærte ved at bo på børnehjemmet, var at jeg lærte at lave mad. Jeg lavede mad, da jeg blev nødt til at passe min mormor, da hun blev syg og gammel. I dag laver jeg god mad.”

Efter godt et års tid på børnehjemmet fik moren sin egen lejlighed, og så flyttede Lars derhjem, indtil han skulle på efterskole. Efter efterskolen flyttede han tilbage til mormoren, indtil han fik en lejlighed af kommunen.

Jeg ved ikke, hvad der var sket, hvis jeg ikke var blevet anbragt som barn; det er svært at sige. Som voksen har jeg været selvmordstruet og har flyttet noget rundt. I perioder har jeg kun kunnet spise og trække vejret, og så kan man ikke passe et arbejde. Jeg tænkte meget på at slå mig selv ihjel, men jeg havde lovet mig selv ikke at gøre det. De sidste seks år har mit liv stået lidt standby.

Lars vil gerne sige til børn, der bliver anbragt i dag, at de skal huske at tro på sig selv, og at det aldrig er ens egen skyld, hvis andre gør en fortræd.

De 11 steder, Lars selv mener, han boede, inden han blev 18 år:

Mor → Moster i Danmark → Moster i Nuuk → Børnehjem 1 → Plejefamilie → Mormor/mor → Børnehjem 2 → Mor → Efterskole → Mormor → Egen lejlighed.

Flemming, 39 år

Flemming flyttede frem og tilbage mellem Danmark og Grønland i sin barndom, for den ene forælder var grønlandsk, mens den anden var dansk, og de blev skilt, da han var tre år. Han fortæller, at da han var 24 år gammel, havde han flyttet 62 gange imellem familie og anbringelser. Han fortæller om sin far, at "hun [bedstemoren] tæskede empatien ud af ham", og at det derfor var svært at bo hjemme. Som knap 13-årig blev Flemming smidt ud hjemmefra; på det tidspunkt boede familien i Danmark, og han kom på børnehjem dernede:

Sådan nogle steder får man jo udleveret sæbe, der kan vaskes både hår, ansigt, krop og gulv i. Og så får man udleveret en tandbørste fra en kurv med 500 tandbørster i, og ham, der udleverede den, spurgte ikke engang om, hvilken farve jeg ville have. Den der helt umiddelbare fornemmelse af institution over det hele, og at de mennesker, du er sammen med, er robotter.

Flemming fortæller, at han fik et værelse med linoleumsgulv og et skab med gamle klistermærker, der var revet halvt af. Sengen var ikke redt; det skulle man gøre selv, for institutionen syntes, at det var meget vigtigt, at børnene lærte det fra starten. Det var ikke et rart sted at komme hen, og han følte sig helt alene; der var ikke en eneste voksen, der spurgte ham, hvordan han havde det, ud over en vikar. Vikaren havde mest nattevagter, så om natten, når hun skulle vaske tøj, sad Flemming på tørretumblerne og talte med hende:

Den der manglende menneskelighed ... Værelset bar præg af slid, madrassen var tisseplettet, man kunne bare se, at der havde været en masse børn igennem. Jeg følte mig som en sag og var helt lost, uden tilknytning til mit hjemland, kultur, sprog og familie. Og

enten var pædagogerne super soft og kravlede helt ind i en, eller også var de enormt stringente og disciplinær-agtige mennesker, men fælles for dem alle sammen var, at det var et arbejde.

Flemming var anbragt i to år og blev hjemgivet fire gange i løbet af anbringelsen. Da han blev 15 år, kom han i en plejefamilie. På det tidspunkt følte han sig forvirret, både af at være halvt dansk og halvt grønlandsk og af at flytte rundt: ”Enten så tilpasser du dig, eller også så dør du simpelthen på det, og jeg tror, at mange fysisk dør på det,” fortæller Flemming og fortsætter:

Jeg mistede mit grønlandske sprog ved anbringelsen. Til gengæld fik jeg al den psykologhjælp, jeg havde brug for. Og plejefamiliekonsulent, og alting var på plads, og efterværn, ikk’. Hvis der ikke havde været det, var jeg ikke her i dag, så var jeg misbruger, alkoholiker eller arbejdsløs. Fordi de traumer, jeg fik under opvæksten og hjemmefra, det var jeg ikke kommet over uden hjælp.

Anbringelsen hos plejefamilien holdt helt, til han blev til 18 år: ”Plejefamilien var søde, men jeg havde for meget krudt i røven.” Efter et halvt års efterværn i Danmark flyttede han hjem til Grønland. Flemming følte sig meget udenfor som barn, og det oplevede han igen, da han kom hjem og ikke kunne sproget. Han blev behandlet dårligt, fordi han kun talte dansk, fx oplevede han, at der var et andet menneske, der spyttede på ham.

Selv om det er vigtigt at bevare tilknytningen til familien, mener Flemming, at det er bedre at blive anbragt uden for hjemmet end at blive udsat for fare i hjemmet – på trods af at: ”alle dem, jeg har boet på børnehjem med, med undtagelse af én, er i dag stofmisbrugere eller alkoholikere.”

De 15 steder, Flemming selv mener, han boede, inden han blev 18 år:

Grønland → Danmark → Grønland → Danmark → Børnehjem 1 → Hjem → Børnehjem 2 → Hjem → Børnehjem 3 → Hjem → Børnehjem 4 → Hjem → Plejefamilie → Efterværn → Egen bolig.

Dante, 18 år

Dante blev anbragt første gang, lige da han var begyndt i børnehaveklasse. Han var omkring seks år og kom direkte hjemme fra mor og far til et børnehjem i en anden by. Dante husker, at "de" sagde, at han skulle være på børnehjemmet i otte måneder, og så ville han komme hjem igen, men han endte med at være anbragt det første sted i over tre år: "Første gang [jeg blev anbragt], gjorde meget ondt på mig, fordi det var i den periode, hvor jeg have mest brug for min familie, omsorg og sådan noget. Det gør lidt ondt, når jeg tænker på det." Dante fortæller, at han måtte besøge den familie, han havde i byen, én gang om ugen: "Det var ikke nok for mig, men det var reglerne."

Da Dante var ni år, blev han sendt til Danmark, hvor han var i knap fire år: "Der var ikke nogen, der sagde til os, at jeg skulle rejse til Danmark. Det var sådan en tvangsrejse. Jeg blev tvunget væk fra min familie." Dante husker anbringelsen i Danmark som en god tid, men han mistede meget af sit grønlandske sprog, mens han boede der. "Lige nu kan jeg ikke forstå de fleste, der taler grønlandsk – på grund af at jeg blev tvangsfjernet fra mine forældre. Så det er blevet et problem at tale grønlandsk, og nogle gange kan jeg ikke udtale rigtigt på grønlandsk ... det kan føles som et problem."

Han kom tilbage til Grønland på en institution i en anden by end den, han kom fra, og han fortæller om, hvordan han følte sig tvunget til at deltage i aktiviteter på institutionen, og at den

afmagt stadig sidder i ham i dag: ”Når jeg bliver rasende, kan jeg ikke styre mig. Jeg kan ikke stoppe mig selv.” Han mener, at de ting, han blev tvunget til som barn, har været medvirkende til hans adfærd i dag og har ændret hans temperament:

Ja, det var dem der, fik mig til at blive rasende og tvang mig til at træne. Hvis jeg ikke havde lyst til at træne, tog de tøjet af mig og gav mig træningstøj på, og så blev jeg trukket ud på vejen. Ja, de voksne medarbejdere, de sagde også, at det var tvangstræning. Vi blev tvunget til at træne.

Anbringelserne har taget hårdt på Dante, og han oplever, at han er skubbet ud af familien, selv om han i dag bor hjemme hos sin far: ”Jeg har ikke været hos min familie i næsten 11 år. Så jeg er ikke opvokset blandt min familie; jeg var den, der blev skubbet ud af familien.” Dante fortæller, at han har det meget svært; han tænker næsten dagligt på, hvorfor han skal være i live, fordi ”i mit inderste er jeg død”. Han føler ikke, at han har nogen, han kan tale med sine tanker om, og siger: ”Jeg prøver at vise, at jeg har smerte indeni, men jeg prøver også at være så glad som muligt. Jeg prøver at glemme al den tid, jeg har været på børnehjem.”

Dante ved ikke, hvad efterværn er, og han siger, at det ikke er noget, han fik tilbudt. Han har et meget sporadisk forhold til sin sagsbehandler og siger, at han ikke har talt med hende siden 2017. Han mener, at hun modarbejder ham og ikke tager hans ønsker alvorligt. Fx vil Dante gerne på Majoriaq eller noget andet, der kan give han en form for eksamensbevis: ”Sidste gang, jeg gik i skole, var i 6. eller 7.klasse; jeg har ikke nogen eksamensbeviser eller noget”, men han får ikke svar på sine henvendelser. Da jeg spørger Dante, om han føler han, har haft indflydelse på sit eget liv, svarer han: ”Nej! Det, jeg føler i dag, er, at jeg ikke har nogen værdi.”

De otte steder, Dante selv mener, han boede, inden han blev 18 år:

Hjemme → Børnehjem 1 → Børnehjem 2 → Børnehjem 3 i Danmark → Børnehjem 4 → Børnehjem 5 → Moster → Far.

Olivia, 34 år

Olivia fortæller, at det ikke var let at være anbragt som barn: "Jeg var anbragt syv forskellige steder, måske flere." Første gang som spædbarn på et børnehjem i Danmark, men det opdagede hun først, da en af de ældre søskende fortalte det en dag, de kiggede på billeder fra dengang.

Da Olivia var tre år gammel, rejste hun hjem til Grønland på ferie sammen med sin mor: "Og så kom vi bare aldrig tilbage til Danmark." Hun flyttede ind sammen med sine bedsteforældre i et lille hus i en bygd, der var ikke meget plads:

Vi er en stor søskendeflok, men vi boede ikke sammen hos mine bedsteforældre; jeg boede der sammen med en masse onkler, mostre, fætre og kusiner. Min mor boede heller ikke hos os der, og jeg savnede hende meget og græd tit, da vi var flyttet fra Danmark. Men hun drak rigtig meget og var flyttet til en anden bygd og fik en anden mand, så jeg så hende ikke særligt meget.

Efter et par år hos bedsteforældre og mostre kom Olivia i pleje hos fremmede mennesker i en anden bygd. Hun boede hos dem i to år, og det var ikke særligt godt. "Plejemor var meget dårlig; hun var nok for ung til at være plejemor, men plejefaren i familien var god nok," fortæller Olivia. Derefter boede hun hos en moster i et stykke tid, inden hun flyttede hjem til sin mor og stedfar, der boede i en anden bygd. Der var meget vold i hjemmet den-

gang, og Olivia fik mange tæsk af sin stedfar. Der var ikke nogen socialvagt i bygden, og i skolen var de ligeglade med børn, der havde fået blå øjne og blå mærker hjemmefra: ”Der var ingen, der sagde noget, selv om alle vidste, at jeg fik mange bank.”

Da de flyttede ind til byen, begyndte forældrene at drikke virkelig meget. Men det var alligevel bedre at bo i byen, for der var flere, der holdt øje, og der kom underretninger fra skolen: ”Jeg var omkring ni år, og skolen gav mange underretninger om, at jeg ikke havde mad med, ikke havde skoletaske med, og altid var sulten og sådan noget.”

Olivia fortæller, at der var en del samtaler med socialrådgiverne, og så blev de pludselig anbragt. Sammen med to mindre søskende blev hun anbragt første gang på børnehjem, da hun var ti år. Olivia fortæller om tiden:

Der var kun to medarbejdere, der var uddannede pædagoger; de var danske og sad kun på kontoret. Resten af personalet var ikke uddannet, og de var ikke særlig flinke. Jeg følte mig dårligt behandlet. Der var ikke personale nok til så mange børn, der var for lidt personale, og der manglede omsorg. Jeg var også meget bekymret for, hvordan det gik derhjemme.

Men når socialrådgiveren spurgte, om der var noget galt derhjemme, løj hun for at beskytte forældrene: ”Jeg ville gerne hjem, og jeg sagde alt muligt, der ikke passede.” Efter et halvt års tid blev alle tre søskende hjemgivet, og forældrene var startet på antabus. Det holdt desværre kun en uge, og Olivia fortæller: ”Vi kom frem og tilbage til børnehjemmet tre gange over de næste par år.”

Da Olivia var 14 år, flyttede hun hjem til et familiemedlem, og der var hun, til hun blev 18 år: ”Det var meget godt for mig – og meget bedre end at bo på børnehjem. Jeg blev passet godt der og fik hjælp til at få uddannelse og lejlighed, da jeg blev 18 år.”

I forhold til medinddragelse siger Olivia, at hun aldrig vidste hvornår, eller hvorfor, hun skulle flytte: "Første gang jeg skulle på børnehjem, blev jeg hentet på fodboldbanen af en pædagog fra børnehjemmet, der sagde, at jeg skulle gå med. Hun sagde, at nu skulle jeg bo der, og da jeg kom, var mine søskende der allerede." Da Olivia flyttede videre til en plejefamilie, skete det samme: "Der kom to fremmede mennesker og hentede mig med båd. Jeg troede bare, at vi skulle ud at fiske, men da jeg spurgte, hvornår jeg skulle hjem, sagde de: 'Du er hjemme.'"

Olivia drak meget som helt ung og har også prøvet at begå selvmord flere gange. Men da hun fik sit første barn, skulle hun virkelig tage ansvar for sit eget liv for at kunne tage sig af barnet. Olivia fortæller, at det hjalp hende meget at blive forælder, fordi hun var fast besluttet på at være en god forælder: "Jeg lovede mig selv, at mine børn aldrig skulle se mig fuld. Mine børn klarer sig godt i dag, og jeg er meget stolt af dem." Olivia følte en stor vrede mod sine forældre i mange år, men nu er hun blevet bedre til at acceptere, at hun ikke kan gøre noget ved det: "Mine forældre synes selv, at de var gode forældre, men det var de ikke."

Olivia kunne hverken læse eller skrive, da hun gik ud af skolen:

Min hjerne var i konstant alarm, da jeg gik skole.
Hvert frikvarter løb jeg hjem for at se, om de drak derhjemme, så jeg kunne slet ikke koncentrere mig. I dag kan jeg både skrive og læse; jeg kan særligt godt lide at læse gamle grønlandske myter. Dengang jeg bestod min uddannelse, ringede jeg til min mor for at sige det, men hun var ligeglad. Uddannelse betyder ikke noget for min mor, fordi hun har ikke selv gået i skole. (...) Da jeg var barn, vidste jeg ikke, hvor jeg skulle tage hen, når mine forældre drak. Jeg vidste, at der ville være vold derhjemme, og havde ikke lyst til at tage hjem til det, men der var også mange positive ting, da jeg var

barn. Når mine forældre ikke drak, var det et dejligt hjem. Og så var der også andre gode voksne i mit liv, da jeg var barn. Der var mange positive ting i min barndom.

Socialområdet er blevet bedre de sidste 20 år, synes Olivia. Der er sket store fremskridt: "Der er blandt andet socialvagt i alle bygder, og nu ved alle, at børn ikke må blive slået: "Jeg kunne godt have tænkt mig, at der havde været en socialvagt, da jeg var barn. Og skolelærerne skulle have meldt volden i hjemmet. De vidste det jo godt."

De 12 steder, Olivia selv mener, hun boede, inden hun blev 18 år:

Børnehjem 1 i Danmark → Mormor → Plejefamilie →
Moster 1 → Mor og stedfar → Børnehjem 2 → Mor og
stedfar → Børnehjem 3 → Moster 2 → Børnehjem 4 →
Familiemedlem → Egen lejlighed.

Tematiseret analyse

Ene og forladt, et Barn fuldstændig i Tilfældets
Haand, havde han været igennem sælsomme Lidelser
i Frankfurt, Amsterdam, London og Lissabon. Ting,
som ikke kunde fortælles, og knap nok genkaldes i
Tanken, bevægede sig endnu som store Dybhavsfisk
paa Bunden af hans dunkle Sind (Blixen 1968).

Karen Blixen beskriver her, hvordan barndomstraumer til stadighed findes i menneskets sjæl som "dybhavsfisk", der stille bevæger sig rundt i det inderste. De fem mennesker, der så generøst har delt deres livsfortællinger med mig, beretter hver især om de gode og de dårlige minder, de har fra deres anbringelser.

Det gælder for dem alle, at deres anbringelser har påvirket dem dybt, enten i positiv eller negativ retning. Interviewene er kodet efter samme metode som børnenes, og analysen er delt ind i de samme temaer.

Følelser og familie

Det er muligt både at savne sine forældre og samtidig være glad for, at man ikke bor hjemme. Som Irma Margit udtrykte, var det rart at bo et sted, hvor der ikke blev drukket, men samtidig var det ”frygteligt” at vokse op og mangle sine forældre. Dette skisma mellem at bo under ringe opvækstvilkår eller blive fjernet fra sin familie er årsag til lige stor sorg hos de tidligere anbragte som hos børnene. Følelsen af afsavn følger de fleste af de anbragte ind i voksenlivet, hvor det at mangle et fundament i privatsfæren og et socialt netværk, gør det svært at etablere et godt voksenliv (Honneth 2006; Kvello 2016).

Olivia og Flemming fortæller, at deres forældre selv synes, at de var gode forældre – på trods af åbenlyse svigt. Begge har i dag et godt forhold til forældrene, men må leve med, at deres oplevelser af, hvordan deres barndom var, adskiller sig fra forældrenes. Flemming spørger retorisk: ”Må man have sin egen historie i familien?”, og tilføjer, at: ”Det med, hvad der er den sande historie om ens barndom, er noget af det sværeste ved at være anbragt.” Som beskrevet tidligere har anbragte børn ofte en dårligere hukommelse og ingen eller få livsvidner (Kvello 2016; Warming 2005). Når de minder, man som voksen og tidligere anbragt rent faktisk har om barndommen, så bliver draget i tvivl eller negligeret, må det være ekstra svært og måske endda føre til en form for følelsesmæssig ”usynlighed” i privatsfæren (Honneth 2006; Honneth 2003).

Dante føler sig ikke rigtigt som en del af familien efter de mange år væk fra dem. Han føler ikke noget tilhørsforhold, og han tænker på sig selv som en person, der ikke har nogen selvstændig værdi. Han tænker ofte på selvmord og siger, at i sit in-

derste er han allerede død. Dette kan tolkes som ”psykisk død”, der er den krænkelserform, som er modstykket til den private sfære (Honneth 2006: 179). Dantes udsagn om selvmord og om allerede at føle sig død kan desværre også forstås meget konkret. Manglede anerkendelse i de tre anerkendelsesfærer kan medføre en smerte, der er så ubærlig, at det ikke længere føles, som om livet er værd at leve. En omfattende forskning viser, at tidligere anbragte er i større fare for at begå selvmord end andre (Bessell 2011; Morris 2007; Velfærdspolitisk Analyse 2020; VIVE 2020). En dansk undersøgelse om anbragte unges udsathed, *Anbragte børn og unges trivsel 2016*, viser, at 28 pct. af 18-årige, der tidligere havde været anbragt, har forsøgt selvmord (Olsen & Lausten 2017). Dette skal sammenholdes med, at Grønland har en meget høj selvmordsrate, og at de mennesker, der begår selvmord, bliver yngre (Hendriksen et al. 2019).

På samme måde som hos børnene bliver det dog også her italesat, at det ikke var alt i hjemmet, der var dårligt: ”Når mine forældre ikke drak, var det et dejligt hjem. Og så var der også andre gode voksne i mit liv, da jeg var barn. Der var mange positive ting i min barndom.” De andre ”gode voksne”, som Olivia her taler om, kan meget vel være de eksterne beskyttelsesfaktorer, der gjorde en forskel for hendes resiliensprocesser – og dermed indirekte besvarer hendes egen refleksion over, at hun kan klare sig uden at drikke, når alle hendes søskende ikke kan (Jakobsen 2017; Kvello 2016; Berliner et al. 2017; Nielsen & Berliner 2013). I *Resiliensprocesser* (2017) gengiver Jakobsen noget af Ann Mastens artikel ”Ordinary magic”, der beskriver at beskyttelsesfaktorer og resiliens ikke er ekstraordinært, men noget, alle børn har brug for under deres opvækst. Det er kendetegnende for resiliensprocesser, at de ikke udspringer fra særlige interventioner fra fagfolk, men at forandringer sker, når en person bruger sine iboende styrker og ressourcer og er understøttet af meningsfulde relationer.

Anbringelse og inddragelse

Forløbet omkring anbringelserne skal, som tidligere vist, ses i det lys, at anbringelser og indsatser virker bedst for børn, der bliver inddraget i deres egen anbringelsessag. Samt at børn, der ikke føler sig hørt og inddraget i deres anbringelser, udviser lavt selvværd, lav selvtillid og føler sig magtesløse (Bessell 2011; Bjelleveld 2015; Jensen 2014). Hvorimod inddragelse kan mindske nogle af de konsekvenser såsom psykiske lidelser, selvmord og dårligere uddannelse, som tidligere anbragte ofte lider under (Bessell 2011; Velfærds politisk Analyse 2020; VIVE 2020).

Ligesom i børnenes fortællinger går det igen, at de tidligere anbragte ikke har følt sig inddraget i deres anbringelser. Fire ud af de fem fortæller, at de ikke blev hørt, og to vidste slet ikke, at de skulle anbringes, før de blev hentet.

Dante på 18 år fortæller, at han blev sendt til Danmark, uden at hverken han eller hans forældre vidste det, før sagsbehandleren kom hjem til dem og sagde, at han skulle rejse dagen efter: ”Jeg var ni år, næsten ti år; jeg fyldte ti år i Danmark.” Det har ikke været uden omkostninger for ham at blive sendt alene afsted til et andet land uden rigtigt at vide, hvorfor han var der, eller hvornår han kunne se sine forældre igen. Dante mener selv, at de forskellige anbringelser har ændret hans liv til det værre, og han er hårdt belastet af de oplevelser, han har haft med anbringelserne – både i den private, den sociale og den retslige sfære, og han giver udtryk for, at han stadig ikke får den hjælp, han har brug for.

To af de tidligere anbragte fortæller, at de var glade for at blive anbragt som børn; to var ikke glade for det, og en ved ikke rigtigt. Flemming, der var en af dem, der var glad for at være blevet anbragt, ser det som det mindste af to onder og mener, at det var bedre at blive anbragt, med alt det dårlige, det førte med sig, end at blive i et hjem, hvor han var udsat for fare.

To af de tre tidligere anbragte, der havde tilbragt tid i Danmark, fortæller, at de har mistet deres grønlandske sprog. Det

var traumatisk for dem begge at komme hjem til Grønland og ikke længere kunne sproget. Flemming har oplevet at blive spyttet på på gaden af en fremmed dame på grund af det, og Dante oplever at føle sig udenfor i sin egen familie. Dette tab af anerkendelse i deres land, kultur og familie er krænkelse, der skader mulighederne for at opnå positive selvforhold i hver af de tre sfærer, Honneth beskriver. Og tabet kan blandt andet føre til store problemer med at udvikle en positiv identitet – noget, især Dante giver udtryk for at have svært ved.

Personalets antal og egnethed

Alle fortæller, at personalet på anbringelsesstederne har været afgørende for deres oplevelse af anbringelsen, på godt og på ondt. Det er endnu tydeligere her end hos børnene, måske fordi det er det samlede billede af anbringelser, de voksne kigger tilbage på, mens børnene endnu ikke ved, hvad der venter dem.

Ligesom med børnenes oplevelser af anbringelserne fortæller de tidligere anbragte også, at det kom meget an på, hvilke medarbejder der var på arbejde, om det blev en god dag eller ej. Der var de gode medarbejdere, der var søde, skabte god kontakt og talte med børnene, og så var der ”de andre”, som Lars udtrykker det: ”Nogle gange, når de andre var på arbejde, føltes det ligesom at være i børnefængsel, eller sådan noget.”

Lars fortæller også om en voksen, som gjorde noget særligt for ham, og som må betegnes som værende ud over det, der kunne forventes af en medarbejder. Det var dengang, forstanderen på en af institutionerne tog ham med hjem til sig selv og lod ham bo der i to uger. At lade anbragte børn bo to uger hjemme hos sig selv ligger nok mere i overlappet mellem at være personlig og privat, end det ligger i overlappet mellem at være professionel og personlig (se Venn-diagrammet), men det er et af de få gode minder, Lars har fra sine anbringelser på døgninstitution.

Olivia følte sig dårligt behandlet af personalet på døgninstitutionen, personalet var ikke uddannet, og der var ikke voks-

ne nok. I Børnekonventionen, der blev ratificeret af Grønland i 1993 og dermed også gjaldt, da Olivia var anbragt, står der, at deltagerstaten skal sikre, at personalets antal og egnethed står mål med opgaven. Denne del af konventionen er tilsyneladende aldrig blevet opretholdt – på trods af at problemerne både med mangel på arbejdskraft og mangel på *kvalificeret* arbejdskraft er både velkendt og velbeskrevet (Årsberetninger 2001-2022).

Flemmings oplevelse med pædagogerne var, at de gik mere op i vagtplaner og pauser end i at tage sig af børnene – på nær én vikar, der gjorde noget særligt for ham – selv om det særlige i hans situation blot var at tale med ham om natten, når han var ensom. Dante fortalte om overgreb fra personalets side, hvor han fik trukket tøjet af og blev tvunget til at træne, men han husker også en god kontaktpædagog fra børnehjemmet i Danmark. I begges tilfælde husker de den ene gode medarbejder, der har gjort en forskel for dem, på samme måde, som Lars husker de to uger hjemme hos forstanderen. Forskning peger på, at det er oplevelserne med disse særlige voksne, der betyder noget for resiliensprocesserne og dermed får betydning i resten af deres liv (Jakobsen 2017; Kvello 2016).

Flemmings oplevelser peger på, at personalet (ud over vikaren) lod deres personlige forhold komme før børnenes behov og/eller var overbevist om, at deres måde at håndtere nye børn på var den rette. Det samme gør sig gældende for Dante, hvor personalet med alle midler ville have ham ud at træne og i processen overtrådte hans grænser. Personalet har formodentlig haft en pædagogisk holdning til, at Dante havde godt af at træne, eller også fulgte de blot den linje, der var lagt fra børnehjemmets side. Disse eksempler peger på det, som Birkmose kalder ”egoistisk, idealistisk eller tankeløs ondskab”, der optræder som forskellige former for forråelse i den pædagogiske praksis (Birkmose 2013).

Naja Abelsen: Stuen

Forestillinger om fremtiden

To af de tidligere anbragte var i arbejde på interviewtidspunktet, og tre af dem havde en uddannelse. De to yngste ville gerne gøre deres skolegang færdig, og Irma Margit regnede med at kunne færdiggøre sin 10. klasse, mens Dante, der ikke havde gået i skole siden 6. eller 7. klasse, ikke umiddelbart kunne få en eksamen. Derudover oplevede Dante, at han manglede støtte til at komme videre, fx i form af efterværn. Som tidligere beskrevet har unge uden efterværn svært ved at passe job, uddannelse eller blot at finde og beholde et sted at bo (Velfærdspolitisk Analyse 2020; SUS og Bikubefonden 2019). Dette vises også i en nyere undersøgelse blandt 128 udsatte og hjemløse grønlændere i Danmark, hvor 60 pct. af dem, der var anbragt som børn, enten ikke havde gennemført folkeskolen eller havde folkeskolen som eneste

skolegang, samt at 42 pct. af de tidligere anbragte nu modtager en form for social hjælp (Schiermacher 2020).

Dante havde tidligere bedt sin sagsbehandler om at hjælpe ham, men han havde ikke hørt fra hende i fire måneder, da vi talte sammen, og han troede ikke, hun ville hjælpe ham. Han ville gerne have en ny sagsbehandler, eller måske klage, men han vidste ikke, hvordan han skulle gøre det. Denne mangel på kontakt med myndighederne kan beskrives som en krænkelse af den retslige sfære, hvilket ifølge Honnet kan føre til en følelse af ”social død” (Honneth 2006). Dante italesatte selv, at han følte sig socialt død og havde svært ved at se meningen med at fortsætte det liv, han nu havde. Tre af de tidligere anbragte havde selv børn eller barn på vej, og deres børns fremtid lå dem meget på sinde.

Det er ikke muligt at sige noget om, hvordan deres børn vil klare sig fremover, men som det vistes i det tilsvarende afsnit om de nuværende anbragte børn, er det muligt at sige noget om, hvordan børn, hvis forældre har været udsat for omsorgssvigt, klarer sig generelt. Kvello konkluderer således, at der er en betydelig tilbøjelighed til, at omsorgssvigt og fysisk mishandling nedarves fra forældre til børn (Kvello 2016). Derfor er det også særligt problematisk, at Irma Margit, der var gravid med sit første barn, ikke modtog efterværn, men var henvist til at bo i det samme voldelige hjem, hun i sin tid blev fjernet fra.

Efterværn

To havde været i efterværn, men kun Flemming, der var i efterværn i Danmark, følte, at det havde været i et tilstrækkeligt omfang. Irma Margit startede på efterværn efter anbringelsen, men hun oplevede, at det hurtigt stoppede, og derefter måtte hun flytte ind hos den mor, der i første omgang var grunden til, at hun blev anbragt. Hun fortalte i samtalen, at hun ikke rigtigt kendte til reglerne omkring efterværn, eller hvad hun kunne forvente af det, men hun ville ønske, at der var noget mere

hjælp. Irma Margit havde det svært med at skulle bo hjemme hos sin mor og ville være parat til at flytte til en helt anden by, bare nogen ville hjælpe hende med en lejlighed.

Den anden meget unge, Dante, der også endte med at flytte hjem til sine forældre efter døgninstitutionsopholdet, vidste slet ikke, hvad efterværn var, og havde ingen kontakt til sin sagsbehandler. De to sidste interviewede havde en alder, hvor efterværn ikke blev tilbudt i Grønland, da de blev 18 år, og de flyttede begge ind hos familiemedlemmer efter endt anbringelse.

Som beskrevet tidligere er det veldokumenteret, at anbragte børn har brug for bredspektret støtte til at få og fastholde fx uddannelse og bolig, når de flytter fra institutionen og ud i et selvstændigt voksenliv (Egelund & Hestbæk 2003). Det har tydeligt haft store konsekvenser for de fire, der ikke har haft efterværn, og særligt de to unge under 20 år beretter om store vanskeligheder.

Dante og Irma Margit har dog ifølge lovgivningen i princippet stadig mulighed for at blive tilbudt efterværn, indtil de fylder 24 år, da det i deres nuværende situationer som henholdsvis vordende mor og selvmordstruet må anses for at være af væsentlig betydning for deres trivsel, helbred og udvikling (Inatsisartutlov nr. 20, § 42, stk. 3). Men i realiteten har Dante og Irma Margit ingen adgang til støtten, da de dels ikke er bekendte med deres rettigheder og dels ikke har ressourcer til at søge hjælpen, selv om de gennem vores samtaler blev gjort opmærksom på, at det er en mulighed.

Det er et stort samfundsmæssigt problem, at børn og unge ikke har mulighed for at opnå en realisering af det, som Honnet kalder for den retslige og den solidariske sfære. Den retslige, fordi børnene bliver forholdt de rettigheder, der gælder for alle øvrige borgere, og den solidariske, fordi børnene mister muligheden for at bidrage til fællesskabet og blive anerkendt socialt og arbejds-mæssigt (Honneth 2003).

Også blandt andre mennesker, der af den ene eller anden

grund ikke har klaret sig særligt godt i livet, klarer dem, der har været anbragt, sig dårligst. I en undersøgelse om udsatte voksne grønlandere i Danmark og Grønland ses det, at dem, der har været anbragt, klarer sig dårligt på alle de parametre, der er stillet op i undersøgelsen: uddannelsesbaggrund, forsørgelsesgrundlag, egen bolig etc. Undersøgelsen peger på, at det ofte er et meget snævert netværk, der gør det svært for dem, og den anbefaler større brug af efterværn (Schiermacher 2020).

Opsamling

Fem forskellige oplevelser kan ikke generaliseres til at dække hele anbringelsesområdet for tidligere anbragte. Men måske kan de give et fingerpeg om, hvad vi skal være bevidste om i de anbringelser, der foretages i dag – ikke mindst når de sammenholdes med de beretninger, som de børn, der er anbragte i dag, selv fortæller. Fx fylder tabet af familien meget for de fire, der blev anbragt, mens de var små, og tre af de fem føler fortsat smerte i deres voksenliv ved at have været adskilt fra familien.

De fem var henholdsvis nul år, to år, fem år, seks år og tretten år første gang, de blev anbragt. Fire ud af de fem fik ikke en skolegang, der kunne give dem et eksamensbevis, og to tidligere anbragte mistede deres grønlandske sprog under anbringelserne. Oplevelserne med det forskellige personale på institutionerne har betydet meget, på godt og ondt, for de tidligere anbragte. Den måde, de husker tilbage på deres ophold på de forskellige børnehjem på, har ikke været afgjort af de ydre rammer, men af, om der var personale, som de kunne lide at være sammen med, og som ikke skældte ud og straffede. Afsnittet har vist, hvordan voksne retrospektivt husker deres egne oplevelser af at blive og være anbragt, og i næste kapitel fortæller pårørende til nuværende anbragte om deres oplevelser af at have mindreårige familiemedlemmer anbragt uden for hjemmet.

5. Samtaler med familiemedlemmer til børnene

Samtaler med familie var ikke en del af forskningsdesignet, og jeg har ikke selv aktivt opsøgt familie til anbragte børn, men familiemedlemmer har opsøgt mig i forskellige situationer og bedt om at få lov til at fortælle deres beretninger. Med udgangspunktet i det eksplorative design har jeg taget imod al den viden og information, som jeg kunne få. Når de pårørendes fortællinger har fundet vej ind i bogen på samme måde som de anbragte børns og de tidligere anbragtes, er det, fordi familiemedlemmernes fortællinger komplementerer de andre fortællinger og bidrager med nye perspektiver.

Et af de punkter, hvor familiernes fortællinger adskiller sig fra de fleste af børnenes, er, at de, med undtagelse af Sofia, bor i den samme by som deres anbragte børn. Det kan være en tilfældighed, men det kan også være, at det er lettere for pårørende at kæmpe for deres børn, når de har mulighed for at se dem mere end to gange om året.

Det skal understreges, at familiemedlemmerne selv har op-

søgt mig, fordi de havde noget på hjerte og personlige ressourcer til at dele det. Kun en af fortællingerne er fra en pårørende, hvor jeg også har talt med barnet. Alle er bekendte med, at de deltager i bogen med deres fortælling, og de er alle anonymiseret. De forhold, samtalerne blev afholdt under, var i sagens natur meget forskellige, og derfor begynder hver enkelt beretning med en forklaring af omstændighederne. Kapitlet viser gennem en fænomenologisk samtale de tanker og følelser, familiemedlemmerne har i forbindelse med anbringelserne, og det afsluttes med en opsamlende analyse af deres fortællinger.

Samtalerne var med:

Mette og Peter – Mor og stedfar til en anbragt pige

Christine – Mor til anbragt pige

Sofia – Mor til en anbragt dreng

Jonathan – Storebror til en anbragt pige

Mette og Peter

Jeg besøgte en institution en fredag formiddag, hvor jeg havde en aftale om at komme på besøg. De medarbejdere, der var, havde ikke fået at vide, at jeg skulle komme den dag. De vidste heller ikke, hvilke børn jeg skulle tale med eller hvorfor, og de vidste slet ikke, om samtykkeerklæringerne fra forældrene var indhentet. De bad mig om at komme igen senere og tale med ”næste hold” medarbejdere. Da jeg kom tilbage et par timer senere, var der en kvinde på arbejde, der godt nok havde hørt noget om, at der skulle indhentes samtykkeerklæringer, men hun havde glemt at følge op på det. Hun kunne heller ikke huske, hvilke børn det var aftalt, at jeg skulle interviewe, men hun ville finde ud af det, og så kunne jeg komme igen næste dag. Dagen efter var det lykkedes medarbejderen at finde to børn og deres forældre, der gerne ville tale med mig.

Den første pige, jeg skulle tale med, var 12 år, og hendes mor

og stedfar ville gerne være med til samtalen. Vi sad på et kontor på institutionen, og jeg forklarede som altid først, hvorfor jeg var der. Så spurgte jeg pigen, om jeg måtte optage vores samtale – det måtte jeg ikke. Jeg spurgte hende, om jeg måtte skrive det ned, vi talte om, men det var hun ikke meget for. Så spurgte jeg, om hun overhovedet havde lyst til at tale med mig – det havde hun ikke.

I situationen burde jeg selvfølgelig have insisteret på at tale alene med pigen for at leve op til min intention om at bevare børneperspektivet. Det var ikke rimeligt at sætte hende i en situation, hvor hun skulle interviewes foran sine forældre, når hun ikke selv havde bedt om det. Dertil kommer, at jeg ikke ved, hvor meget information pigen havde fået af personalet, samt at hun ikke havde haft særligt lang tid til at forberede sig. På grund af de specielle omstændigheder ved interviewene på denne institution valgte jeg at vende tilbage senere for at give de to børn en mere reel chance til at fortælle deres historie.

Det viste sig, at det var forældrene, og i særdeleshed stedfaren, der meget gerne ville have, at pigen skulle sige noget om børnehjemmet. Jeg forklarede, at jeg kun talte med børn, der gerne selv vil tale med mig, og det blev forældrene tydeligt skuffet over, for som de sagde: "Der er ellers meget der skal siges." Jeg tilbød at tale med dem om, hvordan det er at være familie, hvis de havde lyst. Det ville de meget gerne, og pigen ville gerne blive lidt og lytte til, hvad forældrene fortalte. Tolken forlod kontoret med det samme, og cirka ti minutter inde i samtalen med forældrene gik pigen også ud af rummet. Resten af tiden var jeg alene med Mette, Peter og deres baby.

Jeg spørger, hvordan det er for dem at have et barn anbragt. Der er meget svært, siger Mette. Peter bryder ind og siger, at børnene blev anbragt, før han blev gift med Mette, men at han har sagt til hende, at det er deres opgave at hente børnene hjem igen. Det har været planen, siden de lærte hinanden at kende, og de har både været i alkoholbehandling og på mange forskel-

lige kurser for at blive bedre forældre. Men Peter mener ikke, at kommunen overholder lovgivningen: "De snakker meget, men der sker ingenting."

Jeg spørger Mette, hvor mange børn hun har: "Jeg har seks, men en er [bort]adopteret. Vi har hende her [babyen] hjemme hos os." Peter bryder ind og siger, at de [kommunen] ellers også ville anbringe babyen, og at de tog hende fra dem direkte fra fødegangen. Mette og Peter var ikke blevet oplyst om, at kommunen ville fjerne babyen, og da kommunen ikke havde overholdt lovgivningen, fik de babyen tilbage.

Peter fortæller videre, at pigen (på 12 år) skulle have været hjemgivet for to måneder siden, men at kommunen ødelagde det ved at komme med for sene informationer. Pigen "gik i bremse", da hjemgivelsen ikke blev til noget: "Hendes liv har ændret sig meget, siden det skete. Hun vil ikke i skole; hun vil ikke høre efter." Pigen har boet her i ni år: fra hun var tre år og til nu, hvor hun er 12 år.

På mit spørgsmål om, hvad de som forældre synes om børnehjemmet, svarer Mette: "Jeg kan ikke lide samarbejdet ... Først hører vi, at de slår børnene. Det siger [pigens navn]." Mette har ringet til børnehjemmet og sagt, at de ikke må slå børnene, at det er bedre, hvis de taler med dem i stedet. Mette fortæller videre, at når pigen ikke må gå ud om aftenen, når hun er på hjemmebesøg, så vil hun tilbage til børnehjemmet:

Fordi dér må hun gå ud om aftenen; hun styrer hele huset på børnehjemmet. Når hun er meget sur, siger personalet ja til alt, hvad hun vil. Hvis hun vil gå ud, kan vi ikke sige, at hun ikke må, for så vil hun ikke blive hos os. Hvis hun er dér, kan hun styre dem; hvis hun er hos os, kan hun ikke styre os, og nu vil hun hellere være dér, fordi hun kan styre dem. Når hun er sur på børnehjemmet, kommer hun hjem og omvendt.

Her bryder Peter ind: "Som jeg ser det, er problemet, at der ikke er nogen fagfolk her ... de [personalet] kommer ind fra gaden. Jeg har aldrig set de regler, som børnehjemmet skal arbejde efter. Jeg har læst loven, men har ikke set noget her fra børnehjemmet. Jeg synes ikke, de kan behandle børnenes problemer; det er bare en kasse til opbevaring." Peter fortæller, at der skete noget med pigen på en tur, hun var på med børnehjemmet for tre år siden, da hun var ni år. Hun blødte, og personalet havde angiveligt mistanke om, at der var sket et seksuelt overgreb, men de kørte hende ikke på sygehuset, og de sagde først noget til forældrene tre år senere: "Personalet arbejder ikke efter reglerne. Der følges ikke op på tingene. Det samme er sket nu igen – personalet siger, at hun har været sammen med en mand på 16-17 år, og det er lovbrud. Brud på den seksuelle lavalder. Der er intet system."

Mette og Peter fortæller, at personalet også giver problemerne videre til forældrene. De siger fx, at de skal gå med hende på sygehuset i stedet for at selv tage med hende. Og hvis hun forsvinder om aftenen, ringer personalet, og så skal forældrene ud og lede efter hende. Men hvis pigen forsvinder, når hun er på weekend hos forældrene, vil personalet ikke hjælpe. Personalet har heller ikke talt med pigen om hjemgivelse, selv om det står i lovgivningen, at børnene skal høres, siger Peter.

Begge forældre er for øvrigt også utilfredse med en anden institution, som en af pigens søskende bor på. Søskendebarnet skulle ellers have været hjemme til jul, men det blev ikke til noget. Peter mener, det er kommunens skyld, og at de løj om, at der ikke var billetter. Han mener også, at der mangler fagligt uddannet personale på den anden institution.

På mit spørgsmål om, hvad de ønsker, børnene får ud af at bo på børnehjem, svarer Peter, at der skal være regler. Almindelige regler, der kan bruges i livet. Personalet skal tale med børnene om, at der er regler i livet. Mette siger, at personalet skal tale med børnene om, at man fx først må få en kæreste, når man er 15 år, og at man ikke begynder at ryge, før man er 18 år: "Jeg synes

også, personalet skal tale med hende om fremtiden og spørge hende om, hvad hun vil lave, når hun bliver stor." I dag ved pigen det ikke, selv om Mette spørger hende. Derfor ved hun, at personalet ikke har talt med hende om det. Der mangler faglighed på børnehjemmet, siger Peter; personalet venter bare på deres lønsedler, det er ærgerligt: "Hvis der ikke er faglighed, kan børnene lige så godt bo hjemme, det synes jeg."

I sidste uge sagde en medarbejder, at børnehjemmet ikke kunne styre pigen mere. Medarbejderen ville have, at forældrene skulle gå til kommunen og sige, at pigen skal hjem nu: "Men det var bare en medarbejder; det skal være afdelingslederen, der siger den slags ting."

Jeg spørger, om forældrene synes, de får informationer nok fra børnehjemmet. Hertil svarer Peter: "Vi får mange opringeringer fra personalet, men ikke fra afdelingslederen. Jeg synes, det skal være afdelingslederen, der kontakter og informerer, men det gør han ikke. Resten af personalet ringer hele tiden; de har givet op. Hvis jeg var pigen, ville jeg også gå helt i bremse og ikke høre efter, hvad personalet siger. Jeg kan godt forstå, hvorfor hun er, som hun er nu."

Efter cirka en halv time har Mette og Peter fået sagt det, de gerne ville, og vi slutter samtalen af. Forældrene takker for, at jeg ville tale med dem, og den ene siger: "Det er meget vigtigt, at tingene kommer frem. Jeg synes, det er godt, du bruger det, vi har sagt."

Da jeg kom tilbage til børnehjemmet halvandet år efter, var babyen blevet anbragt, forældrene var skilt, moren var flyttet fra byen, og pigen havde stadig ikke lyst til at tale med mig.

Christine

Egentlig er det Cecil, jeg skal tale med, men hun er kun ti år. Cecil er et af de to børn, medarbejderen på institutionen har fundet frem siden i går, og når nu både hun og hendes mor er kommet, synes jeg, at jeg bør tale med dem begge to.

Naja Abelsen: Ønskedrømmen

Jeg vælger dog at gå temmelig let hen over spørgsmålene,²⁰ da Cecil virker lidt beklemmt og svarer på de fleste spørgsmål med enstavelsesord. Cecils mor, Christine, er til stede under hele interviewet, og hun vil meget gerne tale med mig. Da jeg har afsluttet samtalen med Cecil, taler jeg derfor videre med Christine. Både Cecil og tolken bliver på kontoret, mens vi taler, og tolken hjælper mig med at tale med Christine.

Christine siger, at børnene [Cecil har flere søskende her] ikke er glade for at bo her, men der er ikke andre muligheder. Cecil har boet her i fire år nu; hun er den, der har boet der længst.

Christine har tre børn boende derhjemme, og hun prøver at lade være med at drikke øl, fordi hun ønsker at få de børn, der er anbragt, hjem igen. Hun vil gerne have børnene hjem igen, men

hun tror ikke selv, at det kommer til at ske. Det gør hende ked af det.

I starten sagde kommunen, at hun kunne få børnene tilbage, når de var holdt op med at drikke derhjemme. Men selv om både Christine og manden har været i behandling, får de ikke børnene hjem. Hun fortæller, at kommunen har lovet, at de kunne få to af børnene hjem først, og hvis det går godt, kan hun få to mere hjem, men det er ikke sket endnu. Christine har været på kommunen flere gange for at få sine børn hjem, men hun ved ikke, hvem hun skal klage til, så nu har hun givet op.

Det tog kun Christine ti minutter at fortælle det, hun gerne ville, og hun slutter med at takke for, at vi kunne tale om det, og fordi det var rart, at der var nogen, der ville lytte til hende.

Sofia

Jeg havde en aftale om at komme på besøg på en institution og kom den formiddag, jeg havde aftalt med forstanderen. Hun var dog syg den dag og havde glemt, at jeg skulle komme, derfor vidste personalet ikke, hvem jeg var, eller hvad jeg skulle. Der var ingen børn i huset, men der var en del voksne, og de viste mig rundt på institutionen. Der sad nogle medarbejdere i køkkenet og holdt formiddagspause, og jeg præsenterede mig selv og fortalte kort, hvad jeg skulle foretage mig der. Da jeg havde sagt det, rejste en af damerne sig op og gav mig, lidt overraskende, et stort kram. Hun hed Sofia, og hun ville gerne vide, hvor mit kontor var og bestille en tid. Jeg var stadig lidt paf over det hjertelige kram og måtte spørge ind til, hvad hun helt præcist mente med "at bestille en tid". Hun ville gerne have en tid til at tale om sine egne børns anbringelser. Jeg præciserede formålet med mit besøg på institutionen og gjorde det klart, at jeg hverken var terapeut eller sagsbehandler, men Sofia fastholdt sit ønske. Så vi aftalte, at vi kunne mødes på hotellet næste dag.

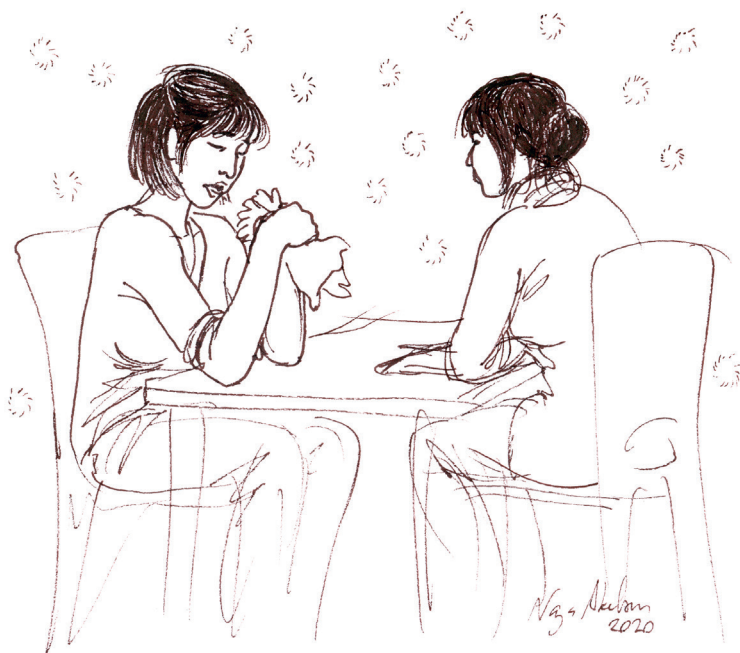
Sofia vil gerne tale om sin yngste dreng. Han er 14 år og har været anbragt uden for hjemmet, siden han var ti år gammel;

han har været tre forskellige steder på de fire år. Hun fortæller, at han blev anbragt på grund af omsorgssvigt, fordi kommunen mente, at hun arbejdede for meget. Hun arbejdede på en døgninstitution og havde skiftende arbejdstider. Derfor var der perioder, hvor hun slet ikke nåede hjem i nogle dage ad gangen.

Den yngste er en god dreng, men barnepigerne havde svært ved at styre ham dengang. Sofia fortæller, at han altid selv har haft nøgler, så han kunne komme ind, og en mobiltelefon, så hun kunne få fat i ham. Men på et tidspunkt begyndte han at slukke for telefonen, så hun måtte ud at lede efter ham. Han blev kørt hjem af socialvagten et par gange, og i samme periode begyndte han også at ryge smøger. Han havde fået nogle ældre venner, og Sofia fortæller, at de var dårligt selskab for hendes dreng. De ville have penge af ham og sagde til ham, at han skulle stjæle fra sin mor. Han prøvede også at sniffe, fordi vennerne tvang ham til det. Dem fra kommunen sagde, at han røg hash, men han siger selv, at det ikke passer, og Sofia tror på ham.

Sofia har fire børn i alt, og alle fire har været anbragt uden for hjemmet – først hos forskellige familiemedlemmer, dernæst hos plejefamilier og institutioner. De tre ældste børn har været udsat for seksuelt misbrug, men kun uden for hjemmet. Sofia fortæller, at der aldrig har været alkohol eller hash i hjemmet.

Sofia vil gerne have sin yngste dreng hjem igen, men hun har en sagsbehandler, der modarbejder hende ved at sige ting, der ikke passer. Fx siger sagsbehandleren, at Sofia ikke har bolig, penge eller arbejde: ”Du arbejder for meget, du tjener ingen penge, du har ingen penge, du har ingen bolig ...” Men hun har haft bolig i næsten tre år nu, og hun arbejder kun 40 timer om ugen: ”Jeg har ikke så mange timer mere, så jeg kan passe bedre på ham nu.” De ældre børn hjælper også til og støtter hende meget. Når Sofia henvender sig til kommunen, skælder sagsbehandleren hende ud, og Sofia mener, at det er, fordi de kendte hende i hendes unge dage, og de ikke kan lide hende. Sofia mener også, at de lytter til rygter om hende i byen, og de tror, hun

Naja Abelsen: Interview

er hjemløs, selv om hun har bolig. Sofia siger også, at de griner af hende, fordi hun arbejder med udsatte børn, når hendes egne børn har været anbragt.

Sofia går til psykolog og i familiecentret, og det hjælper hende meget. Det har været meget hårdt at kæmpe for at få drengen hjem, fordi hun har fået afslag så mange gange. Men han vil så gerne hjem, og hun bliver ved med at kæmpe for ham. Sofia fortæller, at drengen græder i telefonen, når de taler sammen, og siger, at han vil hjem. Hun synes, det er synd for ham, at han ikke kan komme hjem, når han nu gerne selv vil.

Vi taler sammen i næsten en time, og Sofia græder det meste af tiden, mens hun fortæller sin historie, men hun er også meget glad for, at nogen vil lytte til hende.

Jonatan

Jonatan er storebror til en pige, som jeg ikke har talt med. Jeg var på besøg på en institution og talte med forstanderen, men det var ikke lykkedes at finde nogen børn, der ville tale med mig. Mens jeg var der, kom Jonatan på besøg, og da han fandt ud af, hvad jeg lavede, ville han gerne tale med mig. Vi sidder på forstanderens kontor, og der er også en tolk. Jonatan er 32 år; han er gift og har selv børn. Han er storebror til en anbragt pige på 16 år, der har boet her i cirka seks måneder.

Jeg beder Jonatan fortælle, hvorfor hans søster bor her. Han trækker vejret dybt og får tårer i øjnene: "Lige efter mors død, så kom der nogen fra socialforvaltningen og de spurgte ... de udtrykte deres medfølelse. Og spurgte, om de kunne hjælpe til, om der var brug for hjælp."

Efter begravelsen talte alle søskende med deres mormor om, hvad der skulle ske. De besluttede at gå til kommunen og sige, at Jonatan gerne ville have lillesøsteren boende, at han gerne ville tage ansvaret for hende. Men de sagde nej til, at søsteren måtte bo hos Jonatan. Begrundelsen var, at der boede andre søskende hos Jonatan og hans kone, og socialforvaltningen syntes, der var for mange, derfor kunne det ikke lade sig gøre.

Da de havde drøftet det med mormoren igen, blev de enige om, at selv om Jonatan gerne vil have lillesøsteren boende, og hun gerne ville blive hos ham, var der ingen anden udvej, end at hun måtte komme på børnehjem. Mormoren er blevet ældre og kan ikke have hende boende, og hun bor også i en anden by nu. Lillesøster har heller ikke mulighed for at bo hos sin far. Han er misbruger, så derfor er han ikke egnet til, at hun bor der. Derfor var det bedst, at hun kom på børnehjem. Lillesøster var selv med til beslutningen. Hun skulle bo et sikkert sted, og derfor valgte de børnehjemmet.

Jeg spørger, hvordan Jonatan har det med, at hans søster bor på børnehjemmet. Han fortæller, at han har været meget nedtrykt, efter hun er flyttet hertil, og hans største ønske er, at

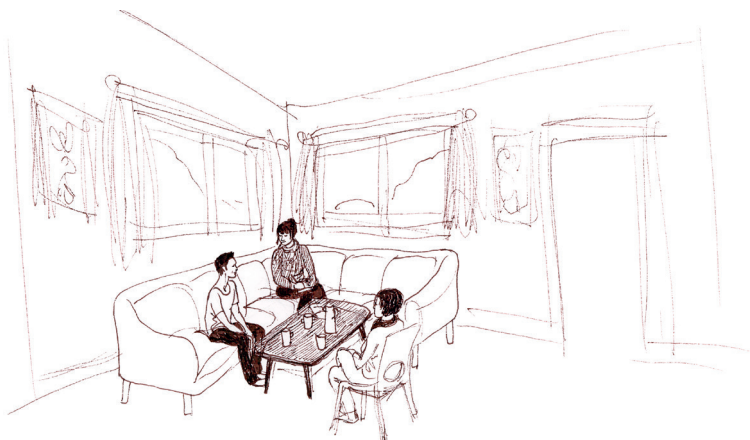
hun kan flytte hjem til ham og hans kone. Han glæder sig meget til, at hun kan holde weekend hos dem igen, for hun har ikke overnattet hos dem, siden hun kom på børnehjem for cirka seks måneder siden. Men hun kommer på besøg næsten hver dag.

På mit spørgsmål om, hvorvidt der er kontakt med en sagsbehandler, er svaret, at de ikke har mødtes med sagsbehandleren, siden lillesøsteren blev anbragt. Der har slet ikke været kontakt med sagsbehandleren. Det er bare så mærkeligt, siger Jonatan, og familien er glade for, at de kan følge med her på børnehjemmet. Han er meget glad for, at børnehjemmet holder møde med dem og giver dem informationer om, hvordan det går. Ellers havde de ikke fået noget af vide. De har ikke fået nogen informationer fra kommunen, men lillesøsteren har vist dem handleplanen fra kommunen, og i den står der, at det er faren, der har forældremyndigheden. Men ingen af hendes søskende har haft kontakt med faren i lang tid, og ingen fra kommunen har talt med Jonatan om det. Han får ingen informationer derfra.

Jonatan slutter med at sige, at han er meget glad for at blive interviewet. Det får ham til at føle, at han ikke bliver helt glemt, når der er nogen, der vil lytte til ham. Han siger, at det er så irriterende, at kommunen ikke gør noget, at der ikke kommer nogen informationer til ham – de er trods alt søskende. Jonatan begynder at græde igen, og vi slutter samtalen.

Tematiseret analyse

Som beskrevet i starten af afsnittet var samtaler med familie ikke en del af det oprindelige design. Når deres beretninger alligevel er med, er det, fordi de passer ind i de fortællinger, børnene og de tidligere anbragte har – på samme måde som slidte puslespilsbrikker falder i hak, når de berører hinanden. Fx den måde, der tales om savn af familie på og synet på medarbejderne på institutionerne. Børnenes oplevelser af at være anbragt kan ikke tages ud af den sammenhæng, at de har en familie, og fami-

Naja Abelsen: Set udefra

liernes oplevelser af anbringelsen spiller ofte ind på barnets oplevelse. Det kan næsten ikke undgås, at det smitter af på barnets oplevelser, hvis familien fx har et bestemt billede af personalet eller børnehjemmet i almindelighed.

Alle familiemedlemmerne fortæller om deres kamp for at få børnene hjem igen, og alle er meget følelsesmæssigt berørt over situationen. De pårørende er generelt meget åbne omkring deres egne mangler i forhold til at passe på deres børn, men de fortæller også, at de arbejder med sig selv for at blive bedre. Johans fortælling skiller sig lidt ud, fordi han ikke fortæller om omsorgssvigt som anbringelsesgrund, men en forælders bortgang.

Følelser og familie

Sofia fortalte, at tre af hendes fire børn havde været udsat for seksuelt misbrug. De to andre forældrepar havde været i behandling for alkoholmisbrug. Alle tre forældrepar havde (haft) flere børn anbragt. Men uden at kende anbringelsesårsagerne, ud over hvad familierne selv fortalte, er det hverken muligt eller

betimeligt at sige noget om de fire pårørendepars omsorgsevner her.

Det, der kan siges, er, at der er en række *generelle* karakteristika i forhold til omsorgspersoner, som oplever, at børn bliver anbragt, samt at der kan ske en overførsel af dårlig omsorg for børn fra generation til generation (Kvello 2016: 78). Karakteristikaene dækker blandt andet over:

- Familier, der er socialt isolerede og socialt stigmatiserede
- Familier med højt stressniveau
- Mødre med ringe eller ingen uddannelse
- Mødre, der ikke bor i kernefamilier
- Mødre, der er dømt for kriminalitet
- Mødre, der lever af offentlig forsørgelse
- Mødre, der har dårlige boligforhold

Familiernes position i samfundet i forhold til at være socialt isoleret og stigmatiseret kan belyses med Honneths anerkendelsesteori (Honneth 2006). Honneth begrunder, at hvis mennesket skal opnå en selvvirkeliggørelse, individuelt og socialt, forudsætter det anerkendelse i alle tre anerkendelsesfærer, nemlig den private, den retslige og den solidariske. Omsorgspersoner, der selv har haft en vanskelig opvækst, kan mangle anerkendelse i de nære (kærligheds)relationer. Der kan mangle anerkendelse i den retslige sfære ved ikke at blive opfattet som kapable borgere – som fx Sofia, der følte sig dårligt behandlet på grund af tidligere hjemløshed, eller Jonatan, hvor kommunen skønnede, at han ikke havde plads til at have sin søster boende. Og der kan mangle anerkendelse på de solidariske områder, der gør det vanskeligt at føle sig socialt værdsat – fx ved at være arbejdsløs, eller ved at blive udelukket fra sammenholdet blandt de forældre i byen, hvis børn ikke er anbragt.

Anbringelse og inddragelse

Alle fire sæt familier var meget berørte og meget taknemmelige over at kunne fortælle om deres oplevelser, selv om jeg havde gjort det klart, at jeg hverken havde beføjelser eller muligheder for at kunne hjælpe dem. Det siger noget om, at familierne ikke følte sig hørt og inddraget af det system, der ellers skal hjælpe dem og deres familie. Alle tre forældrepar gav udtryk for, at deres retslige sfære var trådt under fode, idet de ikke fik deres børn hjem, selv om de oplevede at gøre alt, hvad deres sagsbehandlere bad dem om, som fx at gå i misbrugsbehandling og arbejde mindre. Dermed oplevede de ikke at have samme rettigheder som andre borgere, hvilket kan medføre en form for "social død", der fører til tab af selvagtelse (Honneth 2006). Christine havde næsten opgivet håbet om at få sine børn hjem igen, for hun følte, at hun løb panden mod en mur på kommunen, og ligesom Dante, der var tidligere anbragt, vidste hun ikke, hvor hun kunne klage over sagsbehandlingen.

Alle borgere i landet har et retskrav på at klage over de afgørelser, der træffes, og Honneth beskriver, at hvis man bliver nægtet et socialt gældende retskrav, er det ensbetydende med en krænkelse af ens intersubjektive tillid til, at man er anerkendt som et subjekt med moralsk dømmekraft. Fratagelsen af denne rettighed vil som regel føre til et tab af selvrespekt (Honneth 2006). Forældre bliver ikke bedre i stand til at passe deres børn, når deres selvagtelse og selvrespekt bliver undergravet af det offentlige system, og det gavner ikke børnene.

Sofia følte ligefrem, at sagsbehandlerne skældte hende ud og ikke var i stand til at holde deres private relation ude af deres professionelle relation, og at det var derfor, hendes søn ikke kunne komme hjem. Når Sofia oplevede at blive skældt ud af en myndighedsperson, og at samme person talte dårligt om hende "i byen", var det den form for krænkelse af den retslige sfære, som Honneth beskriver som subtile ydmygelser – fx ved offentligt at hentyde til en persons fejltrin (Honneth 2006). Sofia mi-

stede troen på det system, der skulle hjælpe hende, og det gavner hverken Sofia eller hendes søn, der efter endt anbringelse sandsynligvis skal hjem til sin mor igen.

Selv om der er kontakt mellem institutionen og forældrene, er der stor forskel på at føle sig inddraget eller blot at blive ringet op, når medarbejderne på institutionen har svært ved at håndtere ens barn. Mette og Peter følte sig ikke inddraget, selv om de blev ringet op forholdsvis ofte. De følte, at de kun blev ringet op, når der var noget galt, og en medarbejder havde endda opfordret dem til at bede kommunen om at få pigen hjem, fordi hun var for besværlig at have på institutionen.

Der er en asymmetrisk magtrelation mellem forældre til anbragte børn og personalet på døgninstitutionen. Nielsen (2017) argumenterer for, at pædagoger skal blive bedre til at anerkende og forvalte denne magtrelation i deres arbejde med børn, borgere og beboere, men det er i min optik lige så vigtigt, at pædagogen anerkender sin magtposition over for familierne.

I Jonatans tilfælde var det lidt anderledes, da han ikke havde forældremyndighed og derfor ikke var berettiget til oplysninger fra kommunen. Men da indehaveren af forældremyndigheden ikke boede i byen, og desuden ikke var i stand til at tage sig af sit barn, kunne der nok tænkes i mere holistiske løsninger. Ikke mindst fordi Jonatan og de øvrige søskende var meget interesserede i at holde sammen på familien, og fordi lillesøsteren var meget knyttet til dem. Hvis ikke børnehjemmet inddrog Jonatan, kunne denne forbindelse blive skadet eller forsvinde, og så ville pigen være efterladt uden stærke familiebånd, når hun blev 18 år. Der er børn, som har behov for at være anbragt, og som under ingen omstændigheder kan bo hos deres forældre. Men der er også hjem, hvor børnene måske godt kunne blive boende, hvis der tilførtes ekstra midler.

Det er veldokumenteret, at anbringelser uden for hjemmet hyppigst sker for fattige familiers børn (SFI 2009). Set i det perspektiv kan det måske give mening at tilføre midler til forældre,

Naja Abelsen: Alene

der mister deres bolig på grund af dårlig økonomi eller arbejdsløshed, eller forældre som Sofia, der blev nødt til at arbejde så meget, at hun ikke kunne være der for sønnen. De penge, det koster at have et barn anbragt på en døgninstitution, kan man måske tilbyde forældrene i stedet, under forudsætning af, at forældrene ikke er misbrugere eller har spilafhængighed, eller man kan alternativt ansætte en fagperson, der kunne komme i hjemmet hver dag syv dage om ugen.

Det er også værd at filosofere over, om det økonomisk kan svare sig at bygge et ekstra værelse på Jonatans hus, så der var plads til søsteren – i stedet for to års anbringelse til en million kroner pr. år. Men dette tankespind er selvfølgelig kun relevant, hvis det samfundsmæssigt vægtes at beholde familien samlet.

Personalets antal og egnethed

Særligt Mette og Peter mente ikke, at personalet på de to institutioner, de havde børn på, var særligt gode. De følte, at der manglede faglighed, og at børnene derfor lige så godt kunne bo derhjemme. De fortalte, at medarbejderne kom direkte fra gaden, forstået på den måde, at de hverken havde erfaringer, ud-

dannelse eller andre kvalifikationer til at tage sig af børn, der bor på børnehjem. Denne bekymring er også blevet italesat af nogle af forstanderne på andre børnehjem:

Men de der normeringer, det er bare papir, fordi vi har jo i mange, mange, mange år ikke kunnet få dækket de normeringer, der er. Det ser så pænt ud, at vi har normeret så og så mange pædagoger, men det har jo været folk, der kommer ude fra gaden, i mange år (interview med forstander, august 2019).

Problemet med uuddannet personale er flerfacetteret. På Selvstyrets døgninstitutioner har Naalakkersuisut en forpligtigelse til at sikre, at personalets antal og egnethed er i overensstemmelse med de reelle behov. Og selv om der (periodevis) er *nok* personale på institutionerne, er der langt fra *nok egnet* personale. Selv hvis vi ser bort fra det teoretiske og lovgivningsmæssige grundlag, som uuddannede ikke kan forventes at have kendskab til, er der professionelle og etiske spørgsmål, der skal være på plads. Fx fortæller Mette og Peter, at deres datter måske har været udsat for et seksuelt overgreb, mens hun har boet på institutionen, men overgrebet er aldrig blevet anmeldt, og forældrene fik først noget at vide om mistanken tre år senere. Ud over de mange åbenlyse og helt forfærdelige ting, der er galt med dette, viser det også, at samarbejdet mellem institutionen og forældrene er mangelfuldt.

Det er umuligt at sige, hvad der er sket i situationen, men et scenarie er, at personalet har ladet en egoistisk forråelse råde ved at lade deres personlige behov komme forud for barnet. Måske fordi de ikke kan lide at tale om det, måske fordi de gerne vil hjem efter turen og ikke havde lyst til at bruge tid på sygehus, politi og forældre. Det kan også være en tankeløs ondskab, hvor personalet har ignoreret mistanken og undladt at reflektere over betydningen af at forsømme deres pligt. Der er selvfølgelig

også den mulighed, at der ikke skete noget for tre år siden, og at forældrene har misforstået den besked, de fik.

Nu, hvor pigen er 12 år, er der sket noget igen, og personalet har fortalt forældrene om mistanken, men hverken personale eller forældre har tilsyneladende meldt hændelserne eller talt med pigen om dem. Som tidligere beskrevet kan forråelse komme til udtryk både i det, vi gør, og i det, vi ikke gør (Birkmose 2013: 13).

Forældrene fortæller derudover om, at personalet skulle have slået børnene – et forhold, som heller ikke er blevet meldt, men forældrene forklarede, at de ringede og bad personalet om at lade være med det. Generelt har børnene i denne bog ikke selv talt om vold på institutionerne, men flere har fortalt om, at deres søskende på andre institutioner er blevet slået af personalet. Tilsynsrapporterne og døgninstitutionernes egne rapporter nævner ikke vold på institutionerne, og emnet er derfor fraværende. Men der har, i hvert fald før i tiden, været personale, der arbejdede med en ”velreflekteret lussing”, og der er mindst en institution, der har fået sin godkendelse inddraget på grund af vold og vanrøgt af de børn, der boede der (Sermitsiaq 2011).

Forestillinger om fremtiden

For de fleste familier handlede ønsker og håb for fremtiden om den umiddelbare fremtid, og det var den, de talte om. Det er lovgivningsmæssigt bestemt, at der i barnets handleplan skal stå, hvilke former for støtte der selvstændigt iværksættes over for familien, mens barnet er anbragt uden for hjemmet, for at styrke og støtte hjemgivelsen af barnet (Inatsisartutlov nr. 20, § 46, stk. 4). Men umiddelbart var der ingen længerevarende planer, der gik ud over at blive ædru og få børnene hjem igen.

To af de tre forældrepar havde været i misbrugsbehandling – dog uden at børnene blev hjemgivet. Mette fortalte, at det var meget vanskeligt at have sine børn anbragt uden for hjemmet, og at hun gjorde alt, hvad hun kunne for at få dem hjem igen.

Hun gjorde alt, hvad kommunen bad om, og gik i behandling, men alligevel følte hun ikke, at der skete noget, og hun har ikke fået nogle af sine børn hjem. Det er den samme oplevelse, som Christine havde med kommunen; hun mente også, at hun havde fået en hjemgivelse af børnene stillet i udsigt, som ikke blev opfyldt, lige meget hvad hun gjorde.

Opsamling

Kapitlet viser de tanker og følelser, familiemedlemmerne har i forbindelse med anbringelserne, og det afsluttes med en opsamlende analyse af deres fortællinger. Kapitlet sætter et særligt fokus på to af de udfordringer, familierne møder: manglende faglighed og manglende samarbejde.

De fire beretninger viser, at nogle få konkrete forandringer kan bidrage til at forbedre det system, der skal sikre, at børn, der er anbragt uden for hjemmet, får den hjælp og støtte, de har brug for. Der er behov for at sikre, at personalet på institutionerne har den nødvendige faglighed til at arbejde med børn anbragt uden for hjemmet. Dette indebærer, at personalet skal have en relevant uddannelse og erfaring med arbejdet med udsatte børn. Dette kan gøres ved dels at tilbyde bedre løn og arbejdsvilkår, og dels ved at samarbejde med uddannelsesinstitutionerne.

Det er ligeledes vigtigt, at pårørende og institutioner samarbejder om at sikre, at børnene får den bedst mulige hjælp og støtte. Dette indebærer blandt andet, at forældrene i det fornødne omfang bliver inddraget i beslutningerne om deres børn. Det kan blandt andet gøres ved at tilbyde de pårørende mere information og støtte og ved at skabe et forum, hvor pårørende kan mødes og dele erfaringer.

6. Fra børnehjem til barndomshjem

Bogens titel *Barndomshjem eller børnehjem* refererer til børnenes udsagn om deres midlertidige hjem. For de fleste er det et børnehjem, en institution, men for de få (heldige) er det et barndomshjem. Et barndomshjem fyldt med gode voksne, tætte relationer, tryghed og visheden om, at der altid vil være hjælp og støtte at hente. I det mindste så længe medarbejderne og rammerne på børnehjemmet er de samme. De tematiserede analyser peger overordnet på tre forhold:

For det første ved børnene som regel ikke, hvorfor de er anbragt, hvor længe de skal være anbragt, eller hvor længe de kan blive boende, hvor de bor.

For det andet udtrykker børnene ønsker om mere engagerede medarbejdere på institutionerne.

For det tredje savner børnene deres familier meget, ikke mindst fordi de oftest bliver anbragt langt væk fra hjemmet og derfor kun har mulighed for at se familien få gange om året.

Døgnanbringelser uden for hjemmet har store konsekvenser for børnene og er en særdeles indgribende foranstaltning for barnet såvel som for resten af familien. Undersøgelsens over-

ordnede anbefaling er derfor at inddrage barnet i dets egen anbringelse i langt højere grad, end det sker i dag – både før, under og efter anbringelsen.

Det er primært savn af familien, der er afgørende for, at børnene ikke er tilfredse med at bo på institutionerne. Både de nuværende og de tidligere anbragte beretter om, at tabet af familierelationer, og måske endda af identitet og sprog, kan give voldsomme personlige problemer. Endog traumer, der i yderste konsekvens kan betyde, at lysten til at leve forsvinder. Det taler for, at kontakten mellem forældre, søskende og den øvrige familie bør styrkes og forøges – medmindre vægtige grunde taler direkte imod det.

Derudover er personalet en af de faktorer, der betyder mest for børnenes oplevelse af at være anbragt. Personalet, herunder forstanderne, er afgørende for børnenes oplevelse af anbringelserne, mens de er på institutionerne – på godt og ondt. De gode medarbejdere opbygger børnenes resiliens og forbereder dem på voksenlivet. De mindre gode medarbejdere overskrider professionelle grænser, mangler pædagogiske evner og empati.

På trods af at der i Børnekonventionen er lagt vægt på, at staten skal sikre, at personalets antal og egnethed står mål med opgaven, er det et kendt problem, at det er vanskeligt for institutionerne at skaffe tilstrækkeligt personale, og særligt tilstrækkeligt kvalificeret personale. Der er umiddelbart to grundlæggende årsager til denne problematik. For det første har undersøgelser og rapporter i årevis anbefalet, at lønnen skal hæves for at tiltrække og fastholde kvalificeret personale. For det andet er der en ringe anerkendelse af det pædagogiske arbejde. Kombinationen af lav løn og dårligt omdømme er medvirkende årsager til, at det pædagogiske personale dels søger væk fra området, og dels slet ikke søger ind til området. Konsekvenserne af mangel på kvalificeret personale kan i yderste konsekvens udmønte sig i egoistisk, idealistisk eller tankeløs ondskab i forhold til børnenes behov.

At børnene på døgninstitutioner opleves som mere behandlingskrævende, kan være et symptom på dybereliggende problemer i vores samfund og i de systemer, der skal støtte børn og unge. Manglende ressourcer, høje forventninger og stigende kompleksitet i børns liv kan alle bidrage til denne udvikling. Det er derfor vigtigt at se på de strukturelle årsager til problemet og ikke kun fokusere på de enkelte børn.

I Grønland er der gennem de seneste årtier sket en stigning i antallet af døgninstitutioner for børn og unge. Denne stigning skyldes i høj grad, at det med Landstingsforordningen i 2003 blev muligt for private aktører og kommunerne at oprette døgninstitutioner. I 2001 var der således ti selvstyrejede institutioner med i alt 171 pladser, i 2024 var der 26 institutioner med i alt 359 pladser, og flere er på vej.

En af konsekvenserne af stigningen i antallet af døgninstitutioner er, at vi rykker mere af det som Habermas kalder for *systemverden* ind i børnenes *livsverden* (Habermas 1996). Habermas definerer livsverdenen som den verden, vi lever i, og som vi forstår gennem vores daglige erfaringer. Han beskriver, at der sker en kolonisering af livsverdenen, når systemverdenen, der er præget af instrumentelle handlinger og ensartethed, overtager pladsen fra livsverdenen. Ved en kolonisering af livsverdenen ser vi et kulturelt meningsstab, en mangel på integration i det større fællesskab og manglende socialisering.

Inuit-kulturen er oprindeligt meget fællesskabsbaseret og præget af et tæt samspil mellem børn, forældre, bedsteforældre og andre familiemedlemmer (Trondheim 2010). I dag er anbringelsesområdet i Grønland dog mere præget af en vestlig individualistisk tilgang, og dette kan betyde, at nogle af de anbragte børn helt eller delvist mister kontakten til deres familie. Det er derfor vigtigt, at man er opmærksom på denne risiko, når man planlægger anbringelser af børn og unge i Grønland.

Der foreligger ingen egentlige opgørelser over, i hvilket omfang der tilbydes efterværn. Efterværn som begreb er massivt til

stede i lovgivningen, men mange anbragte børn ved ikke, hvad det er, og kender ikke deres rettigheder i forhold til at få og fastholde et efterværn. De unge, jeg talte med, der var i efterværn, vidste ikke, om der var lagt en plan for, hvad de skulle opnå, mens de var i efterværnet, og de havde ikke været inddraget i beslutningerne om forløbet af efterværnet. Dermed virkede efterværnet i disse tilfælde mest som en forlængelse af anbringelsen, ikke mindst fordi de unge stadig boede på en institution.

Anbringelsesområdet er generelt genstand for stor opmærksomhed både politisk og samfundsmæssigt. Men på trods af opmærksomheden og de mange undersøgelser og rapporter, der er udarbejdet gennem årene, er der stadig et vidensgab, som underminerer anbringelsesområdet. Dels fordi den viden, der gennem årene er genereret, ikke systematisk bliver samlet og arkiveret, dels fordi manglende viden i et vist omfang bliver accepteret som et grundvilkår. Fx accepteres det tilsyneladende, at der er divergens i det, der kan betragtes som basisviden, som fx anbringelsesårsager og omfanget af, hvor ofte børn bliver tilbudt efterværn. Det kunne pege på, at der er behov for, at der politisk bliver truffet en beslutning om, at Grønlands Statistik eller en anden myndighed systematisk indsamler og analyserer anbringelsestal og årsager for alle typer døgnanbringelser, samt at der løbende foregår en kvalitativ forskningsindsats omkring disse.

En kort skelen til Færøerne

Det er nærliggende at se nærmere på anbringelsestallene på Færøerne, da der på trods af de store og åbenlyse forskelle er mange ligheder mellem Grønland og Færøerne. Færøerne er en del af Rigsfællesskabet, det er et øsamfund, og selv om det er væsentligt mindre, bor der næsten lige så mange mennesker som i Grønland, nemlig godt 54.500, og ud af dem er 12.250 mellem 0 og 19 år (Færøsk statistik 2023).

På anbringelsesområdet er der dog mange forskelle. Under

en samtale med Det Centrale Børneværn på Færøerne i sommeren 2023 blev det oplyst, at der i 2022 var 104 børn anbragt på Færøerne, svarende til 0,8 pct. af alle børn, mod 5,6 pct. i Grønland. Knap 30 af de anbragte børn er på en institution, mens resten er i plejefamilier, hvor Grønlandske børn i cirka halvdelen af anbringelsessagerne er på en døgninstitution og halvdelen i plejefamilier.

En anden stor forskel er, at der kun er én døgninstitution på Færøerne, fordelt på syv forskellige huse i hovedstaden Thorshavn²¹. I hvert hus kan der bo op til fire børn med en døgnbehandling på otte pædagoger. Hvis et barn har brug for at skifte hus, flytter barnets primærpædagog med til det nye hus. Det er et krav, at alle medarbejdere skal være fagudlært, og hvis en stilling ikke kan besættes med en uddannet medarbejder, kan den kun besættes som et vikariat.

En tredje væsentlig forskel er, at varetagelsen af anbragte børn ikke er privatiseret på Færøerne, så ingen skal tjene penge på de anbragte børn. Det vil sige, at der ikke findes private eller selvejende døgninstitutioner, og døgnkostene på institutionen kan maksimalt koste den anbringende kommune det samme som den dyreste takst for en plejefamilie.

Set i lyset af den væsentlige stigning af selvejende institutioner, der er sket i Grønland de sidste år, er det på tide, at der fra politisk side bliver set på, hvilke incitamenter der driver de selvejende institutioner, og hvilken form for ”intern kannibalisme” der skabes, når flere og flere institutioner kæmper om de samme medarbejdere. Det er også væsentligt, at der mangler en kontinuerlig vidensopsamling på anbringelsesområdet, både i forhold til antal anbragte, skift i anbringelsen, hvor mange der er i netværkspleje, og ikke mindst børnenes trivsel. Det peger på, at der er behov for, at der politisk bliver truffet en beslutning om, at Grønlands Statistik eller en anden myndighed systematisk indsamler og analyserer anbringelsestal og årsager for alle

typer døgnanbringelser, samt at der løbende foregår en kvalitativ forskningsindsats omkring disse.

Projekt Safeharbour Greenland

Mange gode kræfter arbejder på at udvikle og forbedre anbringelsesområdet i Grønland. Jeg vil her blot kort fremhæve *Safeharbour Greenland*, der er et omfattende projekt sigtende mod at forbedre vilkårene for børn og familier i Grønland ved at forebygge anbringelser på en sikker måde. Projektet understøtter den grønlandske forskningsstrategi og bygger på et solidt forskningsmæssigt grundlag.

Safeharbour Greenland repræsenterer en innovativ og systematisk tilgang til at forbedre vilkårene for børn og familier i Grønland. Projektet, som er stærkt forankret i en tværfaglig samarbejdsmodel, bygger på et evidensbaseret fundament inden for blandt andet socialt arbejde og samfundsvidenskab. Ved at anvende en Theory of Change-model (Allen 2023) sikrer projektet en målrettet og evaluerbar indsats, der tager udgangspunkt i en dybtgående analyse af de komplekse sociale og kulturelle faktorer, som påvirker børns trivsel og udvikling i det grønlandske samfund.

Næste skridt for anbringelsesområdet

Når vi taler om anbringelser af børn uden for hjemmet, er det afgørende at overveje, hvilke rammer der bedst understøtter et barns udvikling og trivsel. De seneste 50 år har døgninstitutioner været en tiltagende mere almindelig løsning, men nu er tiden inde til at vende fokus på mere familiebaserede alternativer. I Grønland, med dets særlige kulturelle og geografiske forhold, er det relevant at undersøge, hvordan mindre institutioner og familiebaserede løsninger kan bidrage til en bedre fremtid for anbragte børn.

Der er et tydeligt hierarki i, hvor det er bedst at anbringe børn. Forskning peger på, at børn anbragt i familiepleje klarer

sig bedre end børn anbragt på døgninstitutioner, mens børn anbragt i familie og netværkspleje klarer sig bedre end børn anbragt i "fremmede" plejefamilier. Derfor skal vi tage et opgør med en udvikling, der betyder, at omkring halvdelen af alle anbragte børn bor på institution i stedet for hos en familie. Når et barn anbringes i en plejefamilie, der er ordentligt klædt på til opgaven, øges muligheden for at opleve et normalt familieliv og danne stærke bånd til plejeforældrene og eventuelle plejesøskende.

Døgninstitutioner

Døgninstitutioner har i mange år været en acceptabel og flittigt brugt løsning for børn, der ikke kan bo hos deres biologiske familie. Disse institutioner er ofte store, varierende fra seks til helt op til 34 børn for den største selvstyreejede institution. Selv om der er dygtige medarbejdere på institutionerne, kan den institutionelle ramme være fremmedgørende for børn, der har brug for en følelse af tilhørsforhold og tryghed. Flere forskningsoversigter (fx Egelund & Hestbæk 2003) peger på undersøgelser, der viser, at børn gennem deres institutionsophold oplever en direkte forværring af normbrydende adfærd, blandt andet fordi institutionerne ikke formår at integrere børnene i familiemæssige og lokale kontekster uden for institutionen, mens de er anbragt. Store institutioner kan derudover gøre det vanskeligere at tilbyde den individuelle støtte og omsorg, som hvert enkelt barn har brug for. Ved at erstatte de store institutioner med mindre enheder kan man skabe et mere hjemligt og trygt miljø for børnene. Mindre institutioner kan tilbyde en mere personlig og nærværende omsorg, hvor børnene får mulighed for at danne stærkere relationer til de voksne omkring sig. Dette kan have en positiv indvirkning på børnenes følelsesmæssige udvikling og selvværd.

En systematisk evaluering af eksisterende institutionsstørrelser er påkrævet for at kunne træffe informerede beslutnin-

ger om fremtidige anbringelsesmodeller. Det er afgørende at tilpasse anbringelsesformen til det enkelte barns behov. Mens der vil være situationer, hvor en institutionel anbringelse er nødvendig, peger forskningen på, at mindre enheder kan tilbyde en mere individualiseret støtte og omsorg. En sådan tilgang kan være særlig relevant for børn, der har behov for en stabil og tryk tilknytning.

Plejefamilier

Plejefamilier kan i bedste fald tilbyde en stabil og kærlig omsorg, der kan være med til at helbrede de traumer, som barnet måtte have oplevet. Børn, der bor i plejefamilier, har en mulighed for at danne stærke og nære relationer til de voksne omkring sig. Disse tætte bånd kan have en dybt positiv indvirkning på deres følelsesmæssige udvikling og selvtillid. I de mindre miljøer er det nemmere at skræddersy støtten, så den passer perfekt til hvert enkelt barns behov og ønsker. Dette betyder, at børnene får den hjælp og opmærksomhed, de behøver for at trives og udvikle sig.

Familiebaserede løsninger hjælper også med at skabe en mere normal hverdag for børnene. De får mulighed for at deltage i almindelige aktiviteter som skole, fritidsinteresser og sociale relationer, hvilket er vigtigt for deres sociale udvikling og forberedelse til voksenlivet. Ved at bo i en plejefamilie får børnene mulighed for at lære vigtige livsfærdigheder, der vil være til stor gavn for dem senere i livet, når de skal etablere deres egne familier.

Selv om familiebaserede løsninger byder på mange fordele, er der også udfordringer, som ikke må undervurderes. Fx kan det være en udfordring at finde og fastholde kvalificerede plejefamilier. Disse familier har brug for omfattende støtte og vejledning for at kunne give børnene den bedste omsorg. Alle skridt i rekrutteringen og fastholdelsen af plejefamilier kan med fordel gennemgås og sættes på en mere stram formel, og der er brug

for et politisk krav om, at der skal afsættes flere ressourcer til plejefamilieområdet.

En mere uformel rekrutteringsproces som fx en kommunes opfordringer om at blive plejefamilie under borgermøder, der handler om andre ting, kan kompromittere den grundige vurdering, der er nødvendig for at sikre et optimalt match mellem plejebarn og plejefamilie. I praksis kan dette føre til, at potentielle plejefamilier ikke gennemgår de nødvendige sociale undersøgelser, hvilket øger risikoen for, at børn placeres i hjem, der ikke er i stand til at imødekomme deres særlige behov. Derudover kan manglende dokumentation inden anbringelse føre til usikre og potentielt ulovlige forhold, hvor barnets rettigheder og trivsel bringes i fare. Dette er et aktuelt problem, hvor presset for at få flere plejefamilier kan føre til, at man fravælger de gængse procedurer for at skaffe hurtigere løsninger.

For at sikre en succesfuld overgang til mere familiebaserede løsninger kræves en solid og veludviklet støtteinfrastruktur. Vi har brug for målrettede kampagner for at rekruttere flere plejefamilier, og disse familier skal have adgang til omfattende uddannelse og løbende støtte fra fagpersoner. Samtidig er det afgørende, at kommuner, socialrådgivere, skoler og andre relevante aktører samarbejder tæt for at sikre en sammenhængende indsats for de anbragte børn. I Grønland er det desuden afgørende at respektere og integrere de kulturelle særpræg og traditioner i vores arbejde med anbragte børn, og det sker ikke nødvendigvis i store institutioner baseret på et vestligt design.

Netværksanbringelser

Netværksanbringelser er den form for anbringelse af børn og unge, hvor barnet anbringes hos en person eller hos familie, som det allerede har en relation til. Det kan være en tante, onkel, bedsteforælder, en vens familie eller anden person, som barnet kender og har tillid til. Netværksanbringelser er, ifølge de sidste 20 års international forskning, den anbringelsesform,

der sikrer børnene de bedste muligheder for at klare sig godt i livet. Det gør det lettere at bibeholde kontakten til familien, de har en højere grad af trivsel, og børnene oplever færre mentale, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige problemer (Winokur et al. 2018; Connolly et al. 2017; Egede et al. 2009).

Netværksanbringelse er desuden en særligt brugbar anbringelsesform i Grønland, fordi den tager hensyn til børnenes livsverden og ligger tæt op ad en oprindelige kultur, der stadig ikke er så langt væk (Jensen et al. 2023; Helms 1984; Bugge 1966).

Sara Helms, der var sygeplejerske i Tasiilaq fra 1936-1938, beskriver i sin undersøgelse (1984) hvordan de 123 forsørgerløse børn, der fulgte i kølvandet på influenzaepidemien i Tasiilaq i 1935, kom i pleje hos nærmeste familier eller venner:

Det var med en for europæere helt ukendt naturlig familieansvarsbevidsthed, at grønlændere åbnede deres hjem for enkerne med de forsørgerløse børn. (...) Det var således intet problem at få børnene anbragt rundt i fangerhjemmene (Helms 1984: 237).

Helms beskriver også, hvor hårdt livet kunne være for forældre og forsørgerløse børn, og hvordan hun lærte, at: "Et forældre-løst barn havde det bedre hos en mindre dygtig fanger, hvor det havde en bedstemor eller anden, selv fjern slægting, end hvis det boede helt uden familie hos en nok så dygtig fanger" (Helms 1984). Blot 30 år senere, i 1966, var denne praksis tilsyneladende ved at være afskaffet. I en artikel fra 1966 om datidens institutioner kan man læse, at:

I det gamle Grønland var anbringelserne af uforsørgede børn ikke det problem, det blev senere. Det var en så naturlig og almindelig foreteelse, at hvis en fanger mistede livet på grund af sit farlige erhverv, var det en

selvfølge, at slægtninge og bopladsfæller tog sig af børnene og sørgede for, at de fik den nødvendige pleje og opdragelse (Bugge 1966: 257).

Der findes ingen samlet oversigt over, hvor mange børn der er i netværkspleje i dag, men formodentlig bruges netværksanbringelser kun i et meget begrænset omfang, og der er ikke en klar strategi for at øge denne form for anbringelser. I 2021 var 334 børn anbragt i plejefamilier, og VIVE (Dahl et al. 2020) anslår i en rapport, at op mod 24 pct. af de 334 børn, der er i plejefamilie, har en biologisk tilknytning til den, mens 17 pct. bor hos nogen, de kender i forvejen. Tallene er dog forbundet med stor usikkerhed, da kommunerne ikke skelner mellem netværksplejefamilier og almindelige kommunale plejefamilier.

Netværksanbringelser har en lang række fordele for barnet og familien. For det første kan det give barnet en følelse af trykthed og stabilitet, at det anbringes hos en person eller familie, som det allerede kender og har tillid til. For det andet kan det give barnet mulighed for at bevare kontakten til sit oprindelige netværk, hvilket kan være vigtigt for barnets udvikling. Men netværksanbringelser kan også give visse udfordringer. For det første kan det være vanskeligt at finde personer i netværket, som er villige til at tage sig af barnet. For det andet kan det være vanskeligt at sikre, at de har de nødvendige kompetencer til at varetage barnets behov. Derudover kan en formel anbringelse i slægt og netværk være væsentligt mere kompliceret end en anbringelse hos mennesker, der er fremmede for den biologiske familie (Rasmussen et al. 2020).

Fordelene vejer dog tungt, og det vil være anbefalelsesværdigt at arbejde for, at denne anbringelsesform kan vinde indpas som et alternativ til anbringelse hos fremmede plejefamilier eller på institutioner. En måde at revitalisere netværksanbringelser er ved at bruge socialfaglige metoder og indsatser, der i høj grad er baseret på en mere holistisk tilgang til familien som fx

familierådslagning. Men det kræver også en større politisk bevågenhed, fx ved helt eksplicit af skrive netværksanbringelser ind i lovgivningen på samme måde, som familierådslagning er det i dag.

En overgang til mindre institutioner og familiebaserede løsninger kan være et vigtigt skridt i retning af at forbedre vilkårene for anbragte børn i Grønland. Ved at tilbyde børnene en mere stabil, nærværende og individualiseret omsorg kan man øge deres chancer for at få en god opvækst og blive selvstændige voksne. Det er dog vigtigt at være opmærksom på de udfordringer, der er forbundet med denne overgang, og på at udvikle en robust støtteinfrastruktur, der kan sikre, at alle børn får den hjælp, de har brug for. Ved at prioritere disse områder kan man arbejde mod at skabe et bedre system for anbragte børn i Grønland, hvor børnene får de bedste muligheder for at udvikle sig og trives.

Epilog: Bogens begrænsninger

Jeg har beskæftiget mig med udsatte børn det meste af mit arbejdsliv, og ofte har andre menneskers reaktioner, når jeg har fortalt, hvor jeg arbejdede, været: ”Det må være utroligt hårdt for dig.” Men jeg har nu altid ment, at det var hårdere for børnene, det var jo dem, det gik ud over. De tre år som interviewene i denne bog strækker sig over, har dog været lidt anderledes. Som interviewene skred frem, kunne jeg godt mærke, at jeg blev mere og mere påvirket af børnenes historier. Efter et stykke tid gik det ”under huden” på mig at høre de samme fortællinger om svigt og misbrug igen og igen. De samme historier fra forskellige børn. Fra Uummannaq til Tasiilaq, fra børn på ti år til børn på 18 år og ældre, fra piger og drenge. Ved de sidste interview skete det indimellem, at jeg måtte fælde en tåre, når jeg gik hjem fra institutionen, og igen når jeg skulle lytte til interviewene.

Jeg har genfortalt de interviewedes beretninger så loyalt, jeg kunne, men det har været nødvendigt at fjerne nogle af de mere eksplicitte grusomheder, børnene har fortalt om. Dels fordi de ikke har været nødvendige at gengive for at forstå problematikkerne, og dels af hensyn til barnets anonymitet. I det efterfølgende arbejde med analyserne blev jeg opmærksom på handle-mønstre og adfærd blandt enkelte institutioner, der fortjener mere opmærksomhed og opfølgning fra anden side.

Det teoretiske udgangspunkt for denne bog er dels fænomenologisk, primært inspireret af tankegodset fra Husserl og Heidegger, og dels hermeneutisk, primært inspireret af Gadamer. Gadamer rettede senere kritik mod en opfattelse af hermeneutik, som han mente var for metodefikseret, og udviklede *den hermeneutiske cirkel*, der i dag er en udbredt måde at tænke hermeneutik på. Gadamers tilgang til hermeneutik ligger til grund for den forklarende og fortolkende tilgang, der bruges i analysedelen i denne bog. En dybtgående kvalitativ forskning har den begrænsning, at resultaterne ikke bredt kan generaliseres ud til

alle anbragte grønlandske børn. Dette er dog heller ikke formålet. Børns oplevelser er kontekstuel meningsbærende og skal ses i den kontekst, at bogen søger viden om og indblik i børns oplevelser med at blive og være anbragt. Kvaliteten af undersøgelsen skal blandt andet måles på, om børnene, deres familier og fagfolk generelt kan genkende de problemstillinger og analytiske fund, som undersøgelsen præsenterer.

Ved at anvende de metoder, der passer bedst til den enkelte del af bogen, uanset om det er interview, observation og dokumentanalyser eller statistik, opnås en større dybde i hver enkelt del af bogen. Fx har det givet mening at anskue institutionerne gennem en vifte af informationer fra kvalitative interview, historiske dokumenter, lovgivning og statistik for at forstå institutionens nuværende pædagogiske og filosofiske grundsyn. Derimod jeg har valgt kun at interviewe børn i bestræbelserne på at give dem en stemme, der ikke er påvirket af historik fra pårørende eller offentligt ansatte. Dette valg kan kritiseres for at udelade vigtige oplysninger fra de mennesker, som kender barnet bedst, og som vil kunne give et mere nuanceret billede af det enkelte barns udsagn i analysearbejdet. Men fordi jeg er interesseret i det, børnene vælger at fortælle mig, har jeg valgt at lade børnenes stemmer stå for sig selv.

Jeg har ikke gennemgået børnenes sagsakter, så oplysningerne om anbringelsesgrunde og viden om, hvorvidt der er udarbejdet handleplaner, kommer udelukkende fra børnenes egen viden og deres lyst til at dele disse oplysninger. Dette kan kritiseres for at give et misvisende billede af, hvor mange børn der rent faktisk er blevet inddraget i deres anbringelse. Men dels er det børnenes oplevelser af at være inddraget, der har været i fokus, dels understøtter mange andre undersøgelser børnenes egne opfattelser af, at de ikke er inddraget, og at de ikke har en passende handleplan for deres ophold (MIO 2013; MIO 2017; Socialstyrelsen 2017; Departementet for Familie og Justitsvæsen 2015). Det kan ligeledes kritiseres, at tolkninger af børnenes

livsverdner er subjektive og ikke kan ”testes” intersubjektivt. De hermeneutiske tolkninger kræver empati, eller med Husserls ord ”indføling”, med barnet og barnets livsverden, og de kan være påvirket af mine egne vurderinger og forforståelser. På den anden side ville det, hvis jeg havde haft samme direkte adgang til børnenes bevidsthed, som jeg har til min egen, blot være et moment af mig selv, og dermed vil vi være identiske (Husserl 2019). Jeg har forsøgt at tage højde for kritikken ved at være opmærksom på, hvorfra min egen verden går, forstået på den måde, at jeg igennem hele forløbet har arbejdet med min forforståelse i et hermeneutisk *loop*. Derudover har jeg haft sparring med andre fagfolk samt ladet mig interviewe om min egen forforståelse for at blive mere opmærksom på den.

Børnene er ikke delt op efter, hvilken institution de kommer fra, selv om der er forskel på institutionerne og deres pædagogik, samt på østkysten, vestkysten og Nordgrønland. Begrundelsen er den samme, nemlig at det var børnenes oplevelser af anbringelsen, der var vigtige, ikke de eventuelle problematikker, der førte til anbringelsen. Forskelle i normering og pædagogik har utvivlsomt en stor betydning for børnenes oplevelser, og det kunne derfor have været relevant at lave denne undersøgelse på institutionsniveau med omfattende analyse af den beskrevne og udførte pædagogik, men dels ville det være problematisk i forhold til anonymisering, og dels er formålet med denne bog, som tidligere nævnt, ikke at evaluere de enkelte institutioner.

Bogen beskæftiger sig derudover ikke med børnenes mulige adfærds- og diagnosticerede problematikker eller anbringelsesårsagerne, ud over det, de selv fortæller. *Kortlægning af døgninstitutionsområdet i Grønland* (Dahl et al. 2020) peger dog på, at forskellene i børnenes problematikker muligvis kan skyldes forskelle i den pædagogiske praksis og dermed er ”opstået, efter at børnene er anbragt på institutionerne”. Det er et forhold, der taler for, at det vil være interessant med en undersøgelse, der

evaluerer de forskellige institutioner i forhold til deres pædagogik.

Pædagogikken og de pædagogiske paradokser, som medarbejderne skal navigere i, er eviggyldige dilemmaer. Det samme gør sig gældende for diskussionen om, hvorvidt medarbejderne skal arbejde ud fra deres professionelle, deres personlige eller deres private holdninger, samt om de anbragte børn får tiltagende større og flere problematikker at slås med. Med disse løbende udfordringer in mente må der ligeledes også være en løbende diskussion om opkvalificering af den pædagogiske indsats på området.

Tak

Det er ikke muligt at lave et forskningsprojekt som det, denne bog er bygget på, uden hjælp, støtte og bidrag fra familie, venner og fagfæller. Jeg skylder jer alle en stor og dybtfølt tak.

Jeg vil dog først og fremmest fremhæve alle de børn, jeg har talt med, og som har delt deres oplevelser. Børnene er ikke kun grunden til, at jeg gik i gang med projektet – de er også den eneste grund til, at det kunne gennemføres. Her skal også lyde en stor tak til alle forstanderne og de mange spændende mennesker, jeg har talt med rundt om på kysten. Ingen nævnt, ingen glemt.

Jeg takker Steven Arnfjord, Marianne Skytte, Peter Berliner og Gitte Adler Reimer for vejledning og gode råd i processen, samt ekspertgruppen for mange timers sparring og alle de gode råd, som de ganske frivilligt og gavmildt har delt med mig. Desuden stor tak til Naja Abelsen for de smukke illustrationer.

Derudover takker jeg Socialstyrelsen for fuld finansiering af forskningen bag bogen, samt støtten fra Grønlands Forskningsråd, og Ilisimatusarfiks Strategiske Forsknings- og Udviklingspulje til ophold ved Auckland Universitet og til illustrationerne. Udgivelsen af denne bog er finansieret af Ilisimatusarfiks Strategiske Forsknings- og Udviklingspulje og Grønlandsk Forskningsråd.

Afslutningsvis takker jeg min familie og venner for at bære over med mig og for at finde sig i de lange perioder, jeg måtte være væk hjemmefra. Særligt tak til dig Joeanna, min store dygtige pige. Til min mama, der døde alt for tidligt, og til min papa, der døde for alt for mange år siden, men som jeg stadig konsulterer. Og Severin: You know I'll walk 5000 miles 'cause home is the last place that I'd stand to be with anyone but you.

Litteratur

A

- Ahmed, S. (2018): *Killjoy manifest*. København: Informations Forlag.
- Ahmed, S. (2010): *The promise of Happiness*. USA: Duke University Press.
- Ahmed, S. (2004): *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press (Second edition).
- Allen, D. (2023). 'Staying Close': Enabling social interdependence for young people leaving residential care in England. *Children & Society*.
- Alderson, P. & Morrow, V. (2011): *The Ethics of Research with Children and Young People*. London: SAGE Publications Inc. Second Edition.
- Alderson, P. (1995): *Listening to Children: Children, Ethics and Social Research*. Barnardo's.
- Andersen, D.; Mortensøn, M.D.; Perthou, A.S.; Neerbek, M.N. (2008): *Anbragte børns undervisning: Sammenfatning af tre delrapporter*. SFI.
- Ankestyrelsen (2019): *Trivsel blandt børn anbragt på døgninstitutioner og opholdssteder*.
- Arnfjord, S. (2016): Sociale forhold og socialpolitik i Grønland. I: Larsen, J.E.; Møller, I.H. (red.): *Social politik*. Hans Reitzels Forlag (4. udgave).
- Arnstein, S. (2019): A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 85:1, 24-34.

B

- Bauman, Z. (1999): *Globalisering: De menneskelige konsekvenser*. Hans Reitzels Forlag.
- Beck, U. (1997): *Risikosamfundet: på vej mod en ny modernitet*. Hans Reitzels Forlag.
- Beretninger vedrørende Grønland 1948-1950.*
- Beretninger vedrørende Grønland 1951-1952.*
- Beretninger vedrørende Grønland 1952.*
- Beretninger og kundgørelser vedrørende styrelsen af Grønland 1918-1922.*
- Berliner, P.; Bourup, E.B.; Christensen, J.K. (2017): Social resiliens – forandringsressourcer i to byer i Grønland. *Psyke & Logos*, 38, 217-246.
- Bessell, S. (2011): Participation in decision-making in out-of-home care in Australia. *Children and Youth Services Review*, 33 (2011), 496-501.
- Binderkrantz, A. (2008): På danske hænder? Samspillet mellem grønlændere og danskere i den grønlandske forvaltning. *Politica*, 40, 2, 155-179.
- Bijleveld, G.G. van; Dedding, C.W.M.; Bunders-Aelen, J.G.F. (2015): Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child and Family Social Work*, 2015, 20, 129-138.
- Birkmose, D. (2013): *Når gode mennesker handler ondt*. Syddansk Universitetsforlag.
- Bisgaard, N.; Michelsen, V. (2005):

- Kriseramte pædagoger og omsorgssvigtede børn i Grønland. *Nordisk sosialt arbeid*, nr. 2, vol. 25. Universitetsforlaget.
- Blicher, S.S. (1829): *Hosekræmmeren*. Udvalgte noveller, ved Kjeld Elfelt 1964.
- Blixen, K. (1968): *Den udødelige historie*. Vojens: Gyldendal.
- Bowden, F.; Lambie, I.; Willis, G. (2018): Road runners: Why youth abscond from out-of-home care in New Zealand. *Children and Youth Services Review*, 94, 535-544.
- Breum, M. (2014): *Balladen om Grønland*. Gyldendal.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) (2015): *Kvalitative metoder*. Hans Reitzels Forlag, 2. udgave.
- Bryld, T. (2010): *I den bedste mening*. Gyldendal.
- Bugge, N.G. (1966): Børnesanatorier og børnehjem samt anden privat forsorg for grønlandske børn i tiden 1920-1965, *Tidsskriftet Grønland*, 2, 1966, 257-274.
- C**
- Canetti, L.; Bachar, E.; Bonne, O.; Agid, O.; Lerer, B.; Kaplan De-Nour, A.; Shalev, A.Y. (2000): The Impact of Parental Death Versus Separation from Parents on the Mental Health of Israeli Adolescents. *Comprehensive Psychiatry*, vol. 41(5), 360-368.
- Connolly, M. et al. (2017): A Kinship Care Practice Framework: Using a Life Course Approach. *British Journal of Social Work*, 2017, 47, 87-105.
- Craig, C.D. & Sprang, G. (2007): Trauma exposure and child abuse potential: Investigating the cycle of violence. *American Journal of Orthopsychiatry*.
- D**
- Dahl, K.M.V.; Kloppenborg, H.S.; Pedersen, N.J.M. (2020): *Kortlægning af døgninstitutionsområdet i Grønland*. VIVE, Det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd.
- Den Europæiske Menneskerettighedskonvention*, 1950.
- Deloitte (2011): *Analyse og evaluering af døgninstitutionsområdet. Sammenfatning af afrapportering*. Departementet for Sociale Anliggender, Grønlands Selvstyre.
- Dewey, J. (2005): *Demokrati og uddannelse*. Gyldendals bogklubber.
- Departementet for Familie og Justitsvæsen (2015): *Afdækning, handleplaner, anbragte børn og unge*.
- Direktoratet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked i samarbejde med foreningen Grønlandske Børn (2000): *Nye veje: Konference om omsorgen for børn og unge*. Rapport.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2001*: Direktoratet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked.

- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2002:* Familiedirektoratet.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2003:* Familiedirektoratet.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2004:* Familiedirektoratet.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2005:* Familiedirektoratet.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2006:* Familiedirektoratet.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2007:* Departementet for Familie og Sundhed.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2008:* Departementet for Sociale Anliggender.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2009:* Departementet for Sociale Anliggender.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2010:* Departementet for Sociale Anliggender.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2011:* Departementet for Sociale Anliggender.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2012:* Departementet for Familie og Justitsvæsen.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2013:* Departementet for Familie og Justitsvæsen.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2014:* Departementet for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2015:* Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2016:* Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2017:* Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2018:* Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet.
- Døgninstitutionernes årsberetning, 2020:* Departementet for børn, unge, familier og justitsområdet.
- Døgninstitutionernes Årsberetning, 2021:* Departementet for børn, unge og familier.
- Døgninstitutionernes og Døgntilbuddenes Årsberetning, 2022:* Departementet for børn og unge og familier.
- Døgninstitutionernes og Døgntilbuddenes Årsberetning, 2023:* Departementet for børn og unge.

E

- Egelund, T.; Jakobsen, T.; Hammen, I.; Olsen, M.; Høst, A. (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge*. SFI: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Egelund, T.; Christensen, P.; Jakobsen, T.; Jensen, T. & Olsen, R. (2009): *Anbragte børn og unge, en forskningsoversigt*. SFI: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Egelund, T. & Hestbæk, A.-D. (2003): *Anbringelse af børn og uden for hjemmet: en forskningsoversigt*. Socialforskningsinstituttet.
- Elvén, H.B. (2015): *Problemskabende adfærd ved udviklings-*

forstyrrelser eller udviklingshæmning. Dansk Psykologisk Forlag.

Regarding Greenland I-VII, 1942-1947.

F

Fisker, J. (red.) (1984): *Tasiilaq/Angmagssalik*. Nordiske Landes Bogforlag.

Flyvbjerg, B. (2015): Fem misforståelser om casestudiet. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) (2015): *Kvalitative metoder*. Hans Reitzels forlag, 2. udgave.

FN's Konvention om Barnets Rettigheder (1989).

FN's Menneskerettigheder (1948).

Færøsk statistik: hagstova.fo

G

Gadamer, H.-G. (2007 [1960]): *Sandhed og metode*. Hans Reitzels Forlag. (2. udgave, 3. oplag).

Giddens, A. (1996): *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzels Forlag.

Goldschmidt, V. & Chemnitz, G. (1964): *Grønland i udvikling*. Fremad.

Gregersen, C. (2010): *Livsmød*. Milik Publishing.

Gregersen, C. (2007): Indhold og metoder i det socialpædagogiske behandlingsarbejde for anbragte børn og unge. I: Kahlig, W. & Banerjee, N. (red.). *Børn og unge i Grønland – en antologi*. Milik Publishing.

Grønlands Statistik: stat.gl

Grønlands Styrelse: Summary of Statistical Information

H

Habermas, J. (1996): *Teorien om den kommunikative handle*. Aarhus Universitetsforlag.

Halvorsen, K.; Olesen, S.G. (red.) (2012): *Socialpædagogik i Grønland*. Specialtrykkeriet Viborg A/S.

Haraway, D. (2018): *Situeret viden*. Forlaget Mindspace.

Hart, R. (1992): *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence: International Child Development Center. Unicef.

Hart, R. (2007): Stepping back from "the ladder": Reflections on a model of participatory work with children. I: Reid, A.; Jensen B.B.; Nikel, J.; Simvoska, V. (2007): *Participation and Learning*. Springer.

Hastrup, K. (2010a): Topografiske infiltrationer – Udfordringer til en realistisk samfundsvidenskabelig. *Nordisk udkast*, 38, nr. 1/2 gu.

Hastrup, K. (red.) (2010b): *Ind i verden*. Hans Reitzels Forlag.

Hastrup, K. (red.) (2004): *Viden om verden*. Hans Reitzels Forlag.

Hastrup, K. (2004): Introduktion. Antropologiens vendinger. I: Hastrup, K. (red.) (2010b): *Ind i verden*. Hans Reitzels Forlag.

Heidegger, M. (2017 [1927]): *Væren og tid*. Klim.

Helms, S. (1984); Vest, S.; I: Fisker, J. (red.) (1984): *Tasiilaq/Ang-*

- magssalik*. Nordiske Landes Bogforlag.
- Hendriksen, L.G.; Filskov, N.; Schaumann, H.; Zarrehparvar, M.; Badse, C.; Christoffersen, J. (red.): *Børn og unge: status i Grønland 2019*. Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution.
- Hoffmann, M. (2012): Socialpædagogisk indsats i døgninstitutioner med anbragte børn og unge i Grønland. I: Halvorsen, K.; Olesen, S.G. (red.) (2012): *Socialpædagogik i Grønland*. Specialtrykkeriet Viborg A/S.
- Holland, S. (2009): Listening to Children in Care: A Review of Methodological and Theoretical Approaches to Understanding Looked after Children's Perspectives. *Children & Society Volume*, 23, 226-235.
- Honneth, A. (2010): Social Critique between Anthropology and Reconstruction: An Interview with Axel Honneth. Ved Jakobsen, J. & Lysaker, O. (2010): I: *Norsk filosofisk tidskrift*, vol. 45, nr. 3, 162-174.
- Honneth, A. (2006 [1992]): *Kamp om anerkendelse*. Hans Reitzels Forlag.
- Honneth, A. (2003): *Behovet for anerkendelse*. Hans Reitzels Forlag.
- Hussain, N. (2018): *Journalistik i små samfund: Et studie af journalistisk praksis på grønlandske nyhedsmedier*. Ph.d.-afhandling ved Roskilde Universitet, i samarbejde med Ilisimatusarfik.
- Husserl, E. (2019 [1929]): *Cartesianske meditationer: En indføring i fænomenologien*. Hans Reitzels Forlag (2. udgave).
- I**
- Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn.
- J**
- Jakobsen, I.S. (2017): *Resiliensprocesser*. Akademisk Forlag.
- Jappe, E. (2010): *Håndbog for pædagogstuderende*. Forlaget Frydenlund.
- Jensen, B.; Rasmussen, B.M.; Jørgensen, A.S.; Koumaditis, L.J.; Mathæussen, S. & Søbjerg, L.M. (2023): Hvad kan vi lære af traditionelle grønlandske anbringelsesmetoder? – En mulig revitalisering af anbringelsesmetoder. *Social Kritik*, nr. 169, 35. årgang, 2023.
- Jensen, B.S. (2014): *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde: reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Ph.d.-afhandling, Aalborg universitet.

K

(2007): *Børn og unge i Grønland: en antologi*. Milik publishing.

Kampmann, J. (red.); Rasmussen, K.; Warming, H. (2017): *Interview med børn*. Hans Reitzels Forlag.

Kampmann, J. (1998): *Børneperspektiv og børn som informanter*. Børnerådet.

Kolonierne i Grønland 1928-1932.

Kant, I. (2018): *Om pædagogik*. Forlaget Klim.

Kovan, N.M.; Chung, A.L.; Sroufe, L.A (2009): The Intergenerational Continuity of Observed Early Parenting: A Prospective, Longitudinal Study. *Developmental Psychology*, vol. 45, no. 5, 1205-1213.

Kronborg, A. & Svendsen, I.L. (2013): Retten til et familieliv – for børn og forældre. I: Rasmussen, N. (red.) (2013): *Menneskerettigheder i socialt arbejde*. Nyt Juridisk Forlag.

Kreutzmann, G.: (1992): *Børn og unges anbringelser uden for hjemmet: En undersøgelse af børn og unges anbringelser uden for hjemmet, baseret på anbringelsesmønstret i 1992*. Direktoratet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015): *Interview*. Hans Reitzels Forlag. (3. udgave, 2. oplag).

Kvale, S. (2005): *Interview: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag.

Kvello, Ø. (2024): *Samtaler med*

børn og unge. Samfundslitteratur.

Kvello, Ø. (2016): *Børn i risiko*. Samfundslitteratur.

L

Landstingsforordning nr. 1 af 15. april 2003: *om hjælp til børn og unge*.

Larsen, J.E. & Møller, I.H. (2016) (red.): *Social politik*. Hans Reitzels Forlag (4. udgave).

Lausten, M. & Jørgensen, T. (2017): *Anbragte børn og unges trivsel 2016*. SFI: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Landslægeembedet. *Fødsler i Grønland 2020 – 2021*.

Landslægeembedet. *Provokerede aborter i Grønland 2023*.

Lov om Grønlands Selvstyre, 12. juni 2009, nr. 473 (selvstyreloven).

Lundy, L. (2007): 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, vol. 33, 6.

Løgstrup, K.E. (2017): *Den etiske fordring*. Forlaget Klim (4. udgave, 3. oplag).

M

Mertz, M. & Andersen, S.H. (2016): *The Hidden Cost of Foster Care: New Evidence on the Intergenerational Transmission of Foster Care Experiences*. The Rockwool Foundation Research Unit.

Milner, J.S.; Thomsen, J.C.; Crouch, J.L.; Rabenhorst, M.M.;

- Martens, P.M.; Dyslin, C.W.; Guimond, J.M.; Stander, V.A.; Merrill, L.L. (2010): Do trauma symptoms mediate the relationship between childhood physical abuse and adult child abuse risk? *Child Abuse & Neglect*, 34, 322-344.
- MIO (2019): *Når magtesløsheden taler. Rapport om borgerhenvendelser til MIO*.
- MIO (2017): *Børnetalesmandens rejserapport til Qeqqata Kommunia, 2017*.
- MIO (2016): *Parallel rapport til FN's Komité for Barnets Rettigheder*.
- MIO (2015): *Lad os styrke børns rettigheder sammen*.
- MIO (2014a): *Fra lov til praksis – en undersøgelse af vilkårene for det sociale arbejde med børn*.
- MIO (2014b): *MIO's viden om børn og unge: Rapporter og undersøgelser 2004-2016*.
- MIO (2013): *Et menneske er et menneske, lige meget hvor lille det er*.
- Morris, K. (2007): (A Literature Review) Re-examining issues behind the loss of family and cultural and the impact on Aboriginal youth suicide. *First people's child & Family Review*, vol. 3 (1), 133-142.
- N**
- Naalakkersuisoq for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender. *Svar på § 37 spørgsmål nr. 228 om antal uddannede pædagoger i Selvstyrejede døgninstitutioner* (25. oktober 2017).
- Niclasen, B.V. (red.) (2015): *Trivsel og sundhed blandt folkeskoleelever i Grønland – resultater fra skolebørnsundersøgelsen HBSC Greenland i 2014*. Statens Institut for Folkesundhed.
- Nielsen, C.F. (2017): Det almene myndighedsbegreb. *Forskning i pædagogers Profession og Uddannelse*, vol. 1, 2, 5-21.
- Nielsen, A.M. & Berliner, P. (2013): Sociale læringsteorier – indledning. *Psyke & Logos*, 2013, 34, 5-8.
- Nørgaard, B. (2005): Axel Honneth og en teori om anerkendelse. *Tidsskrift for Socialpædagogik*, nr. 16, 2005.
- P**
- Platon (2007): *Staten*. Museum Tusculanums Forlag.
- Prieur, A. (2002): At sætte sig i en andens sted. I: Jacobsen, M.H.; Kristiansen, S.; Prieur, A. (red.) (2002): *Liv, fortælling, tekst*. Aalborg universitetsforlag.
- R**
- Rasmussen, B.M. & Sandgaard, A.-M. (2021): *2014 – 2020 Evaluering- og forskningsrapport. Del 3*. Esbjerg Kommune og UC SYD
- Rasmussen, B.M.; Søbjerg, L.M.; Jæger, S.J.; Rasmussen, M.K. (2020): *Netværksanbringelser – et uforløst potentiale. Uden for nummer*, 20, 2020.
- Ringsmose, C. (2012): Udsatte børn

- har mindre hjerne. *Asterisk*, 16, marts 2012.
- Rasmussen, N. (red.) (2013): *Menneskerettigheder i socialt arbejde*. Nyt Juridisk Forlag.
- Reid, A.; Jensen, B.B.; Nikel, J.; Simvoska, V. (2007): *Participation and Learning*. Springer.
- Rousseau, J.-J. (2015): *Emilie eller om opdragelsen*. Gyldendal, (2. forkortede udgave, 6. oplag).
- S**
- Schiermacher, M. (2020): *Fra Grønland til gaden: En undersøgelse om migration mellem Grønland og Danmark*. Kofoeds Skole.
- Skatte- og Velfærdscommissionen (2011): *Børn og unge: Baggrundsrapport*.
- Skytte, M. (2016): *Etniske minoritets familier og socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag. 4. udgave, 1. oplag.
- Socialstyrelsen (2017): *Initiativ om understøttelse af det grønlandske selvstyre på området for socialt udsatte børn og unge i Grønland*.
- Socialstyrelsen (2018a): *Familierådslagning – En vejledning til fagfolk om Familierådslagning som en arbejdsmetode*.
- Socialstyrelsen (2018b): *Døgninstitutionerne for børn og unge. Spørgeskemaundersøgelse, Appendiks 1*.
- Socialstyrelsen (2018c): *Døgninstitutionerne for børn og unge – Kommunale perspektiver. Spørgeskemaundersøgelse, Appendiks 2*.
- Socialstyrelsen (2019): *Døgninstitutionerne. Analyserapport 2019*.
- Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd (2002): *Vejledende Retningslinjer for Forskningsetik i Samfundsvidenskaberne*.
- Steenholdt, N.C. (2019): *Livsformer og livskvalitet i Grønland: Et indblik i sammenhængen og den potentielle udvikling. Politik*, nummer 1, årgang 22.
- Selvstyrets bekendtgørelse nr. 16 af 8. november 2017 om støtte til børn.
- Selvstyrets bekendtgørelse nr. 1 af 25. januar 2019 om oprettelse og drift af døgninstitutioner for børn.
- Smith, L.T. (2021): *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. Zed Books Ltd. (Third edition).
- Stisen, M. & Larsen, C.G. (2017): *Grønlandsk social-, familie og forvaltningsret m.v.* Historia.
- Stockholm, A. (2006): *Anbragte børn mellem kammerater og pædagoger: En antropologisk analyse af socialitet og identitetsdannelse på døgninstitution*. Institut for Antropologi, Arkæologi og Lingvistik, Humanistisk Fakultet, Aarhus Universitet.
- Strand, C. (2005): *Red Barnets historie: En fortælling om 60 års udvikling og arbejde*. Red Barnet.
- Szulevicz, T. & Nielsen, K. (2010): *Den topografiske vending og læring i praksis. Tidsskriftet Slagmark*, nr. 57.

T

- Tessier, N.G.; O'Higgins, A.; Flynn, R.J. (2017): Neglect, educational success, and young people in out-of-home care: Cross-sectional and longitudinal analyses. *Child Abuse & Neglect*, vol. 75, 115-129.
- Thiesen, H. (2011): *For flid og god opførsel*. Milik publishing.
- Tilsynsrapport (november 2018): Kaassassuk. Departement for Sociale Anliggender og Justitsvæsen.
- Tjørnhøj-Thomsen, T. (2004): Slægtskab I: Hastrup, K. (red.) (2004): *Viden om verden*. Hans Reitzels Forlag.
- Trøndheim, G. (2010): *Slægtskab og køn i grønlandske bysamfund – følelser af forbundenhed*. Ph.d.-afhandling, Ilisimatusarfik, Nuuk.

U

- Ung mellem anbringelse og eget hjem: Udfordringer og potentiale*. SUS & Bikubenfonden 2019.
- Unicef.dk

V

- Velfærdspolitisk Analyse (2020): *Hvordan klarer anbragte sig som unge voksne?* Social- og Boligministeriet.

W

- Warming, H. (2005): *Har andre plejebørn det som mig?* Forlaget Frydenlund.
- Warming, H. & Christensen, M. (2016): *Tillid i social og pæda-*

gogiske arbejde med børn og unge. København: Akademisk forlag.

- Winokur, M.A.; Holtan, A.; Batchelder, K.E. (2018). Systematic Review of Kinship Care Effects on Safety, Permanency, and Well-Being Outcomes. *Research on Social Work Practice*, 28(1).

Noter

- 1 Grønlands børnerettighedsinstitution MIO har udarbejdet en pjece, der hedder "Et menneske er et menneske, uanset hvor lille det er".
- 2 Et sanatorium er et behandlingssted til længerevarende ophold for patienter med kroniske sygdomme.
- 3 I dag kendt som *Grønlandske Børn*.
- 4 Bygden blev anlagt som tysk mission i 1774, og mange af de bygninger, som blev rejst dengang, findes fortsat, bl.a. præsteboligen. Præsteboligen blev købt i 1942 af stiftelsen Gertrud Rask Minde og blev brugt som børnehjem frem til 1980.
- 5 Dansk Røde Kors og Red Barnet arbejdede meget tæt sammen, og de var nær ved at fusionere de to organisationer i 1947.
- 6 "I den bedste mening" (1998) af Tine Bryld.
- 7 "Eksperimentet" (2010), instrueret af Louise Friedberg efter manuskript af Louise Friedberg og Rikke de Fine Licht.
- 8 Gitte Tróndheim udfolder begrebet gavebørn i sin ph.d. fra 2010 og kritiserer det danske ord *gavebarn*, som hun mener er misvisende: "Når man bortadopter et barn, er der altid en årsag i form af barnløshed (...) Man bortadopterer ikke børn, fordi man først og fremmest har tænkt sig at bruge barnet som et gaveobjekt" (2010: 193).
- 9 1. januar 2024.
- 10 Dette er et meget højt antal i forhold til fx Danmark og Færøerne, hvor der anbringes cirka en pct. af børnepopulationen.
- 11 Interview med Conni Gregersen i februar 2019 i Nuuk.
- 12 Citaterne her er fra hvert andet år af plads- og gentagelseshensyn, men de samme eller lignende udsagn er at finde i alle årsberetningerne.
- 13 Det skal bemærkes, at jeg selv var afdelingschef for døgninstitutionsafdelingen og dermed havde det overordnede ansvar for udarbejdelsen af årsrapporten i 2013.
- 14 "privat" er betegnelsen for alle, der ikke er blodsbeslægtede med de rejsende.
- 15 Fx er gavebørn ret almindeligt i min familie, og jeg selv er opkaldt efter min mors søster (akisartortoq), der altid gik med røde negle, hvorfor jeg næsten altid selv går med mørkerød neglelak.
- 16 Bindeled mellem uddannelse, arbejdsmarked og erhvervsliv.
- 17 Et forældrepar er afgået ved døden, og barnet er anbragt i en anden by end den, hun kom fra, og hvor resten af familien stadig bor. En

- dreng omtalte sine plejeforældre som mor/far, og det er dem, han ikke længere bor i samme by som. To drenge boede hos deres bedsteforældre inden anbringelsen, og det er bedsteforældrene, de ikke længere bor i samme by som. En eller begge ud af seks forældrepar bor i Danmark.
- 18 Artikel 8 omhandler Ret til respekt for privatliv og familieliv: 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance. 2. Ingen offentlig myndighed kan gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, undtagen for så vidt det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres ret og frihed.
- 19 Tilsynsenheden er den afdeling i Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet, der fører tilsyn med forvaltningen af det sociale regelsæt og de sociale døgninstitutioner. Tilsynsenheden blev oprettet i 2016; før 2016 blev tilsynet varetaget af Døgninstitutionsafdelingen.
- 20 Cecils interview fra hun var ti år er ikke med i de 38 fænomenologiske fortællinger. Men jeg kom tilbage halvandet år senere og talte med hende igen – denne gang alene (dog med tolk), og dette interview er en del af materialet.
- 21 Der bliver løbende oprettet og nedlagt pladser i det omfang, der er brug for det. Der er således ikke ventelister på denne slags døgninstitutionspladser.

Register

- § 4, stk. 4, normal tilværelse, Bekendtgørelse om oprettelse og drift af døgninstitutioner for børn 100
- § 6, husregler, Bekendtgørelse om oprettelse og drift af døgninstitutioner for børn 103
- § 32 besøgsrejse, Inatsisartutlov nr. 20 75
- § 39 privat arrangeret plejefamilie, Inatsisartutlov nr. 20 22
- § 42, stk. 3 efterværn, Inatsisartutlov nr. 20 137
- § 46 stk. 4, handleplaner, Inatsisartutlov nr. 20, §46 stk. 4 157
- §§ 27, 28 samtykke, Inatsisartutlov nr. 20 21

A

- Ahmed, Sara 17, 87, 101, 102
- Alderson, Priscilla 26, 45, 49, 50
- Alkohol 39, 55, 59, 62, 110, 116, 117, 123, 141, 147, 151
- Arnford, Steven 15, 22, 175
- Arnstein, Sherry 82

B

- Barndomshjem 8, 59, 103, 159
- Birkmose, Dorthe 95, 134, 157
- Blixen, Karen 129
- Børnekonventionen 134, 160

D

- De tre p'er 36
- Dewey, John 34

E

- Efterværn 53, 55, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 70, 71, 72, 75, 107, 108, 109,

- 114, 115, 117, 118, 123, 124, 125, 135, 136, 137, 138, 161, 162

- Empati 114, 122, 160, 173
- Empiri 26, 45, 48
- Etik 47, 48

F

- Familierådslagning 170
- FN's Konvention om Barnets Rettigheder 26, 80, 81, 85, 88, 112, 113, 134, 160
- Forråelse 95, 134, 156, 157

G

- Gregersen, Conni 35, 37, 38, 90, 91

H

- Habermas, Jürgen 161
- Handleplan 21, 22, 23, 81, 88, 150, 157, 172
- Hastrup, Kirsten 101
- Hjemløs 60, 64, 66, 71, 135, 148, 152
- Honneth, Axel 74, 81, 91, 130, 131, 133, 136, 137, 152, 153

I

- Inddragelse 14, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 113, 127, 132, 153

J

- Jappe, Erik 37

K

- Kampmann, Jan 26, 50
- Kolonialisme 22
- Konsekvenser 13, 35, 48, 61, 67, 72, 73, 79, 80, 81, 113, 132, 137, 159, 160, 161
- Kvello, Øyvind 26, 77, 78, 86, 91, 111, 130, 131, 134, 136, 152
- Kærlighed 74, 152

L

Lundy, Laura 85
Løgstrup, Knud Ejler 43, 44, 50,
89, 90, 97, 100

M

Magt 35, 44, 58, 99, 100, 154
Menneskerettighedsdomstol 75,
79, 113
Misbrug 39, 55, 56, 61, 62, 109, 110,
123, 147, 149, 151, 155, 171

N

Netværk 20, 21, 67, 69, 74, 89, 91,
108, 130, 138, 163, 165, 167, 168,
169, 170

P

Perspektiv, perspektiver 13, 14, 15,
21, 33, 45, 51, 73, 78, 139, 141,
154
Professionel 14, 20, 36, 37, 38, 70,
72, 89, 91, 114, 133, 153, 156,
160, 174
Pædagog 7, 9, 10, 14, 34, 35, 36, 37,
44, 55, 75, 90, 91, 95, 97, 99,
122, 127, 128, 134, 154, 156, 163
Pædagogik 31, 34, 35, 36, 38, 42,
74, 90, 97, 160, 173, 174

R

Red Barnet 17, 19
Resiliens 42, 57, 72, 86, 91, 104, 114,
131, 134, 160
Rousseau, Jean-Jacques 34, 42
Røde Kors Børnehjem 18, 19, 26

S

Safeharbour Greenland 164
Sanatorium 15, 16, 17
Savn 8, 52, 59, 68, 71, 73, 74, 75, 79,

113, 116, 118, 126, 130, 150, 159,
160

Skolelærer 7, 129
Socialrådgiver 14, 36, 127, 167
Sprog 19, 46, 47, 122, 123, 124, 132,
133, 138, 160

T

Tillid 71, 89, 90, 153, 167, 169
Tvang 43, 120, 124, 125, 147

U

UNICEF 79, 85
Usikkerhed 23, 24, 67, 112, 169

V

Vold 34, 35, 38, 39, 40, 56, 59, 61,
77, 101, 117, 126, 128, 157

Ø

Økonomi 70, 108, 155

